

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
THE CREATIVE PHLENG -SONGKROENG PERFORMANCE
ON MYTHOLOGY DERMBANG-NANGBOUCH.

วรรณา แก้วกว้าง

ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน
ประจำปีงบประมาณ 2563
ลิขสิทธิ์สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ชื่องานวิจัย	ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ชื่อผู้สร้างสรรค์	วรรณ แก้วกว้าง
ปีงบประมาณ	2563

บทคัดย่อ

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีขอบเขตการสร้างสรรค์คือ ศึกษาตำนานอำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี และการแสดงพื้นบ้านรูปแบบเพลงทรงเครื่อง โดยการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิและศิลปินพื้นบ้านที่มีประสบการณ์สู่กระบวนการสร้างสรรค์ การประชุมสัมมนากลุ่มเพื่อนำเสนอรูปแบบการแสดงต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ชม

ผลการวิจัยพบว่า การแสดงเพลงทรงเครื่องมีรูปแบบการแสดงเพลงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราว ใช้เพลงพื้นบ้านขับร้อง คือ เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงฉ่อยและเพลงแหล่ บทการแสดงสร้างสรรค์ตามตำนานที่ปรากฏ มีตัวละครที่สำคัญและปรากฏชื่อ คือ นางพิมสุลาไลยและพรานสินนท์ นอกจากนี้มีการสร้างตัวละครเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดอรรถรสพร้อมมุกตลก การสร้างสรรค์ระบำรูปแบบนาฏศิลป์ไทยสอดแทรกในการแสดง คือ ระบำทุ่งรวงทอง เพื่อเปิดเรื่องราวของการแสดง โดยมีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบ ผู้แสดงแต่งกายแบบพื้นบ้านภาคกลาง เน้นการใช้โทนสีสดใสทั้งชายและหญิง มีฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อความสมจริงตามเรื่องราว เนื้อเรื่องที่สร้างสรรค์สะท้อนคตินิยมด้านความลุ่มหลงในกิเลสที่นำไปสู่ความทุกข์และการสูญเสีย นับเป็นผลงานที่ผู้แสดงใช้ความสามารถด้านทักษะการขับร้องเพลงพื้นบ้าน รวมทั้งปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอย่างยิ่ง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว จึงเป็นผลงานที่นำศาสตร์ของศิลปะการแสดงพื้นบ้านผสมผสานเรื่องราวของตำนานท้องถิ่น เพื่อการสืบสาน อนุรักษ์ เผยแพร่ ตลอดจนดำรงไว้ได้อย่างมั่นคงด้วยเอกลักษณ์แห่งมรดกภูมิปัญญาไทย

คำสำคัญ : เพลงทรงเครื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว

Title The Creation of Phleng-Songkroeng Performance Based of
 Dermbang Nangbouch mythology.
Researcher Wanna Kaewkwang
Year 2020

Abstract

The objective of the creation of phleng-songkroeng performance based on Dermbang Nangbouch mythology was to create phleng-songkroeng performance based on Dermbang Nangbouch mythology. This research scope included studying and searching Dermbang Nangbouch mythology and phleng-songkroeng performance by analyzing relevant literatures, and field study using structural interview answered by the veterans and experienced folk artists to come up with the creation of performance and presentation to the veterans and audience.

The researcher had also developed knowledge as creative research. The creation revealed that phleng-songkroeng performance based on Dermbang Nangbouch mythology was a story telling traditional music using folk song including ee-saew folk song, kiaw kaw (rice harvesting) folk song, and choi and lae folk songs. Main characters included Nang Pim Suralai and Sinon, the hunter along with different supporting characters in order to add enjoyment for the story. In addition, some characters' sense of humor included with their dancing made the performance interesting that Rabam-Thoong Rong Thong having the Pi Phat band (typical Thai music band) play the music. Costumes in the performance were presented as colorful middle region folk dresses along with different props to make the performance vivid. Phleng-songkroeng performance based on Dermbang Nangbouch mythology was, therefore, one of folk performing arts that the performers highly used their folk song singing skill and intelligence. It was considered precious creation to be reserved and inherited so as to be developed, created and adapted according to the current Thai social circumstances.

Keywords : Phleng-songkroeng, Dermbang Nangbouch mythology

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช หากก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษาและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมแม้ส่วนใด ขอน้อมสักการะต่อบรรพบุรุษผู้เล่าขานเรื่องราวของตำนานเดิมบางนางบวช ด้วยจิตบูชาเคารพอย่างสูงยิ่ง

กราบขอบพระคุณ นางเกลียว เสรีกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ศิลปินแห่งชาติ ที่ปรึกษาหลักและผู้ทรงคุณวุฒิด้านการแสดงเพลงทรงเครื่อง นางรัชนา พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย นายมีกิจ อินทร์พิพัฒน์ ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างสูงยิ่ง

กราบขอบพระคุณ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ครุภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปินพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี ที่กรุณาให้สัมภาษณ์ข้อมูล องค์ความรู้ ด้านตำนานเดิมบางนางบวชและการแสดงเพลงทรงเครื่อง รวมทั้งการเสนอแนะในการร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ทำให้ผลงานมีความถูกต้องและสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ คณบดีคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ที่ให้คำแนะนำในการดำเนินงานทุกขั้นตอน รวมทั้งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิประเมินผลงานสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณสมาคมเพลงพื้นบ้านภาคกลางประเทศไทย ที่สนับสนุนด้านการสร้างสรรค์ผลงานการให้คำปรึกษาและอนุเคราะห์ศิลปินร่วมแสดงผลงาน

ขอขอบพระคุณผู้บริหารและคณะครู อาจารย์ วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี ที่ให้ความร่วมมือและร่วมดำเนินงานจนผลงานสำเร็จลุล่วงด้วยดี รวมทั้งขอขอบพระคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนสำคัญในผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวชสำเร็จตามวัตถุประสงค์

สุดท้ายกราบขอบพระคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ที่สนับสนุนทุนสร้างสรรค์ ประจำปีงบประมาณ 2563 จนสำเร็จลุล่วงในครั้งนี้

ประโยชน์อันพึงมีจากผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ขอมอบเป็นความกตัญญูตาคุณ แต่ครูอาจารย์ ปราชญ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านนาฏดุริยางคศิลป์ไทยสืบไป

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภูมิ	ช
สารบัญภาพ	ซ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์	3
1.3 ขอบเขตในการสร้างสรรค์	3
1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	3
1.5 ระเบียบวิธีการสร้างสรรค์	4
1.6 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานสร้างสรรค์	8
1.7 ผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์	9
1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์	9
1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
1.10 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการสร้างสรรค์	10
บทที่ 2 วรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2.1 บริบทและภูมิหลังอำเภอเดิมบางนางบวช	12
2.2 การแสดงเพลงทรงเครื่อง	22
2.3 เพลงพื้นบ้านที่ประกอบในการสร้างสรรค์	28
2.4 ระเบียบ	37
2.5 ทฤษฎีการสร้างสรรค์	41
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
บทที่ 3 วิธีดำเนินการสร้างสรรค์	50
3.1 ศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้	50
3.2 ออกแบบองค์ประกอบการแสดง	52

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง	
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	85
4.1 การแสดงระบำทุ่งรวงทองและกระบวนท่ารำ	85
4.2 กลวิธีการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	143
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	147
5.1 สรุป	147
5.2 อภิปรายผล	149
5.3 ข้อเสนอแนะ	151
บรรณานุกรม	152
ภาคผนวก	155
ก. รายชื่อผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)	
ข. แบบประเมินผลงาน.....	
ค. หลักฐานใบผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์.....	
ง. แบบประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion).....	
จ. แบบการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ.....	
ฉ. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการแสดง.....	
ช. ภาพการดำเนินงาน.....	
ประวัติผู้วิจัย.....	173

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ.....	8
2 แสดงจำนวนตำบลและหมู่บ้านของอำเภอเดิมบางนางบวช.....	14
3 การวิเคราะห์เรื่องเล่าเดิมบางนางบวชจากตำนาน.....	20
4 รายละเอียดการคัดเลือกผู้แสดงสู่ตัวละครในการแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช.....	62
5 กระบวนการรำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช.....	87

สารบัญแผนภูมิ

ตารางที่

หน้า

1 กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน

9

สารบัญรูปภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แผนที่ของอำเภอเดิมบางนางบวชในปัจจุบัน	13
2.2 ภาพมุมสูงแสดงบริเวณพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับตำนานเดิมบางนางบวช อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	15
2.3 อุโบสถวัดก้ามะเชียรซึ่งตั้งอยู่บนเขา เดิมเรียกว่า เขาก้ามะเขียด อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี	17
2.4 การแต่งกายการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องแก้วหน้าม้า ปี พ.ศ. 2547 โดยวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี	28
2.5 การแสดงเพลงอีแซบทโห่ครุ โดยแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์	31
2.6 การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวของพ่อเพลงและแม่เพลงในทุ่งนา	33
2.7 เพลงเกี่ยวข้าวในรูปแบบการแสดง	34
3.1 ผู้รับบทบาทตัวละคร “พิมสุลาไลย” ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช	64
3.2 ผู้รับบทบาทตัวละคร “พราณสินนท์” ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช	64
3.3 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทิดย่อง” ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช	65
3.4 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทิดเบา” ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช	65
3.5 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทองสอด ทองแถม ทองแถม” ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช	66
3.6 ผู้รับบทบาทตัวประกอบ ชาวบ้านและแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช.....	66
3.7 ระนาดเอก	68
3.8 ซ้องวงใหญ่	68
3.9 ตะโพน	69
3.10 กลองทัด.....	69
3.11 ปี่ใน.....	70
3.12 ฉิ่ง.....	70
3.13 กลองยาว.....	71

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3.14 การแต่งกายของตัวละคร พรานสินนท์ ด้านหน้า-หลัง ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	72
3.15 การแต่งกายของตัวละครชาวบ้านชาย ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	73
3.16 การแต่งกายของผู้แสดงชาย ระบุว่ารุ่งทอง ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	73
3.17 การแต่งกายของตัวละคร พิมสุลาไลย ด้านหน้าและด้านหลัง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	74
3.18 การแต่งกายของตัวละครชาวบ้านหญิง ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว	75
3.19 การแต่งกายของผู้แสดงหญิง ระบุว่ารุ่งทอง ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว	75
3.20 ฉากบรรยากาศลานข้าวในหมู่บ้าน ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว	76
3.21 ฉากบรรยากาศลานข้าวในหมู่บ้าน ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว	76
3.22 ฉากที่พักของพิมสุลาไลย ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	77
3.23 ฉากที่พักบริเวณที่นั่งปั่นฝ้ายของพิมสุลาไลย ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	77
3.24 ฉากป่าไถ่ที่พักของพิมสุลาไลย ที่พรานสินนท์ใช้หลบซ่อน ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	78
3.25 งูเห่า อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	79
3.26 มืดเหนือ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	79
3.27 ที่ปั่นฝ้าย อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	80
3.28 หน้าไม้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	80

สารบัญรูปภาพ (ต่อ)

ภาพที่	หน้า
3.29 ย่อม อุปกรณ์ประกอบการแสดงของตัวละครพรานสีนันท ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว.....	81
3.30 รวงข้าว อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	82
3.31 เคียว อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัว	82
3.32 กระบุง อุปกรณ์ประกอบการแสดง ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	83
3.33 กระดัง อุปกรณ์ประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	83
4.1 การแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	86
4.2 การแสดงอารมณ์เศร้า สะเทือนใจ ของตัวละคร ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	143
4.3 การแสดงอารมณ์เศร้า สะเทือนใจของตัวละคร ผลงานสร้างสรรค์ การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	143
4.4 การแสดงอารมณ์สนุกสนานและความสุขของตัวละคร ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	144
4.5 การแสดงอารมณ์สนุกสนานและความสุขของตัวละคร ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว	144

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองที่สืบทอดเรื่องราวจากประวัติศาสตร์อย่างยาวนานนับแต่อดีตจวบจนถึงปัจจุบัน ทุกพื้นที่ของจังหวัดสุพรรณบุรีล้วนประกอบด้วยวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์ วรรณกรรม ภาษา นำมาซึ่งความเป็นเอกลักษณ์แห่งท้องถิ่น สะท้อนถึงการสั่งสมสืบทอดด้วยปฏิบัติจากการบันทึกบอกเล่าและการจดจำเรื่องราวอันมีคุณค่าจนกลายเป็นมรดกแห่งภูมิปัญญาไทยที่มีความโดดเด่นและหลากหลายสาขา เช่น ประเพณี ภาษา การละเล่น การแสดง ตำนาน นิทาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นชุมทรัพย์แห่งองค์ความรู้ที่อยู่คู่กับจังหวัดสุพรรณบุรีมาอย่างยาวนาน ตลอดจนควรค่าต่อการเก็บรักษาไว้สู่รุ่นลูกหลานด้วยความภาคภูมิใจและตั้งามสิ่งหนึ่งที่เป็นเรื่องเล่าผ่านกาลเวลาอันสำคัญ คือ ตำนาน หมายถึง เรื่องแสดงความเป็นมาแต่ปางหลังของสถานที่บุคคล หรือพิธีกรรม เป็นต้น เรื่องราวมนานที่เล่าสืบ ๆ มา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 น. 497) ตำนานบางตำนานจึงเป็นส่วนหนึ่งที่บอกเล่าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์สืบทอดกันมาทางวจนภาษาและอวจนภาษา

จังหวัดสุพรรณบุรี มีตำนานเรื่องเล่าของสถานที่อันสำคัญที่ปรากฏอยู่หลายแห่งและปัจจุบันกลายเป็นพื้นที่ที่มีความสอดคล้องกับเรื่องเล่าของตำนาน เป็นที่ตั้งของหมู่บ้าน ตำบล ชุมชน และบางสถานที่กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เชิงอนุรักษ์ตามวิถีวัฒนธรรม สะท้อนคุณค่าของตำนานในด้านคติสอนใจ คุณธรรมแห่งการดำรงตน ส่งเสริมให้บุคคลได้ศึกษาจดจำและนำมาเล่าขานสืบทอดกันมา หนึ่งในตำนานของจังหวัดสุพรรณบุรีที่มีความน่าสนใจและเป็นที่ตั้งของสถานที่ในปัจจุบัน คือตำนานเดิมบางนางบวช ซึ่งมีพื้นที่อยู่ในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช

เดิมบางนางบวช เป็นชื่อของอำเภอที่ตั้งอยู่ตอนเหนือของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีเรื่องเล่าเกี่ยวกับตำนานของ ชื่อ นาม ที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ ของอำเภอเดิมบางนางบวช ซึ่งเรื่องเล่าอันเป็นตำนานนั้นมีเค้าโครงเรื่องราวที่กล่าวถึง หญิงงามนางหนึ่งทอดผ้าด้วยไยบัวอยู่บนยอดเขากี่ นัยว่าเพื่อถวายพระศรีอารีย ความมั่งคั่งของนางเป็นที่เลื่องลือและหมายปองของบรรดาชายหนุ่มทั้งหลายในหมู่บ้านอย่างยิ่ง มีพรานคนหนึ่งได้ไปพบนางและเกิดความรักจึงหาวิธีการที่จะได้นางมาเป็นคู่ โดยใช้กลอุบายแปลงร่างตนเองเป็นงูเข้าไปรัดร่างของหญิงงาม ด้วยความตกใจกลัวนางจึงทำร้ายงูนั้นถึงแก่ชีวิตและงูได้กลับกลายร่างเป็นพรานป่า เมื่อนางเห็นเช่นนั้นจึงบังเกิดความเศร้าโศกเสียใจอย่างยิ่ง ด้วยคิดว่าความมั่งคั่งของตนเป็นสาเหตุแห่งปัญหาและความทุกข์แก่คนทั้งปวง จึงทำร้ายตนเองด้วยการฉีกเนื้อร่างกายที่เป็นความมั่งคั่งและโยนไปในที่ต่าง ๆ จนเกิดเป็นนามเรียกขานของสถานที่อันมีความเกี่ยวข้องกับตำนาน สุดท้ายนางจึงพบความสงบแห่งชีวิตคือการบวชเพื่อหลีกหนี

จากกิเลสทั้งปวง เจริญภาวนาสรางกุศลบารมีสืบมา (พิสุจน์ ใจเที่ยงกุล, สัมภาษณ์, 2 พฤศจิกายน 2563.)

จากเค้าโครงเรื่องราวของตำนานอำเภอดิบบางนางบัวพบว่ามีที่น่าสนใจและสถานที่ที่ปรากฏในตำนานสอดคล้องกับเรื่องราว จึงควรได้รับการนำเสนอเรื่องราวที่นอกเหนือจากคำบอกเล่าเพื่อสร้างจินตนาการให้ปรากฏเป็นภาพที่ชัดเจนขึ้น โดยผู้สร้างสรรค์มีแนวคิดในการนำตำนานของอำเภอดิบบางนางบัว สู่การจัดการแสดงในรูปแบบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราว ทั้งนี้พบว่าในอดีตจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นได้มีการแสดงเพลงทรงเครื่องอย่างแพร่หลาย โดยคณะไสว วงษ์งาม ของพ่อไสว สุวรรณประทีป และแม่บัวผัน จันทรศรี (ศิลปินแห่งชาติ) ซึ่งเป็นพ่อเพลงแม่เพลงที่มีชื่อเสียงโด่งดังในสมัยนั้น รวมทั้งมีการสืบทอดการแสดงจนถึงปัจจุบันโดยแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ และครูภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี

เพลงทรงเครื่อง เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หรืออาจก่อนหน้านั้นไม่นาน ในท้องที่ของเขตกรุงเทพมหานครในปัจจุบันและเป็นที่นิยมอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นมหรสพที่มีตามงานวัด งานเทศกาล งานเฉลิมฉลองและมหรสพหน้าโรงบ่อน โดยมีลักษณะการแสดงเป็นเรื่องราวคล้ายการแสดงละคร มีการดำเนินเรื่องด้วยบทร้องเพลงพื้นบ้านเป็นหลัก คือ เพลงฉ่อย และการเจรจา มีกระบวนท่ารำ มีการแต่งกายตามท้องเรื่องอย่างละครและมีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง (บัวผัน สุพรรณยศ, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2563.)

จากการศึกษาข้อมูลตำนานของอำเภอดิบบางนางบัวและรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่องดังที่กล่าวข้างต้น จึงเป็นแรงบันดาลใจของการสร้างสรรค์ ทั้งนี้ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ เป็นอำนาจจินตนาการของมนุษย์ที่จะสร้างผลิตผลใหม่ ๆ ซึ่งเป็นความสามารถในการทำงานด้วยความรู้ ความคิดและจินตนาการเฉพาะคน ทำให้ได้ผลงานที่แปลกไม่ซ้ำแบบเดิมหรือซ้ำแบบใคร หรือเป็นความคิดเกี่ยวกับสิ่งใหม่ ๆ ที่ตรงข้ามกับความคิดแบบเดิมหรือเป็นปฏิกิริยาตอบสนองความคิดของผู้อื่นโดยมีบุคคลอื่นเป็นผู้ตีค่าผลผลิตใหม่ที่เกิดขึ้นนั้น ผลงานที่สร้างสรรค์ต้องมีความแปลกใหม่และมีคุณค่าโดยงานที่สร้างสรรค์ต้องยอมรับว่ามีความถูกต้อง คือ ความสามารถใช้งานได้ดีงาม สวยงาม ไพเราะ หรือมีสุนทรียภาพ (อุษา สบฤกษ์, 2545, น.17) ซึ่งหลักการดังกล่าวผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดรูปแบบของการแสดงให้มีจุดเด่นและความน่าสนใจที่แตกต่างจากการแสดงเพลงทรงเครื่องที่เคยมีปรากฏ ดังนี้

1. บทที่สร้างสรรค์มาจากตำนานดิบบางนางบัว โดยประพันธ์ใหม่และเรียบเรียงเป็นกลอนเพลงพื้นบ้านได้อย่างมีวรรครส โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมอันดีงามเพื่อการครองตนในสังคมปัจจุบัน เพิ่มความสนุกสนานด้วยการสอดแทรกมุขตลกได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยและสอดคล้องกับเรื่องราว

2. บทขับร้องเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีความหลากหลายตามสถานการณ์ของเรื่องราวที่ปรากฏในการแสดง กล่าวคือ เดิมนั้นการแสดงเพลงทรงเครื่องใช้เพลงฉ่อยขับร้องเพียงเพลงเดียว ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงมีแนวคิดในการเพิ่มเพลงพื้นบ้านมาขับร้องในการแสดง โดยการนำเพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงแห่ล่ มาขับร้องควบคู่กับการขับร้องเพลงฉ่อยที่มีมาแต่เดิม

3. สร้างสรรค์ระบำชุดสั้น ๆ สอดแทรกในการแสดงเพื่อสร้างความน่าสนใจ โดยให้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราวและผู้แสดงสามารถเป็นตัวละครที่เชื่อมโยงในเรื่องได้อย่างเหมาะสม

4. ลักษณะการสร้างสรรค์รูปแบบเพลงทรงเครื่องเป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยและรูปแบบทางพื้นบ้านซึ่งมีความสนุกสนานพร้อมมุกตลก รวมทั้งการดำเนินเรื่องราวที่กระชับน่าสนใจพร้อมให้คติธรรมสอนใจ

รูปแบบการสร้างสรรค์การแสดงของเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวชดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์มุ่งหวังให้เป็นความบันเทิงของผู้ชม นำเสนอเรื่องราวของตำนานอันเป็นเรื่องเล่าท้องถิ่นจากภาษาพูดสู่ภาษาภาพที่เป็นการแสดงพื้นบ้าน ผ่านกระบวนการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์สู่การสร้างสรรค์เพื่อมุ่งหวังให้ผู้ชมในยุคปัจจุบันได้รู้จักและสัมผัสลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงเพลงทรงเครื่อง เป็นการสืบทอดมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

เพื่อสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

1.3 ขอบเขตในการสร้างสรรค์

ศึกษาด้านานอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี และการแสดงพื้นบ้านรูปแบบเพลงทรงเครื่อง

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือหรือวิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย การสังเกต การสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อย มีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 การสังเกต ผู้สร้างสรรค์ได้ติดตามและรับชมการแสดงเพลงทรงเครื่องในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งการมีโอกาสร่วมแสดงเพลงทรงเครื่องกับศิลปินพื้นบ้านและกลุ่มนักแสดง เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับขนบและกระบวนการแสดง

1.4.2 การสัมภาษณ์ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ 2 วิธี คือ

1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดหัวข้อประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ไว้ชัดเจนเกี่ยวกับข้อมูลของ ตำนานเดิมบางนางบวช และการแสดงเพลงทรงเครื่อง กล่าวคือ ส่วนที่หนึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ส่วนที่สองเป็นประเด็นคำถาม

2) การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เป็นคำถามที่ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้มีการกำหนดประเด็นไว้ล่วงหน้า แต่เป็นการสนทนากับผู้สัมภาษณ์ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เพื่อให้ได้รายละเอียดที่สมบูรณ์ครบถ้วนมากขึ้น

1.4.3 สื่อและเทคโนโลยีที่ใช้ในการบันทึกภาพและเสียง ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ กล้องบันทึกภาพเคลื่อนไหว เครื่องบันทึกเสียง โดยผู้สร้างสรรค์ใช้ดำเนินการบันทึกข้อมูลในขณะทำการวิจัยเพื่อการอ้างอิง ตรวจสอบและนำไปปรับปรุงแก้ไขผลงานให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.5 ระเบียบวิธีการสร้างสรรค์

ในการดำเนินการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว ผู้สร้างสรรค์มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1.5.1 การศึกษาข้อมูล จากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสู่กระบวนการรวบรวมข้อมูล สู่การเรียบเรียงและจัดระบบองค์ความรู้อย่างถูกต้อง

1.5.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบไม่มีโครงสร้างจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ โดยจำแนกเป็นด้านการแสดงเพลงทรงเครื่องและตำนานเดิมบางนางบัว ดังนี้

1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ โดยจำแนกเป็นด้านการแสดงเพลงทรงเครื่องอย่างน้อยเป็นเวลา 20 ปี จำนวน 3 คน คือ

(1) นางเกลียว เสรีจิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (เพลงอีแซว) ประจำปี 2539

(2) นางสาวเนียง ชาวปลายนา ศิลปินภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้เชี่ยวชาญ ด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดงเพลงทรงเครื่อง

(3) นายสุเทพ อ่อนสอาด ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดดอน สำนักงานเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2) ผู้ทรงคุณวุฒิ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว จำนวน 2 คน คือ

(1) นายสุจินต์ ชาวบางาม ศิลปินดีเด่นจังหวัดสุพรรณบุรี

(2) นายพิสุจน์ ใจเที่ยงกุล (ข้าราชการบำนาญ) ครูภูมิปัญญาด้านภาษาไทย และเพลงพื้นบ้าน โรงเรียนบางลี่วิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี

3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย ที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงและการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทยจำนวน 1 คน คือ นางรัจนา พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย - ละคร) พุทธศักราช 2554

4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย จำนวน 1 คน คือ นายมีกิจ อินทร์พัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

1.5.3 การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า การสัมภาษณ์ ผู้การเรียบเรียงองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเชิงพรรณนาและนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงเพลง ทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช โดยดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษา/วิเคราะห์เอกสาร การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นของเนื้อหา รวมทั้งการนำมาใช้ประกอบการ ออกแบบการสร้างสรรค์

2) วิเคราะห์ผลการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวชที่ได้จากการ ทดลองปฏิบัติการแสดง ร่วมกับวิธีการสังเกต เพื่อนำข้อมูล จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนามาวิเคราะห์เพื่อ หาแนวทางปรับปรุงผลงานให้เหมาะสม

3) วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อผลงานสร้างสรรค์การแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช เพื่อนำข้อมูลที่เป็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนามาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงงานต่อไป

1.5.4 ออกแบบผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช โดยเริ่มต้นจากการทำการแสดงที่มาจากกรณีวิเคราะห์ตำนานเดิมบางนางบวชแต่ละสำนวน โดยให้ ผู้ทรงคุณวุฒิได้ตรวจสอบพร้อมข้อเสนอแนะ รวมทั้งการปรับปรุงให้ถูกต้องเหมาะสม

1.5.5 ออกแบบองค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช คือ ผู้แสดง กระบวนท่ารำ เพลงขับร้อง เพลงบรรเลง เครื่องแต่งกาย ฉากและอุปกรณ์การแสดง

1.5.6 การนำเสนอข้อมูลด้านองค์ความรู้และรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่อง ตำนานเดิมบางนางบวชแก่ผู้เชี่ยวชาญพร้อมประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และ นำข้อมูลที่ได้สู่การปรับปรุงแก้ไข โดยมีผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1) นางเกลียว เสรีกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลการแสดง (เพลงอีแซว) ประจำปี 2539

2) นางรัจนา พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลการแสดง (นาฏศิลป์ไทย - ละคร) พุทธศักราช 2554

3) รองศาสตราจารย์บัวผัน สุพรรณยศ หัวหน้ากองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

4) นายสุเทพ อ่อนสอาด รองผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดดอน สำนักงานเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดงเพลงทรงเครื่อง

5) นางสาวเนียง ชาวปลายนา ศิลปินภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดง เพลงทรงเครื่อง

6) นายสุจินต์ ศรีประจันต์ ศิลปินดีเด่นจังหวัดสุพรรณบุรี

7) นายมีกิจ อินทร์พิพัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครปฐม

1.5.7 นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ชมโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง และแบบบังเอิญ เพื่อประเมินผลงานโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการแสดงผลงาน สร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

1.5.8 บันทึกผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ในรูปแบบภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว

1.5.9 นำเสนอผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ในรูปแบบการจัดทำรูปเล่มและวีดิทัศน์ฉบับสมบูรณ์ต่อสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

นอกจากนี้ผู้สร้างสรรค์ ได้กำหนดข้อมูลผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่อง ตำนานเดิมบางนางบวช ในรูปแบบของเอกสาร โดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

1.2 วัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์

1.3 ขอบเขตในการสร้างสรรค์

1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5 ระเบียบวิธีการสร้างสรรค์

1.6 ระยะเวลาและแผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

1.7 ผลลัพธ์ (Outcome) ของโครงการ

1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.10 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการสร้างสรรค์

บทที่ 2 วรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทและภูมิหลังอำเภอเดิมบางนางบวช

2.1.1 ประวัติอำเภอเดิมบางนางบวช

2.1.2 บริบทด้านภูมิศาสตร์ การปกครองอำเภอเดิมบางนางบวช

2.1.3 ตำนานอำเภอเดิมบางนางบวช

2.2 การแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.1 ความหมายเพลงทรงเครื่อง

2.2.2 ที่มาของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.3 ลักษณะและรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.4 องค์ประกอบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.3 เพลงพื้นบ้านที่ประกอบในการสร้างสรรค์

2.3.1 เพลงฉ่อย

2.3.2 เพลงอีแซว

2.3.3 เพลงเกี่ยวข้าว

2.3.4 เพลงแหล่

2.4 ระบำ

2.4.1 ความหมายของระบำ

2.4.2 ลักษณะกระบวนท่ารำของระบำ

2.4.3 ความสำคัญของระบำ

2.4.4 ประเภทของระบำ

2.5 ทฤษฎีการสร้างสรรค์

2.5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะการแสดงละคร

2.5.2 ทฤษฎีหลักการแสดงเบื้องต้น

2.5.3 ทฤษฎีการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ไทย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการสร้างสรรค์

3.1 ศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้

3.1.1 การสัมภาษณ์

3.1.2 การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

3.2 ออกแบบองค์ประกอบการแสดง

3.2.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ

3.2.2 การสร้างเค้าโครงเรื่อง

3.2.3 บทการแสดง

3.2.4 การคัดเลือกผู้แสดง

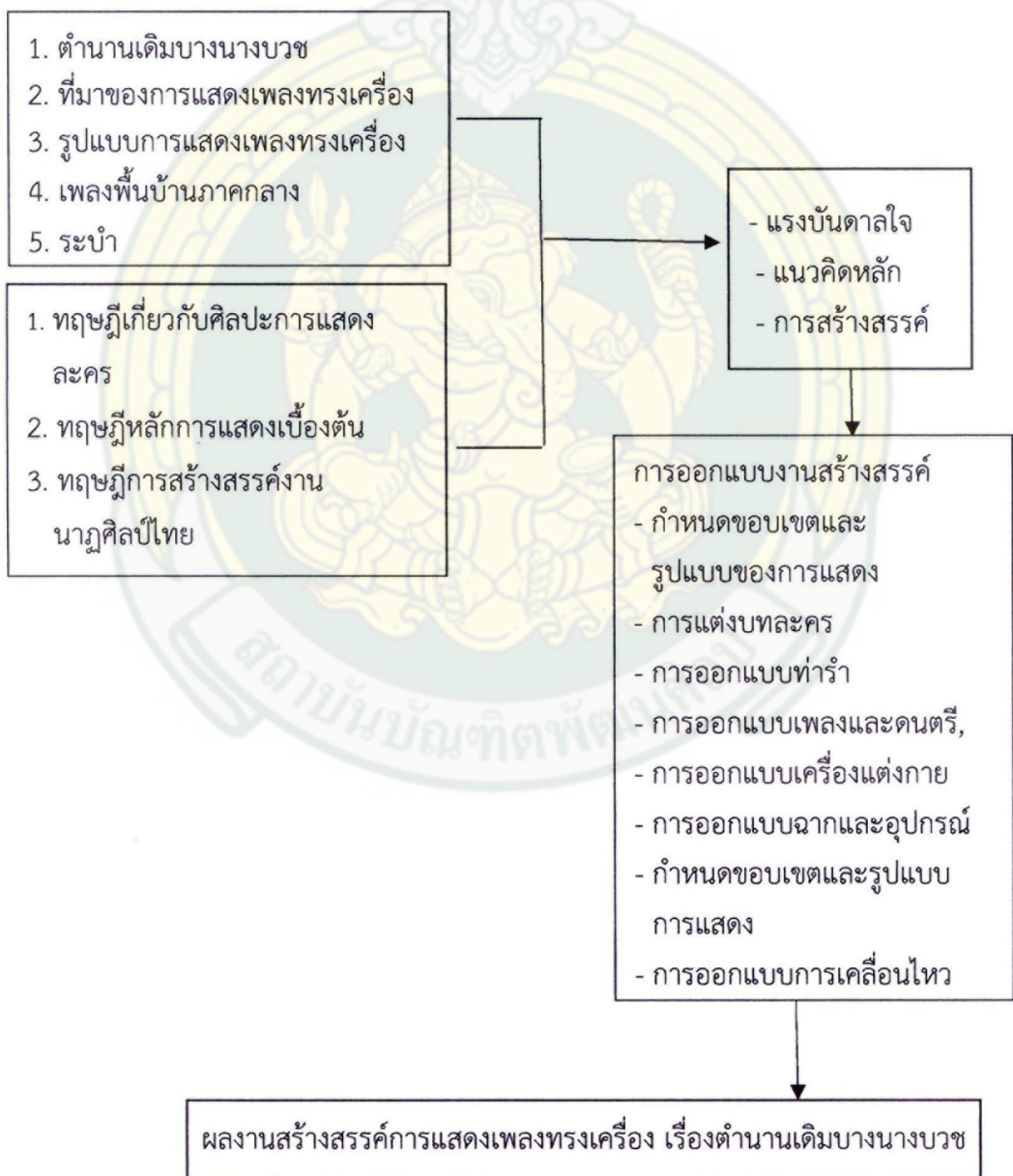
3.2.5 เพลงและดนตรีประกอบ

1.7 ผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์

1.7.1 ตำนานของอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีได้รับการเผยแพร่สู่สาธารณชนในรูปแบบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

1.7.2 การแสดงสร้างสรรค์ชุดดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการนาฏศิลป์และวงการเพลงพื้นบ้าน ตลอดจนเป็นการเผยแพร่การแสดงเพลงทรงเครื่องให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายต่อไป

1.8 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการสร้างสรรค์

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการสร้างสรรค์ผลงาน

1.9 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

รูปแบบ วิธีการแสดงและองค์ประกอบของการแสดงเพลงทรงเครื่องที่สร้างสรรค์ สามารถนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าแก่ผู้สนใจ รวมทั้งการจัดการแสดงในรูปแบบของมหรสพไทยที่เป็นการสืบสานและอนุรักษ์ สามารถเป็นแนวทางสู่การสร้างสรรค์ในศาสตร์ศิลปะการแสดงที่บูรณาการด้านการแสดงพื้นบ้านกับด้านนาฏดุริยางคศิลป์ไทย

1.10 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการสร้างสรรค์

เพลงทรงเครื่อง หมายถึง ศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราวโดยมีการร้องเพลงพื้นบ้านคือ เพลงฉ่อย เป็นหลักและมีเพลงพื้นบ้านอื่นๆขับร้องประกอบ มีบทเจรจา มีการแต่งกายตามท้องเรื่อง และใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง

ตำนาน หมายถึง เรื่องเล่าที่มีมาแต่อดีตอันสะท้อนถึงความเชื่อ ความผูกพันของบุคคลและสืบทอดสู่ปัจจุบัน

เดิมบางนางบวช หมายถึง ชื่ออำเภอหนึ่งที่ตั้งอยู่ทางตอนเหนือสุดของจังหวัดสุพรรณบุรี

พิมสุลาไลย หมายถึง ชื่อตัวละครผู้หญิงที่มีปรากฏในตำนานเดิมบางนางบวช

พรานสินนท์ หมายถึง ชื่อตัวละครผู้ชายที่มีปรากฏในตำนานเดิมบางนางบวช

บทที่ 2

วรรณกรรม ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการนำเสนอเรื่องราวมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดสุพรรณบุรี ในรูปแบบของการนำตำนานเรื่องเล่า โดยนำเสนอในรูปแบบเพลงทรงเครื่องซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านอันเป็นแรงบันดาลใจสำคัญของการสร้างสรรค์เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าและการอนุรักษ์ สืบสาน ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงขอแนะนำประเด็นองค์ความรู้ เนื้อหา ตลอดจนบริบทที่เกี่ยวข้องเป็นข้อมูลในการศึกษาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ ดังนี้

2.1 บริบทและภูมิหลังอำเภอเดิมบางนางบัว

2.1.1 ประวัติอำเภอเดิมบางนางบัว

2.1.2 บริบทด้านภูมิศาสตร์ การปกครองอำเภอเดิมบางนางบัว

2.1.3 ตำนานอำเภอเดิมบางนางบัว

2.2 การแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.1 ความหมายเพลงทรงเครื่อง

2.2.2 ที่มาของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.3 ลักษณะและรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.4 องค์ประกอบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.3 เพลงพื้นบ้านที่ประกอบในการสร้างสรรค์

2.3.1 เพลงฉ่อย

2.3.2 เพลงอีแซว

2.3.3 เพลงเกี่ยวข้าว

2.3.4 เพลงแหล่

2.4 ระเบียบ

2.4.1 ความหมายของระเบียบ

2.4.2 ลักษณะกระบวนการทำรำของระเบียบ

2.4.3 ความสำคัญของระเบียบ

2.4.4 ประเภทของระเบียบ

2.5 ทฤษฎีการสร้างสรรค

2.5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะการแสดงละคร

2.5.2 ทฤษฎีหลักการแสดงเบื้องต้น

2.5.3 ทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไทย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 บริบทและภูมิหลังอำเภอเดิมบางนางบวช

2.1.1 ประวัติอำเภอเดิมบางนางบวช

อำเภอเดิมบางนางบวช ตั้งอยู่บริเวณตอนเหนือสุดของจังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรี 54 กิโลเมตร จากประวัติกล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เจ้าพระยาชัยฉินรินทร์ สมุหเทศาภิบาล และพระยานครพระราม ผู้ว่าราชการจังหวัดสุพรรณบุรีในสมัยนั้น พิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่บริเวณนี้มีความสำคัญโดยมีอาณาเขตที่กว้างขวาง รวมทั้งระยะทางห่างไกลจากอำเภอนางบวช (แต่เดิมคืออำเภอสามชุกในปัจจุบัน) จำเป็นต้องมีสถานที่ราชการเพื่ออำนวยความสะดวก พร้อมทั้งบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่ราษฎรอย่างทั่วหน้ากันตลอดจนเป็นการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ จึงได้พร้อมใจกันด้วยการเสนอขอจัดตั้งอำเภอขึ้นเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2454 (ตรงกับรัตนโกสินทร์ศก 130) เริ่มตั้งเป็นอำเภอโดยมีชื่อว่า “อำเภอเดิมบาง” โอนท้องที่มาจากอำเภอนางบวช (อำเภอสามชุกในปัจจุบัน) จำนวน 12 ตำบล โอนจากท้องที่ของอำเภอบ้านเขียน (ปัจจุบันคืออำเภอหันคา จังหวัดชัยนาท) จำนวน 2 ตำบล และโอนจากท้องที่ของอำเภอบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรีจำนวน 2 ตำบล รวมเป็น 16 ตำบล หลังจากนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2475 ทางราชการจึงได้พิจารณาเปลี่ยนชื่อจาก “อำเภอนางบวช” เป็น “อำเภอสามชุก” ในปัจจุบัน แล้วจึงได้นำคำว่า “นางบวช” มาต่อท้ายชื่ออำเภอเดิมบาง จึงมีชื่อว่า “อำเภอเดิมบางนางบวช” ตั้งแต่นั้นมาจนถึงทุกวันนี้ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี, 2555.)

กล่าวโดยสรุปอำเภอเดิมบางนางบวช เป็นอำเภอที่แยกตัวมาจากอำเภอนางบวชในอดีตด้วยมูลเหตุเพราะมีพื้นที่กว้างขวางและเป็นการขยายเมืองเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชนทั้งในด้านการปกครองและการติดต่อราชการ จึงใช้ชื่อว่า อำเภอเดิมบาง โดยโอนพื้นที่ใกล้เคียงเข้ามาเป็นเขตการปกครอง จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2475 ทางราชการได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอเดิมบางเป็นอำเภอเดิมบางนางบวช โดยนำคำว่านางบวช อันเป็นชื่อเดิมของอำเภอสามชุกมาต่อท้ายและใช้ชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) รวมเวลา 88 ปี

2.1.2 บริบทด้านภูมิศาสตร์ การปกครองอำเภอเดิมบางนางบวช

เดิมที่ว่าการอำเภอเดิมบางนางบวช อยู่ที่บ้านท่ารวก หมู่ที่ 3 ตำบลเขาพระ ภายหลังได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมายังตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลเขาพระ บริเวณริมฝั่งทิศตะวันตกของแม่น้ำท่าจีนและเมื่อ พ.ศ.2538 ได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารที่ว่าการอำเภอหลังใหม่ เป็นอาคารเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เนื่องในวโรกาสทรงครองราชย์เป็นปีที่ 50 จึงได้จัดสร้างในบริเวณริมถนนสุพรรณบุรี-ชัยนาท หมู่ที่ 2 ตำบลเขาพระ ในปัจจุบัน

อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีแต่เดิมนั้นมีพื้นที่ทั้งหมดจำนวน 1,681 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,060,625 ไร่ ต่อมาได้แยกพื้นที่ออกเป็นอำเภอต่างข้าง ปัจจุบันอำเภอเดิมบางนางบวช มีพื้นที่ 561.771 ตารางกิโลเมตร หรือ 351,106.87 ไร่ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มและมีภูเขาอยู่ทั่วไป พื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ปลูกข้าว ทำไร่ ทำสวน มีแม่น้ำท่าจีน (แม่น้ำสุพรรณบุรี) เป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านในพื้นที่ของตำบลนางบวช ตำบลเขาพระ ตำบลเดิมบางและตำบลปากน้ำ รวมทั้งมีบึงฉวากอันเป็นแหล่งน้ำจืดที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มีความลึกเฉลี่ยประมาณ 1-3 เมตร ที่หล่อเลี้ยงและสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่พื้นที่ ปัจจุบันบึงฉวากเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี มีเนื้อที่ 1,500 ไร่ อำเภอเดิมบางนางบวช มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อเขต	อำเภอหันคา	อำเภอสรรคบุรี	จังหวัดชัยนาท
ทิศใต้	ติดต่อเขต	อำเภอสามชุก	อำเภอหนองหญ้าไซ	จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อเขต	อำเภอแสวงหา	จังหวัดอ่างทอง	และอำเภอบางระจัน
		อำเภอค่ายบางระจัน	จังหวัดสิงห์บุรี	
ทิศตะวันตก	ติดต่อเขต	อำเภอด่านช้าง	จังหวัดสุพรรณบุรี	

ภาพที่ 2.1 แสดงแผนที่ของอำเภอเดิมบางนางบวชในปัจจุบัน

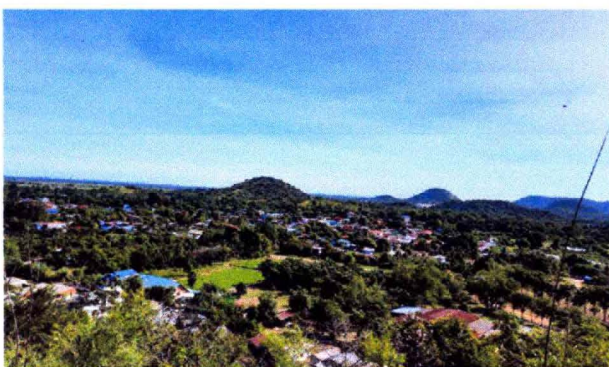
ที่มา : สำนักงานการเกษตรอำเภอเดิมบางนางบวช กรมส่งเสริมการเกษตร

เขตการปกครองอำเภอเดิมบางนางบวช ได้กำหนดแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 14 ตำบล 121 หมู่บ้าน ตามข้อมูลตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนตำบลและหมู่บ้านของอำเภอเดิมบางนางบวช

ลำดับที่	ชื่อตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
1	ตำบลเดิมบาง	11 หมู่บ้าน
2	ตำบลนางบวช	10 หมู่บ้าน
3	ตำบลปากน้ำ	7 หมู่บ้าน
4	ตำบลทุ่งคลี	8 หมู่บ้าน
5	ตำบลโคกช้าง	10 หมู่บ้าน
6	ตำบลหัวเขา	12 หมู่บ้าน
7	ตำบลหัวนา	7 หมู่บ้าน
8	ตำบลเขาพระ	11 หมู่บ้าน
9	ตำบลบ่อกรู	7 หมู่บ้าน
10	ตำบลวังศรีราช	4 หมู่บ้าน
11	ตำบลป่าสะแก	6 หมู่บ้าน
12	ตำบลยางนอน	7 หมู่บ้าน
13	ตำบลหนองกระทุ่ม	9 หมู่บ้าน
14	ตำบลเขาดิน	12 หมู่บ้าน

นอกจากนี้ยังแบ่งการปกครองเป็นเทศบาลตำบล จำนวน 8 แห่ง คือเทศบาลตำบลเขาพระ เทศบาลเขาดิน เทศบาลตำบลนางบวช เทศบาลตำบลปากน้ำ เทศบาลตำบลบ่อกรู เทศบาลตำบลเดิมบาง เทศบาลตำบลทุ่งคลี เทศบาลตำบลหนองกระทุ่ม รวมทั้งการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 8 แห่ง คือ องค์การบริหารส่วนตำบลเขาพระ องค์การบริหารส่วนตำบลหัวนา องค์การบริหารส่วนตำบลนางบวช องค์การบริหารส่วนตำบลโคกช้าง องค์การบริหารส่วนตำบลหัวเขา องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อกรู องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสะแก องค์การบริหารส่วนตำบลยางนอน (สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเดิมบางนางบวช, 2559)

ภาพที่ 2.2 ภาพมุมสูงแสดงบริเวณพื้นที่ ที่เกี่ยวข้องกับตำนานเดิมบางนางบัว
อำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

จากประวัติ สภาพบริบททางภูมิศาสตร์และการปกครองของอำเภอเดิมบางนางบัวที่กล่าวโดยสังเขปนั้น สามารถแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเมืองตามลำดับ ประกอบกับสภาพภูมิศาสตร์ที่พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมีภูเขาอยู่ทั่วไป จึงทำให้สถานที่บางแห่งได้ถูกการร้อยเรียงเป็นเรื่องราวของชาวบ้าน ที่มีความสอดคล้องกับภูมิศาสตร์ที่ปรากฏจนกลายเป็นตำนานของอำเภอเดิมบางนางบัว ที่บุคคลในอดีตได้สืบทอดเรื่องราวผ่านกาลเวลา จนมีการบอกเล่าด้วยปากเปล่าและการบันทึกข้อมูลอันเป็นเนื้อหาสำคัญ ที่ผู้สร้างสรรค์ได้เกิดแรงบันดาลใจ ดังจะกล่าวถึงตำนานในลำดับต่อไป

2.1.3 ตำนานเดิมบางนางบัว

ตำนานอำเภอเดิมบางนางบัว มีปรากฏอยู่หลายตำนาน โดยผู้สร้างสรรค์ได้ข้อมูลดังกล่าวจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้รู้และเอกสารที่เกี่ยวข้องรวมทั้งข้อมูลที่ผ่านระบบการสืบค้นทางออนไลน์ ดังนั้นจึงขอนำเสนอตำนานของอำเภอเดิมบางนางบัว แต่ละตำนาน ต่อไปนี้

1) ตำนานย่านนางบัว ได้กล่าวถึงบ้านเดิมบางซึ่งแต่ก่อนเรียกกันว่า “บ้านเดิมนาง” เป็นถิ่นกำเนิดของสาวงามคนหนึ่ง ชื่อใดไม่ปรากฏแต่บางสำนวนระบุว่าชื่อนาง **พิมสุลาไลย** เนื่องจากความงามของนางจึงทำให้มีผู้ชายหมายปองมากมาย แต่นางกลับเบื่อหน่ายในโลกีย์ จึงหนีไปจากบ้านเดิมนาง ขึ้นไปบำเพ็ญพรตอยู่บนภูเขา ทำงานทอหูก (เครื่องทอผ้า) เมื่อยามว่างก็นั่งกรอไนปั่นฝ้ายไปเรื่อย ครั้งนั้นยังมีพราหมณ์คนหนึ่งชื่อ **ตาสีนนท์** (บ้างเขียนสินิน บ้างก็เขียนศรีนันท) เป็นโรคเรื้อน ผิวกลายเป็นหนองเประเปื้อน จึงอยู่เป็นโสด ยึดอาชีพตอกไถป่า วันหนึ่งแกลเดินผ่านมาเห็นสาวงามคนนี้เข้า แต่ด้วยผลกุศลที่นางเคยบำเพ็ญมา ทำให้เกิดเหตุมหัศจรรย์มีช้างสารเชือกใหญ่มารับนางก็บังเกิดความรักใคร่ต้องการจะได้นางมาเชยชม จึงเอาไถตอกผูกกับแท่งหินเป็นหลักไว้แล้วเสกอาวรุประจำกายเป็นงูเห่าเลื้อยขึ้นไปหานาง นางตกใจเห็นจวนตัวจึงขยำคองแน่น แล้วกำคอง

ตาสินนท์มาเชือดจนเลือดกระจาย ตาสินนท์ในร่างงูเจ็บปวดร้องจนลั่นป่า บ้านย่านนั้นจึงได้ชื่อว่า “บ้านกามาเชือด” ภายหลังเพี้ยนชื่อเป็นบ้าน “กัมมะเชียร”

ส่วนสาวงามนั้นก็ร้องไห้เสียใจ นางแสนเสียตายผลกุศลที่อุตสาหะบำเพ็ญมาตลอด นางจึงเอามิตต์ตนมทั้งสองข้างขว้างไป เลือดนางหลังไหลสร้างความเจ็บปวดยิ่งนัก นางได้วิ่งมาถึง ภูเขาลูกหนึ่งสุดท้นในเจ็บปวดได้จึงร้องโอดโอยครวญคราง ภูเขาลูกนั้นจึงมีชื่อว่า “เขานางโอย” นมทั้งสองข้างของนางจึงเกิดเป็นภูเขาเรียกว่า “เขานมนาง” ส่วนเขาที่สาวงามนั่งป้อนฝ้ายเรียกว่า “เขากี่” (ก็ แปลว่า เครื่องทอผ้า) ส่วนหลักที่ผูกไก่อของตาสินนท์นั้น ปัจจุบันเล่าว่าอยู่หน้าโรงเรียน กัมมะเชียร

สาวงามนั้นไม่ตายเมื่อฟื้นขึ้นมา นางก็เดินไปพบแม่น้ำขวางหน้าและไม่สามารถข้าม ไปยังฝั่งตรงข้ามได้ ชาวบ้านจึงเรียกบริเวณนั้นต่อมาว่า “ท่าช้าง” นางจึงได้อธิฐานขอให้เทพดา มาปลงผมและควักให้ ตรงบริเวณนั้นเป็นภูเขา จึงเรียกว่า “เขาคี้นาง” แล้วสร้างศาลแทนตัวไว้ จากนั้นนางได้ลงเรือมาจนกระทั่งจิตใจเริ่มสบายบังเกิดความรู้สึกรื่นเริง นางจึงขึ้นพักที่ริมท่าบ้านนั้น เรียกว่าบ้าน “ท่านางเริง” แล้วนางจึงเดินทางขึ้นภูเขาต่อไป ภูเขานั้นจึงเรียกว่า “เขาขึ้น” สุดท้ายนาง จึงได้บวชชียังวัดในละแวกนั้น วัดนั้นจึงเรียกกันว่า “วัดนางบวช” เรื่องราวดังที่กล่าวนี้จึงเป็นที่มาของ ชื่ออำเภอ “เดิมบางนางบวช” (พิสุจน์ ใจเที่ยงกุล, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2563)

2) ตำนานเรื่องบางนางบวชและเขานมนาง ตำนานเรื่องบางนางบวชและเขานมนาง เกิดในเขตจังหวัดสุพรรณบุรี กล่าวกันว่าครั้งหนึ่ง มีหญิงงามชื่อ พิมสุราลัย มีรูปร่างหน้าตาสวยงาม เป็นที่หมายปองของบรรดาชายหนุ่มหลายคน ชายหนุ่มเหล่านั้นพยายามแย่งชิงนางจนเกิดเป็น เรื่องราวทะเลาะวิวาทกัน ทำให้นางพิมสุราลัยไม่พอใจ ในที่สุดนางก็ตัดสินใจหนีเข้าไปอยู่ในป่าตาม ลำพัง ทำมาหากินด้วยการปลูกข้าวและทอผ้า แต่เคราะห์กรรมยังตามไปถึงในป่า มีพรานป่าคนหนึ่ง ชื่อ ตาสินนท์ ได้เห็นนางเข้าและเกิดความรัก ตาสินนท์เป็นคนมีเวทมนตร์จำแลงแปลงกายได้ จึงแปลง กายเป็นงูเข้าไปแอบซ่อนอยู่ในกระท่อมของนางพิมสุราลัย ครั้นนางเข้าไปในกระท่อมงูแปลงก็เลื้อย เข้าไปรัดนางไว้ทำให้นางพิมสุราลัยตกใจจึงคว้ามิตต์พินุนั้นจนตาย เมื่อสิ้นชีวิตเวทย์มนต์จึงเสื่อมลง ทำให้ร่างของงูกลับคืนเป็นพรานป่า นางพิมสุราลัยรู้ตัวว่าฆ่าคนตายก็มีความตกใจและเสียใจอย่างยิ่ง นางคิดแค้นใจว่าความสวยงามของนางเป็นเหตุให้เกิดเรื่องเดือดร้อน จนต้องหนีมาอยู่ในป่าตามลำพัง ก็ยังไม่พ้น นางจึงคว้ามิตต์มาตัดนมทั้งสองข้างขว้างทิ้งไป กลายเป็นเขา 2 ลูก ชื่อ “เขานมนาง” อยู่ใน จังหวัดสุพรรณบุรี จากนั้นนางก็ได้เดินทางขัดเซพเนจรไปตามลำพังใน กลางป่า ตกค่ำก็อาศัยนอนใน วัดซึ่งวัดที่นางพิมสุราลัยอาศัยนอนนั้น ต่อมาจึงได้ชื่อว่า “วัดนางนอน” ท้ายที่สุดนางจึงได้ไปบวชอยู่ บนเขาแห่งหนึ่ง เขานั้นจึงได้ชื่อว่า “เขาบางนางบวช” (เอกสารสำรวจมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี, 2562)

3) นิทานกำมะเชียร เป็นนิทานพื้นบ้านที่เล่าสืบทอดกันมาว่า กาลครั้งหนึ่งมีพรานป่าชื่อ **ตาสินน** เป็นคนที่มีร่างกายสกปรก เต็มไปด้วยแผล ฝีหนอง เป็นที่รังเกียจของสาวทั่วไป วันหนึ่งพรานตาสินน นำไก่ต่อเข้าไปล่อไก่ป่าที่เชิงเขาได้เห็นสาวงามนางหนึ่ง (ไม่ปรากฏชื่อ) กำลังนั่งปั่นฝ้ายอยู่บนเขา ตาสินนให้บังเกิดความรักในตัวนางจึงผูกไก่ต่อไว้กับแท่งหิน แล้วแปลงร่างเป็นงูใหญ่หมายเข้าไปใกล้ชิดด้านสาวงามนั้นเมื่อเห็นงูใหญ่ก็ตกใจ คว่ำคองมามากำไว้แน่น แล้วใช้มีดเชือดคองตัวนั้นถึงแก่ความตาย จึงเรียกที่นั้นว่า “กำมาเชือด” แล้วเพี้ยนมาเป็น “กำมะเชียร”

ภาพที่ 2.3 อุโบสถวัดกำมะเชียรซึ่งตั้งอยู่บนเขา เดิมเรียกว่า เขากำมะเชือด

อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี

หลังจากหายตกใจนางก็เกิดรู้สึกเสียใจที่ได้ทำร้ายงูตัวนั้น นางจึงใช้มีดตัดนมทั้งสองของตนโยนทิ้งไปกลายเป็น “เชาณนาง” อยู่คู่กัน นางวิ่งลงจากเขาทางทิศใต้จนถึงเขาอีกลูกหนึ่งนางร้องด้วยความเจ็บปวด จึงเรียกเขานั้นว่า “เชาณางโอย” ส่วนเขาที่นางนั่งปั่นฝ้ายเรียก “เขากี้” ส่วนด้านหลังเขากี้ก็เกิดบึงขนาดใหญ่จากเลือดของนางและตาสินน ต่อมากล่าวว่ามีกึ่งปูปลามากมาย แต่มีผู้จับนำไปกินเป็นอาหารก็จะถึงแก่ความตาย หรือไม่ก็เกิดแผลงพิษพอง ทรมาณยิ่งนัก เลยเป็นที่กล่าวขานถึงความศักดิ์สิทธิ์ไม่มีใครกล้าไปจับสัตว์ในบึงแห่งนี้ ส่วนนางเมื่อฟื้นขึ้นก็เห็นแม่น้ำใหญ่ขวางตรงหน้า ทันใดนั้นก็มิช้างสารตัวใหญ่รับนางไปส่งยังอีกฟากหนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า “ท่าช้าง” นางก็เดินทางต่อมาจนกระทั่งถึงเขาอีกลูกหนึ่ง นางจึงได้สร้างศาลและตัดผม โกนคิ้วที่เขานั้นเรียก “เชาณางคิ้ว” นางได้นั่งเรือล่องตามลำน้ำที่เย็นฉ่ำจนหายจากอาการที่เศร้าหมองเกิดความรู้สึกสดชื่น เรียกที่นั้นว่า “ท่านางเริง” และนางได้ขึ้นไปยังบนเขา เรียกว่า “เขาขึ้น” พร้อมทั้งจิตขอบวชเป็นแม่ชีตลอดชีวิตที่วัดใกล้ ๆ เขาแห่งนั้น จึงได้เรียกนามวัดนั้นว่า “วัดนางบวช” เป็นนิทานเล่าต่อ ๆ กันมาโดยมีสถานที่ต่าง ๆ อยู่ในเขตอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี (สุกร ผลชีวิน, 2523, น.1-4)

4) นิทานตำนานวัดนางบวช มีตำนานเก่าเล่ากันสืบต่อมาว่า มีหญิงสาวคนหนึ่งรูปร่าง ชื่อ **พิมสุลาไลย** นางตั้งใจรักาศิลและทอดผ้าไยบัวอยู่บนยอดเขา (เขาก้ามะเชียร) ปัจจุบันอยู่ในตำบลเขาพระ นางได้ทอดผ้าไว้เพื่อรอถวายพระศรีอารีย์ ต่อมา มีชายคนหนึ่งชื่อ **สินนท์** ชอบในการต่อโก่ป่า จึงได้เอาคริน (เครื่องมือ) และหลักโก่ไปปักไว้ที่เชิงเขา นายสินนท์ได้เห็นนางพิมสุลาไลยก็เกิดความรัก จึงได้เกี้ยวพาราสีนาง แต่นางไม่มีความรักตอบและโกรธเคืองมากและคิดว่าความสวยงามของนางเป็นต้นเหตุทำให้ชายผู้นั้นใช้เสน่ห์เล่ห์กลและเวทมนต์คาถา จนทำให้นางมีราศีติดตัวเพื่อหนีโลกีย์วิสัยนางจึงได้ตัดถัน (เต้านม) ทั้งสองข้างของนางขว้างทิ้งไป ถันทั้งสองข้างนั้นกลายเป็นภูเขา ปัจจุบันเรียกว่า “เขานมนาง” อยู่ใกล้กับเขากี้ (เขาก้ามะเชียร) ส่วนโลหิตที่ไหลจากเต้านมของนางกลายเป็นบึงอยู่ใกล้กับเขาแห่งนั้น เรียกว่า “บึงก้ามะเชียร” ปัจจุบันบึงนี้เรียกว่า “บึงก้ามะเชียร” เมื่อนางเสียพิริที่จะทอดผ้าถวายพระศรีอารีย์แล้ว จึงเลิกการทอดผ้าและคิดจะหนีไปบวชชี จึงได้ออกเดินทางผ่านเขาแห่งหนึ่ง นางรู้สึกปวดเต้านมเป็นอย่างมาก จึงได้ร้องโอดโอยในที่แห่งนั้น ปัจจุบันเขาภูคนั้นเรียกว่า “เขาชะโอย” แล้วนางก็ได้เดินไปพักหลบนอนที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งมีชื่อว่า “บ้านนางนอน” ปัจจุบันเรียกว่า “บ้านยางนอน” และได้เดินไปโกนผมที่ข้างหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้กับแม่น้ำ หมู่บ้านนั้นจึงได้เรียกขานกันว่า “บ้านนางบวช” ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของตำบล “นางบวช” อันเป็นที่มาของวัดนางบวชนี้เอง ซึ่งชื่อนี้เป็นคนละวัดกับวัดเขานางบวชในปัจจุบัน (<http://www.watnangbuach.com/mainpage> สืบค้นเมื่อ 10 พฤศจิกายน 2563)

5) เพลงพื้นบ้านดับตำนานเดิมบางนางบวช เป็นตำนานของอำเภอเดิมบางนางบวช ที่มาจากบทเพลงพื้นบ้านคือ เพลงอีแซว ที่ใช้ร้องเล่นเป็นเพลงดับ โดยนายสุจินต์ ชาวบางงาม ศิลปินดีเด่นด้านเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งท่านได้รับการถ่ายทอดบทร้องดังกล่าวจากครูข้ามหอมจันทร์ ครูเพลงพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของจังหวัดสุพรรณบุรีเมื่อราว 70 ปีก่อน (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว) โดยเนื้อหาของเพลง กล่าวถึงนายสินนท์ว่าเป็นหนุ่มใหญ่วัยฉกรรจ์ ไม่มีลูกเมียมีอาชีพเป็นพรานป่าและเชี่ยวชาญในการต่อโก่ป่าอย่างยิ่ง โดยมีบทร้องกล่าวถึงนายสินนท์ ดังนี้

ยังมีตาเฒ่าสินนท์แก่เป็นคนสำคัญ เพราะแก่เป็นพรานชอบชมไพร
แก่ก็อุ้มโก่ต่อเอาไปล่อโก่ป่า พอไธ้แจ้นจ้ำแก่ก็ดีใจ

(สุจินต์ ชาวบางงาม,สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2563)

นายสินนท์ออกป่าเป็นประจำและเปลี่ยนเส้นทางการต่อโก่ป่าไปเรื่อยๆ จนมาถึงปากวังติดกับเขาแห่งหนึ่งและได้พบกับสาวงามนามว่านางพิมพาเป็นหญิงรูปร่าง รักความสันโดษนางจึงมาตั้งที่ทอดผ้าในป่านั้นเพราะไม่ยากพบปะผู้คน ซึ่งภายหลังชาวบ้านเรียกสถานที่นี้ว่า “เขากี้” เมื่อนายสินนท์เห็นนางเกิดความพึงพอใจอยากได้นางเป็นภรรยา ด้วยความเก่งกล้าในเรื่องของคาถาอาคมนายสินนท์จึงคิดรวบรัดนางเป็นเมียโดยในบทร้องที่กล่าวนั้นจะเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่มี

ความเป็นสองแง่สองง่าม จึงกล่าวถึงการเปรียบเปรยของอวัยวะเพศชายว่าเป็นงูใหญ่เลื้อยเข้าไปหานางพิมพา ซึ่งบทร้องกล่าวดังนี้

“กล่าวฝ่ายดาสินนท่แก่เป็นคนประหลาด แก่นั้นมีองคชาติที่ยาวใหญ่”

นางพิมพาเห็นเข้าจึงตกใจและฉวยได้มิดที่อยู่ใกล้ตัวจึงฟันอวัยวะเพศนั้นขาด นายสินนท่ร้องด้วยความเจ็บปวดและร้องขอชีวิต นางพิมพาจึงไว้ชีวิตนายสินนท่ จากนั้นนายสินนท่จึงไปล้างเลือดที่ “บึงฉวาก” ซึ่งเขาที่นายสินนท่ได้ไปพบนางพิมพาและโดนฟันด้วยมิดชื่อเขา “ก้ามะเขือด” ภายหลังจึงเรียกว่า “เขาก้ามะเขียร” ส่วนนางพิมพาเมื่อได้ฟันนายสินนท่แล้วจึงเกิดความเสียใจอย่างยิ่งที่ตนมุ่งมั่นทำดีมาตลอดแต่ต้องมาทำร้ายคนที่คิดและทำไม่ดีกับนางให้เสียหาย จนถึงขั้นเลือดตกยางออก ด้วยความเสียใจนางจึงใช้มีดเล่มเดิมตัดที่นมของนางทั้งสองข้างแล้วโยนทิ้งให้ลอยไปในอากาศจนบังเกิดเป็นภูเขาสองลูกและได้เรียกว่า “เขานมนาง” จากนั้นนางพิมพาจึงคิดไปบวชและมุ่งปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลต่อเจ้ากรรมนายเวรทั้งปวงตลอดชีวิตของนาง (สุจินต์ ขาวบางงาม, สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2563)

จากเรื่องราวเพลงพื้นบ้านตำบลบ้านเดิมบางนางบวชของครูข้าม หอมจันทร์ ครูเพลงพื้นบ้านจังหวัดสุพรรณบุรี ที่สืบทอดโดยนายสุจินต์ ขาวบางงาม (สุจินต์ ศรีประจันต์) ศิลปินดีเด่นจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเรื่องราวที่มีสำนวนและแฝงด้วยความสนุกสนานของเพลงพื้นบ้าน กล่าวคือ มีความเป็นสองแง่สองง่ามโดยมีเนื้อหาของเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเปรียบเปรยเรื่องเพศเข้ามาเกี่ยวข้องอันเป็นเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านในอดีต นอกจากนี้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นยังมีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับสถานที่ที่มีปรากฏอยู่ในอำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน

ตำนานเรื่องเล่าอำเภอเดิมบางนางบวช ที่กล่าวมาข้างต้นมีจำนวน 5 ตำนาน คือ ตำนานย่านนางบวช ตำนานเรื่องบางนางบวชและเขานมนาง นิทานตำนานวัดนางบวช นิทานก้ามะเขียร และเพลงพื้นบ้านตำบลบ้านเดิมบางนางบวช ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาและวิเคราะห์ประเด็นเรื่องราวที่ปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับสถานที่ในอำเภอเดิมบางนางบวช โดยแต่ละตำนานมีความเหมือนและความแตกต่างกันออกไป ดังการวิเคราะห์ในตาราง ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เรื่องเล่าเดิมบางนางบวชจากตำนาน

ชื่อดำนาน	ชื่อตัวละครที่ปรากฏ	เหตุการณ์ที่ปรากฏ	สถานที่ที่ปรากฏ
1. ดำนายน่านนางบวช	<u>พิมสุลาไลย</u> เป็นหญิงสาวที่งดงาม <u>ตาสินนท</u> เป็นโรคเรื้อนเป็นพรานป่า ต่อไก่และมีคาถาอาคม	กล่าวถึงสาวงามเป็นที่หมายปองของชายหนุ่ม นางเบื่อหน่ายจึงขึ้นไปบำเพ็ญพรตจนจรจัดและทอผ้าอยู่บนเขา ตาสินนทไปพบเกิดรักใคร่จึงแปลงกายเป็นรูตนางตกใจ จึงกำคองงูมาเขีอดจนตาย เมื่อรู้ความจริงนางเสียใจมากจึงตัดนม ทั้งสองข้างทิ้ง และเดินทางไปในที่ต่าง ๆ จนได้มาบวชในที่สุด	บ้านกำมาเขีอด เขานางโอย เขานมนาง เขากี้ ท่าช้าง เขาคีวนาง ท่านางเรีง เขาขึ้น วัดนางบวช
2. ดำนานเรื่องบางนางบวชและเขานมนาง	<u>พิมสุราลัย</u> เป็นหญิงสาวที่งดงาม <u>ตาสินนท</u> เป็นพรานป่าร่างกายปกติ	กล่าวถึงสาวงามเป็นที่หมายปองของชายหนุ่มที่แย่งชิงนางจนทะเลาะวิวาทกัน นางเลยหนีเข้าไปอยู่ในป่าและทอผ้า ตาสินนทเป็นพรานป่าเข้าจึงอยากได้นางเป็นเมีย ใช้เวทย์มนต์แปลงร่างเป็นรูตนาง นางกลัวและตกใจจึงใช้มีดฟันงู ร่างงูกลายเป็นคนนางจึงเสียใจที่ความสวายเป็นเหตุจึงตัดนมทิ้งทั้งสองข้างและเดินทางไปในป่าจนมาบวชในที่สุด	เขานมนาง วัดนางนอน เขาบางนางบวช
3. นิทานกำมะเขีयर	ตัวละครผู้หญิงไม่ปรากฏชื่อ <u>ตาสินน</u> เป็นคนที่มีร่างกายสกปรก เต็มไปด้วยแผล ผีหนองจนเป็นที่รังเกียจของสาวทั่วไปเป็นพรานป่า ต่อไก่	ตาสินนทเป็นพรานป่าไปต่อไก่พบหญิงงามนั่งปั่นฝ้ายอยู่บนเขาจึงหลงรักและแปลงกายเป็นงูใหญ่ไปรัดนาง นางตกใจจึงกำคองและใช้มีดฟันงูจนตายและเมื่อรู้ว่างูเป็นคน นางเสียใจมากที่ความสวายเป็นเหตุจึงตัดนมทั้งสองข้างโยนทิ้งและได้เดินทางลงจากเขาไปในที่ต่าง ๆ จนนางได้บวชในที่สุด	กำมะเขีอด เขานมนาง เขานางโอย เขากี้ ท่าช้าง เขานางคิ้ว ท่านางเรีง เขาขึ้น วัดนางบวช

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์เรื่องเล่าเดิมบางนางบวชจากตำนาน (ต่อ)

ชื่อดำเนินงาน	ชื่อตัวละครที่ปรากฏ	เหตุการณ์ที่ปรากฏ	สถานที่ที่ปรากฏ
4. นิทานตำนาน วัดนางบวช	<u>พิมสุลาไลย</u> เป็นหญิง สาวทิ้งดงาม <u>ตาสินนธ์</u> ชอบการต่อ ไก่และมีคาถาอาคม	กล่าวถึงนางที่ตั้งใจรักชาติและ ทอผ้าอยู่บนยอดเขาเพื่อรอถวาย พระศรีอารีย์ และได้พบตาสินนธ์ ที่ต่อไก่ป่า ตาสินนธ์เกิดความรัก จึงเกี่ยวพาราสีนาง แต่นางไม่มี ความรักและโกรธเคืองคิดว่า ความสวยงามของนางเป็นต้นเหตุ ให้ชายผู้นั้นต้องใช้เสน่ห์เล่ห์กล ต่าง ๆ ทั้งยังแะต้องตัวนางให้มี ราศี เพื่อหนีโลกีย์วิสัยนางจึงได้ ตัดนม ทั้งสองข้างขว้างทิ้งและ เดินทางไปในที่ต่าง ๆ จนกระทั่ง ได้บวชในที่สุด	เขานมนาง บึงกามเขียด (บึงกามะเขียร) เขาชะโอย บ้านนางนอน (บ้านยางนอน) บ้านนางบวช
5. เพลงพื้นบ้าน ดับตำนาน เดิมบางนางบวช	<u>นางพิมพา</u> เป็นหญิง สาวทิ้งดงาม <u>นายสินนธ์</u> เป็นหนุ่ม วัยคะนอง มีอาชีพเป็น พรานป่าและมี คาถาอาคม	ตาสินนธ์ พรานป่าไปต่อไก่ พบนางพิมพา นั่งทอผ้าอยู่บนเขา จึงเกิดหลงรักและใช้อาคมให้ องคชาตยาวไปรัดนางพิมพา นางตกใจจึงใช้มีดฟันองคชาต จนขาด นางเกิดความเสียใจ อย่างยิ่งที่จึงใช้มีดเล่มเดิม ตัดที่นมของนางทั้งสองข้าง จากนั้นนางพิมพาจึงไปบวชและ ปฏิบัติธรรมเพื่ออุทิศส่วนกุศล ต่อเจ้ากรรมนายเวรทั้งปวง ตลอดชีวิต	เขากี่ เขากามะเขียด เขานมนาง

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์เรื่องเล่าเดิมบางนางบวชจากตำนาน จำนวน 5 ตำนานที่ผู้
สร้างสรรค์ได้ศึกษา พบว่า ชื่อของตัวละครที่ปรากฏในตำนานมีชื่อเรียกคล้ายคลึงกัน จำนวน 4 เรื่อง
และชื่อต่างกัน จำนวน 1 เรื่อง คือ ตัวละครหญิงรูปงาม ชื่อ พิมสุลาไลย และชื่อพิมพา ส่วนตัวละคร
ชายบ้างว่าเป็นนายพราน บ้างว่าเป็นชาวบ้านธรรมดาแต่มีคาถาอาคม ชื่อ สินน สินนธ์ กับ สินนธ์
(เรียกนามต่างกันไป) ส่วนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความคล้ายคลึงกัน โดยมีรายละเอียดของเหตุการณ์
หลักที่สำคัญคือ การหลงใหลในความงาม การใช้คาถาแปลงกายเป็นงูไปรัดหญิงงาม การใช้มีดฆ่า

จนถึงแก่ความตาย การตัดนมทั้งสองข้างโยนไปกลายเป็นภูเขา รวมทั้งการบวชของหญิงงามเพื่ออุทิศส่วนกุศลแก่สิ่งที่เกิดขึ้นกับตน นอกจากนี้พบว่าการนำตำนานเดิมบางนางบวชมาสู่การบอกเล่าในรูปแบบเพลงพื้นบ้าน เรียกว่า เพลงตับ ได้มีการสอดแทรกเรื่องราวความเป็นสองแง่สองง่ามที่กล่าวลวงถึงเพศ สิ่งนี้แสดงให้เห็นการเชื่อมโยงของศิลปินพื้นบ้านที่นำตำนานที่ชาวบ้านได้ยินมาบอกเล่าให้เป็นความบันเทิง ตลกขบขัน อันเป็นแนวทางการแสดงที่สะท้อนเอกลักษณ์ของเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นแบบดั้งเดิม

ตำนานของอำเภอเดิมบางนางบวชมีความน่าสนใจและเหตุการณ์ที่ปรากฏเป็นเรื่องราวสามารถสื่อสารในรูปแบบของการแสดง ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงเกิดแรงบันดาลใจด้วยการนำตำนานดังกล่าวมานำเสนอในรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้วยเหตุที่เพลงทรงเครื่องเป็นการแสดงที่มาจากเพลงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร รวมทั้งจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นเมืองแห่งศิลปินเพลงพื้นบ้านที่มีการสืบสานการเล่นเพลงมาอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน จึงเป็นเหตุผลสำคัญทำให้ผู้สร้างสรรค์เลือกนำเสนอตำนานเดิมบางนางบวชในรูปแบบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง ดังจะกล่าวถึงรายละเอียดในลำดับต่อไป

2.2 การแสดงเพลงทรงเครื่อง

2.2.1 ความหมายเพลงทรงเครื่อง

มนตรี ตราโมท ได้ให้ความหมายเพลงทรงเครื่อง หมายถึง เพลงฉ่อยที่ดัดแปลงการแสดง มีไหว้ครูและว่าประนาตามประเพณีเดิมพอสมควรแล้วก็แสดงเป็นเรื่องราวอย่างละครต่อไป แต่ว่าการดำเนินเรื่องใช้ดำเนินเพลงฉ่อยเป็นพื้น มีแยกออกเป็นทำนองภาษาบ้าง เลียนทำนองเทศน์มหาพนบ้าง ทำนองพุทธโฆษาโล่สำเภาบ้าง ทำนองสังฆารายบ้าง มีร้องส่งให้ปี่พาทย์รับและบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบกริยาและแต่งตัวด้วยเครื่องอาภรณ์แพรวพราวแบบเดียวกับละครรำหรือลิเกตามแต่ท้องเรื่องจะดำเนินไป (มนตรี ตราโมท, 2540, น.72)

สุกัญญา สุขฉายา กล่าวว่า เพลงทรงเครื่องเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่พัฒนามาจากเพลงพื้นบ้าน กล่าวคือเป็นการนำเพลงฉ่อยมาประสมเข้ากับการแสดงละครรำหรือเรียกได้ว่าเป็นเพลงฉ่อยที่เล่นเป็นเรื่องมีปี่พาทย์บรรเลงรับ ที่เรียกว่าเพลงทรงเครื่องเพราะผู้แสดงแต่งเครื่องแบบลิเก เพลงทรงเครื่องบางคนเรียกว่าเพลงส่งเครื่อง เนื่องจากในการเล่นผู้เล่นต้องร้องส่งให้ปี่พาทย์รับ (สุกัญญา สุขฉายา, 2542, น. 254)

ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ กล่าวว่า เพลงทรงเครื่อง หมายถึง การแสดงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราวเหมือนอย่างละคร ใช้การขับร้องเพลงพื้นบ้านซึ่งเดิมใช้เพลงฉ่อย ต่อมาได้นำเพลงพื้นบ้าน คือเพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงเกี่ยวข้าวหรือเพลงอื่น ๆ มาใช้ร้องตามความเหมาะสม มีการเจรจาโต้ตอบกันของตัวละครที่แสดง และแต่งกายแบบละครตามท้องเรื่องที่แสดง โดยใช้วงปี่พาทย์มาบรรเลงประกอบการแสดง (ขวัญจิต ศรีประจันต์, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2563)

บัวผัน สุพรรณยศ กล่าวว่า เพลงทรงเครื่องเป็นการแสดงพื้นบ้านของไทยที่ผสมผสานระหว่างเพลงพื้นบ้านและละครไทย แสดงเป็นเรื่องราว เนื้อหาส่วนใหญ่ นำมาจากนิทานหรือนิยายท้องถิ่น แต่งองค์ทรงเครื่องคล้ายอย่างละครพื้นบ้าน มีการดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้านเป็นหลัก (บัวผัน สุพรรณยศ, สัมภาษณ์, 13 พฤศจิกายน 2563)

สุเทพ อ่อนสอาด กล่าวว่า เพลงทรงเครื่องเป็นเพลงพื้นบ้านของไทยประเภทหนึ่ง ที่ดำเนินการร้องเล่นแบบเพลงฉ่อย สอดแทรกเพลงไทยเดิม มีวงดนตรีปี่พาทย์เข้ามาบรรเลงประกอบ มีการแต่งกายที่ประณีตงดงามตามแบบอย่างละครไทย นิยมแสดงเรื่องราวของละครไทยและละครพื้นบ้าน (สุเทพ อ่อนสอาด, สัมภาษณ์, 14 พฤศจิกายน 2563)

กล่าวโดยสรุป เพลงทรงเครื่อง หมายถึง ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่ผสมผสานระหว่างเพลงพื้นบ้านและละครไทย โดยมีการขับร้องเพลงพื้นบ้านคือ เพลงฉ่อยเป็นหลัก ภายหลังจากเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ มาขับร้องประกอบรวมทั้งเพลงไทยเดิม มีการแต่งกายตามเรื่องอย่างละครไทย มีบทสำหรับแสดง ใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง นิยมแสดงเรื่องราวจากวรรณกรรมของไทย นิทานหรือนิยายท้องถิ่น

2.2.2 ที่มาของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

เพลงทรงเครื่องเกิดขึ้นในสมัยใดนั้นไม่มีหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัดจากการศึกษาพบว่า เพลงทรงเครื่องนี้เข้าใจว่าเกิดในราวรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 จากหลักฐานพบว่าในหนังสือ “เมืองในภาคอีสาน” ซึ่งได้พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพของพระยาอุดรธานี (จิตร จิตตยะโสธร) พระยาอุดรธานีได้เล่าประวัติของท่านให้แก่ลูกหลานฟังว่าท่านเกิดเมื่อ พ.ศ. 2425 เมื่ออายุได้ 18 ปี คือ พ.ศ. 2443 “ตอนนั้นได้พักอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ที่ใกล้ ๆ วัดโสมนัสวรวิหาร คนละฝั่งคลองเวลานั้นมีตลาดอยู่แห่งหนึ่งชื่อว่าตลาดนางเลิ้ง ตลาดแห่งนี้นอกจากขายอาหารเครื่องบริโภค ในเวลากลางคืนยังมีการเล่นเพลงฉ่อย เรียกว่า เพลงยายแจ่ม ขอให้หลานคิดว่าเวลานั้นตามีอายุ 18 ปีแล้วไม่ได้ศึกษาเล่าเรียนอย่างใดเป็นหลักฐาน อยู่ว่าง ๆ เวลากลางคืนเมื่ออาจารย์จำวัดแล้ว จึงแอบว่ายน้ำข้ามคลองหนีไปฟังเพลงยายแจ่ม ทุกคืน” (เอนก นาวิกมูล, 2527, น.616)

จากคำบอกเล่าของพระยาอุดรธานีแสดงว่ามีการเล่นเพลงฉ่อยกันเป็นประจำทุกคืน และยายแจ่ม ที่พระยาอุดรธานีกล่าวถึงนี้เป็นคนเล่นเพลงทรงเครื่องที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นแม่แต่นางทองอยู่ รักษาพล ซึ่งเป็นแม่เพลงที่มีชื่อเสียงเช่นเดียวกันและเกิดหลังพระยาอุดรธานีไม่นานได้พูดถึงเพลงของยายแจ่มว่าเป็นเพลงทรงเครื่องที่มีชื่อเสียงเป็นที่เลื่องลือ (เอนก นาวิกมูล, 2527, น. 616) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าเพลงของยายแจ่ม ที่นางทองอยู่ รักษาพล กล่าวนั้นน่าจะเป็น

เพลงทรงเครื่องที่มีมาแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และเป็นมหรสพที่นิยมอย่างยิ่งของผู้ชมในสมัยนั้น

นอกจากนี้ยังมีหลักฐานที่น่าสนใจซึ่งเกี่ยวกับเพลงทรงเครื่องอีกหลักฐานหนึ่ง คือในการสโมสพระชนมพรรษาครบ 50 ปี ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ ฉบับวันจันทร์ที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2446 (อ้างถึงใน เอนก นาวิกมูล, 2531, น. 220) ได้ลงข่าวสรุปความไว้วางานนี้จะเริ่มในวันอาทิตย์ที่ 1 พฤศจิกายน 2446 มีเลี้ยงเด็ก แจกเสมา มีมหรสพ เช่น จั้ว ละคร โขน พิณพาทย์ หุ่นกระบอก เพลงวงและเทพทอง เพลงส่งเครื่อง (เพลงทรงเครื่อง) ลาวแพน ละคร กลันตัน มะโย่งเมืองตานี ลิเก มโนรา

ที่มาของเพลงทรงเครื่องได้มีการกล่าวถึงในหนังสือ “80 ปีในชีวิตข้าพเจ้า” ของขุนวิจิตรมาตรา ยังได้มีกล่าวถึงเพลงทรงเครื่องไว้อีกด้วยว่า “คณะเพลงทรงเครื่องที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้นมีสองคณะ คือ คณะหม่อมพุกและคณะยายแจ่ม คนทั่วไปเรียกว่า เพลงหม่อมพุกและเพลงยายแจ่ม คณะหม่อมพุกมีโรงแสดงประจำที่ถนนอุณากรรณ ส่วนคณะยายแจ่มมีแสดงทั่วไป เขาไปเช่าโรงลิเกของพระยาเพชรปราณีแสดง” แสดงว่าเพลงทรงเครื่องในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น นอกจากคณะยายแจ่มแล้วยังมีคณะหม่อมพุกอีกด้วย ซึ่งนางเหม อินทร์สวาท แม่เพลงที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งได้เคยกล่าวในหนังสือคนเพลงและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ของเอนก นาวิกมูล ถึงเพลงของหม่อมพุกไว้ว่า “สำหรับเพลงทรงเครื่องนั้น สาเหตุที่เกิดขึ้นทางอยู่เรือกก็เพราะป่าของแม่เหมที่ชื่อว่าแม่ทองดี เป็นคนไปฝึกหัดเป็นคนแรก แต่ก่อนนี้แม่ครูทองดี มาเล่นเพลงกับหม่อมพุกที่กรุงเทพฯ สมัยนั้นเล่นตามโรงบ่อนหรือวิก” หลักฐานที่ยกมานี้จึงถือเป็นหลักฐานที่สำคัญที่ยังบ่งบอกถึงที่มาของเพลงทรงเครื่องได้เป็นอย่างดี รวมทั้งหลักฐานที่กล่าวถึงเพลงทรงเครื่องว่ามีเล่นในงาน “ไหว้พระพุทธรชินราชประจำปี ณ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม” ร.ศ. 123 หรือ พ.ศ. 2447 ซึ่งเป็นเพลงทรงเครื่องของยายแจ่ม

จากหลักฐานดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเพลงทรงเครื่องถือกำเนิดขึ้นมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หรืออาจก่อนหน้านั้นไม่นานในท้องที่ของเขตกรุงเทพมหานครในปัจจุบันและเป็นที่นิยมอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นมหรสพที่มีตามงานวัด งานเทศกาล เฉลิมฉลอง หรือแม้แต่การเป็นมหรสพหน้าโรงบ่อนที่ใช้แสดงเพื่อดึงดูดความสนใจแล้วเป็นสิ่งที่ทำให้เพลงทรงเครื่องของไทยในยุคนี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะเพลงทรงเครื่องของหม่อมพุกและเพลงยายแจ่ม ที่นับได้ว่าเป็นคณะเพลงทรงเครื่องที่มีชื่อเสียงที่สุดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 (วรรณ แก้วกว้าง. 2555, น.26)

2.2.3 ลักษณะและรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง

มีหลักฐานในเรื่องการแสดงเพลงทรงเครื่อง ซึ่งขุนวิจิตรมาตรา ได้เล่าไว้ในหนังสือ 80 ปี ชีวิตข้าพเจ้า “ เพลงหม่อมพุกตั้งโรงเล่นที่ถนนอนุภาครณ ตอนใกล้จะถึงถนนเจริญกรุง ข้าพเจ้าได้ดู 2-3 ครั้ง เวลาปีพาทย์โหมโรงแล้วจะเริ่มเล่น มีพวกเพลงฝ่ายชายฝ่ายหนึ่ง หญิงฝ่ายหนึ่ง แต่งตัวอย่างธรรมดาออกมาตั้งวงเล่นกลางเวทีก่อน ร้องไห้ครุฝ่ายละเล็กน้อย สักครู่หนึ่งเข้าโรง ปีพาทย์ทำเพลงเสมอ ตัวเพลงแต่งเครื่องละครรำ ออกรำนั่งเตียง ร้องแบบเพลงฉ่อย ตัวเพลงแต่งเครื่องทุกคน และร้องอย่างเพลงฉ่อย....เพลงที่เล่นเป็นเรื่องในโรง เห็นจะนิยมเล่นเรื่องขุนช้าง-ขุนแผน มากแต่เรื่องอื่นก็มี เช่น เคยดูเล่นเรื่องโคบุตร...” (อเนก นาวิกมูล, 2550, น.43) จากหลักฐานดังกล่าว ผู้สร้างสรรค์พบว่ารูปแบบการเล่นเพลงทรงเครื่องในสมัยนั้น เริ่มด้วยการโหมโรงก่อนการแสดง จากนั้นจะมีผู้แสดงเพลงฝ่ายชายและเพลงฝ่ายหญิง ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า พ่อเพลงและแม่เพลงออกมา ตั้งเป็นวงโดยเริ่มร้องบทไห้ครูก่อนฝ่ายละเล็กน้อย จากนั้นจึงเริ่มแสดงเป็นเรื่องราวโดยปีพาทย์ทำเพลงเสมอ ผู้แสดงออกมานั่งเตียงในชุดแต่งกายแบบละครรำ ร้องเพลงฉ่อย เล่นจับเข้าเรื่องราว ผู้แสดงทุกคนแต่งกายอย่างละครรำ เรื่องที่นิยมแสดงคือ ขุนช้างขุนแผน และเรื่องอื่น ๆ ที่เป็นวรรณกรรมหรือนิทานพื้นบ้าน

จากหลักฐานการแสดงเพลงทรงเครื่องที่ขุนวิจิตรมาตรา ได้เล่าไว้ในหนังสือ 80 ปี ชีวิตข้าพเจ้า และการศึกษาลักษณะการแสดงเพลงทรงเครื่องที่ปรากฏในระยะหลัง สามารถจำแนก ลักษณะและรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1) การเล่นเพลงโต้ตอบก่อนการแสดงเพลงทรงเครื่อง คือคณะแม่หม อินทร์สาวท และวงเพลงแม่กล อยู่สุข ที่แสดงในอดีตจนกระทั่งสืบทอดสู่ครูจำรัส อยู่สุข จึงไม่มีการเล่นเพลง ดังเดิม การที่เล่นเพลงก่อนการแสดงเพราะใช้ระยะเวลาในการแสดงมาก ตั้งแต่ 2 ชั่วโมงขึ้นไป หากแสดงเพลงทรงเครื่องอย่างเดียวผู้ชมอาจเกิดความเบื่อหน่าย ประกอบกับช่วยให้ผู้แสดงได้หยุดพักสลับกัน ทั้งนี้เพราะคณะแม่หม อินทร์สาวท ได้แบ่งผู้แสดงเป็น 2 ส่วน คือ พ่อเพลงและแม่เพลง ที่เล่นเพลงก่อนการแสดงและผู้แสดงเพลงทรงเครื่องที่แต่งกายตามท้องเรื่องเพื่อแสดงภายหลัง จากการจบการเล่นเพลงโต้ตอบก่อนการแสดง สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการจัดการแสดงของ ภูมิปัญญา ที่สร้างสรรค์ผลงานให้มีรูปแบบและยึดเป็นธรรมเนียมปฏิบัติต่อกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของคณะ (วรรณา แก้วกว้าง, 2555, น.110)

2) การจับเข้าเรื่องราวการแสดงเพลงทรงเครื่อง โดยไม่มีการเล่นเพลงโต้ตอบคือ คณะจำรัสศิลป์อินทราคม คณะนารีเฉลิมเนตร และครูจำรัส อยู่สุข ที่ถ่ายทอดการแสดงสู่ศิษย์วิทยาลัย นาฏศิลป์อ่างทอง ในการณีการแสดงเช่นนี้ น่าจะมาจากความนิยมของผู้ชมในท้องถิ่น ที่ต้องการชมการแสดงจับเข้าสู่เรื่องราวมากกว่าการชมการเล่นเพลงโต้ตอบก่อน ประกอบกับผู้แสดงส่วนใหญ่เป็น

ผู้หญิงจึงไม่เหมาะสมที่จะร้องเพลงในเชิงปะทะคารมตามรูปแบบของการเล่นเพลงโต้ตอบที่ใช้ผู้แสดงชายจริงหญิงแท้ได้ (วรรณา แก้วกว้าง, 2555, น.111)

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันที่มีการแสดงเพลงทรงเครื่องจะนิยมแสดงจับเข้าเรื่องราวโดยไม่มีการเล่นเพลงพื้นบ้านที่เป็นเพลงโต้ตอบ เพราะมีข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาที่แสดง ซึ่งในปัจจุบันนี้การว่าจ้าง หรือการหางานไปแสดงนั้นได้มีการระบุเวลาการแสดงอย่างชัดเจน ยิ่งเป็นระบบของหน่วยงานเอกชนว่าจ้าง มักจะกำหนดเวลาที่แสดง เวลาก็น้อยลง แต่ผู้แสดงต้องปรับเรื่องราวและกระบวนการแสดงให้ได้เหมาะสมกับเวลา (ขวัญจิต ศรีประจันต์, สัมภาษณ์, 2 ธันวาคม 2563)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่าเพลงทรงเครื่องเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีมาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยเกิดขึ้นที่กรุงเทพมหานคร คณะเพลงที่มีชื่อเสียงคือเพลงของหม่อมพุกและเพลงยายแจ่มและเป็นที่นิยมอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นมหรสพที่มีตามงานวัด งานเทศกาล งานเฉลิมฉลอง หรือแม้แต่การเป็นมหรสพหน้าโรงบ่อนที่ใช้แสดงเพื่อดึงดูดความสนใจ โดยมีลักษณะการแสดงอยู่ 2 คือ การเล่นเพลงโต้ตอบก่อนการแสดงเพลงทรงเครื่องและการจับเข้าเรื่องราวของการแสดงเพลงทรงเครื่องโดยไม่มีการเล่นเพลงโต้ตอบ ทั้งนี้ได้สืบทอดรูปแบบการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน

2.2.4 องค์ประกอบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

จากข้อมูลการศึกษาที่กล่าวถึงการแสดงเพลงทรงเครื่อง ซึ่งเป็นเพลงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร แสดงถึงการพัฒนาของเพลงพื้นบ้านไทย ให้มีความน่าสนใจและนำเสนอผ่านเรื่องราวของวรรณกรรม นิทานพื้นบ้าน ที่ชาวบ้านคุ้นเคยและชื่นชอบเพราะฉะนั้นจึงต้องมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการแสดง ดังแยกกล่าวเป็นประเด็น ดังนี้

1) เนื้อเรื่องที่ใช้แสดง เป็นเรื่องที่น่ามาจาวรรณกรรมของไทย เช่น ขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี นิยมเลือกตอนที่มีความสนุกสนานมาแสดง เรื่องที่นิยมนำมาแสดงมากที่สุด คือเรื่อง ขุนช้าง ขุนแผน ซึ่งเรื่องราวจาวรรณคดีที่น่ามาแสดงนั้นไม่ได้เล่นตลอดเรื่องจนจบเพียงแต่เลือกตอนที่สำคัญและเป็นที่นิยมของผู้ชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวชิงรักหักสวาทที่มีการหึงหวงจึงเป็นที่นิยมของผู้ชม เช่น ขุนช้างขุนแผน ตอนหึงน้อยหึงใหญ่ ผ่าท้องบัวคลี่ ขุนแผนล่องทัพ หรือเรื่องพระอภัยมณี ตอนหนีนางผีเสื้อสมุทร ตีด่านเมืองรมจักร เป็นต้น

2) ผู้แสดง ใช้ผู้แสดงที่เป็นทั้งชายและหญิง เนื่องจากการแสดงเพลงทรงเครื่องในอดีตต้องมีการร่ายรำประกอบบทร้อง ประกอบเพลงหน้าพาทย์ จึงนิยมใช้ผู้แสดงหญิงเป็นหลักเพราะจะมีความสามารถและทักษะในด้านการรำมากกว่าผู้ชาย ซึ่งผู้ชายมักจะรำไม่อ่อนช้อยเท่ากับผู้หญิง ถ้าใช้ผู้ชายแสดงมักจะเป็นบทตลกที่ไม่ใช่ตัวเอก แต่ในปัจจุบันจะใช้ผู้แสดงแบบชายจริงหญิงแท้เพื่อความเหมาะสมและความสมจริงของเรื่องที่แสดง

3) เครื่องแต่งกาย ช่วงแรกที่ออกมาเล่นเพลงฉ่อยจะแต่งตัวแบบชาวบ้าน คือฝ้ายหญิงนุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อตามความเหมาะสมกับอายุ ห่มสไบ ฝ้ายชายนุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อคอไทยหรือเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าคาดสะเอว หรือห้อยไหล่ ต่อมาเมื่อเข้าเรื่องเป็นเพลงทรงเครื่อง จึงแต่งเครื่องอย่างลิเกทรงเครื่อง หรือไม่กี่แต่งแบบละครชาตรี ในปัจจุบันการแต่งกายของผู้แสดง เพลงทรงเครื่องนิยมสวมใส่เครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับเรื่องราวและใช้เครื่องแต่งกายให้เหมาะสมกับฐานันดรของตัวละคร

4) ดนตรีประกอบ การแสดงเพลงทรงเครื่องนั้นต้องมีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบในการแสดงด้วยเพื่อเป็นการบรรเลงรับและส่งการขับร้อง รวมทั้งการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ เช่น เชิด เสมอ รัว โอด เพลงช้า เพลงเร็ว อันเป็นเพลงพื้นฐานของการแสดง วงปี่พาทย์ที่ใช้นิยมใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรี ปี่ กระจับปี่ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด ฉิ่งและกรับ

5) เพลงขับร้อง การแสดงเพลงทรงเครื่องเป็นการแสดงที่มีการดำเนินเรื่องราวด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้าน คือเพลงฉ่อยเป็นสำคัญ นอกจากนี้มีการนำเพลงไทยเดิมที่มีอัตราจังหวะสอง ชั้นมาขับร้องประกอบ นอกจากนี้หากเล่นเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเชื้อชาติ กล่าวคือเมื่อเล่นเรื่องที่ตัวละครเป็นชาวต่างชาติต่างภาษาจะร้องเป็นทำนองต่าง ๆ เช่น สร้อยฟ้า ลาวทอง พระเจ้าเชียงใหม่ ต้องร้องทำนองลาวต่าง ๆ ตัวพลายชุมพล ตอนปลอมตัวเป็นสมิงมัจฉะรา ร้องทำนองมอญ อุศเรนร้องทำนองโยสลัม ฝรั่งเศสแท้ ฝรั่งเศสขี้เขย ตัวตลกที่เป็นจีนจะร้องทำนองเพลงไทยเดิมชุดจีนต่าง ๆ ซึ่งเป็นการบ่งบอกเชื้อชาติของตัวละครให้ชัดเจนยิ่งขึ้น รวมทั้งปัจจุบันได้นำเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ มาร่วมขับร้องในการแสดง เพื่อให้มีความหลากหลายขึ้นและเกิดอารมณ์ในการแสดง เช่น เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงแห้ว เป็นต้น

6) ท่ารำ ลักษณะท่ารำที่ใช้ในการแสดงเพลงทรงเครื่อง ผู้แสดงมักใช้ท่าทางของการรำจากลิเก (หมายถึงลิเกทรงเครื่อง) และละครชาตรีในการแสดงเป็นหลัก โดยใช้ในตอนดำเนินเรื่องราว เป็นการรำใช้บทหรือประกอบบท ท่ารำบทไป 12 ท่า และการรำเพลงหน้าพาทย์ ที่ผู้แสดงใช้ในการแสดง เช่น เชิด เสมอ รัว โอด เพลงช้า เพลงเร็ว อันเป็นเพลงพื้นฐานของการแสดง

7) เวทีและฉาก โดยทั่วไปมักจะใช้ฉากและเวทีการแสดงคล้ายคลึงกับแสดงลิเก ละครกล่าวคือเป็นฉากผ้าใบ วาดวาดลายเป็นรูปปราสาท รูปเมือง หรือป่า ที่มีขนาดความกว้างและความสูง พอเหมาะ ปิดบังภายในเวที หรือโรงที่ใช้แสดง แต่การปลูกโรงไม่นิยมยกพื้นเวทีมักใช้เสื่อปูพื้น ปีกเสา สี่เสา มุงหลังคา คนดูได้ 3 ด้าน ในโรงแสดงจะต้องมีเตียงตั้งอยู่ตรงกลางโรงเพื่อให้นักแสดงใช้สำหรับนั่งทำบท ตีบทในขณะที่แสดง และวงปี่พาทย์นั่งอยู่ด้านหนึ่ง ภายหลังเมื่อการแสดงเพลงทรงเครื่องได้แสดงภายในโรงละคร จึงเพิ่มการจัดฉากให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่แสดง

ภาพที่ 2.4 การแต่งกายการแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องแก้วหน้าม้า
ปี พ.ศ. 2547 โดยวิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

จากองค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่องที่กล่าวข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ ที่นำไปสู่ความสมบูรณ์แบบของการแสดง รวมทั้งการพัฒนางค์ประกอบการแสดงที่ศิลปินได้คิดสร้างขึ้นตามยุคสมัย ซึ่งทุกองค์ประกอบล้วนแล้วมีความสำคัญที่ทำให้การแสดงเพลงทรงเครื่องมีความน่าสนใจและน่ารับชมเพื่อการสืบสานและดำรงได้มาจนถึงปัจจุบัน

2.3 เพลงพื้นบ้านที่ประกอบในการสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ผู้สร้างสรรค์ได้นำเพลงพื้นบ้านมาสร้างสรรค์เป็นคำร้องเพื่อดำเนินเรื่องราวประกอบการแสดง ซึ่งเพลงที่เลือกมาใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงดังกล่าว คือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว และเพลงแหล่ ซึ่งเพลงพื้นบ้านดังกล่าวมีที่มาของ ลักษณะ ตลอดจนรูปแบบการขับร้องที่แตกต่างกัน จึงขอแนะนำประเด็นสำคัญมาประกอบการศึกษา ตามลำดับดังต่อไปนี้

2.3.1 เพลงฉ่อย

เพลงฉ่อย เป็นเพลงโต้ตอบในสมัยรัตนโกสินทร์ เริ่มปรากฏหลักฐานราวตอนต้นรัชกาลที่ 5 จากบทความเรื่อง “การขับร้อง” ดังกล่าวข้างต้น พระเจ้าราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นสวัสดิวรางสวัสดิ์ ทรงบันทึกไว้ว่า

“ยังมีเพลงร้องตามหัวเมือง แลเข้มาร้องในกรุงก็มีบ้าง คือ เพลงฝ่ายเหนือ เรียกว่า เพลงฉ่อย ฤาเพลงตะขาบอย่าง...” (อ้างถึงใน เอนก นาวิกมูล, 2532, น.117)

แสดงว่าเพลงฉ่อยเป็นเพลงโต้ตอบที่ร้องแพร่หลายอยู่แถบหัวเมืองฝ่ายเหนือ คือ นครสวรรค์ อุทัยธานี ขึ้นไป ตกลงมาถึงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพลงฉ่อยกลายเป็นเพลงพื้นบ้านที่คนทั่วไปรู้จักมากที่สุด มีพ่อเพลงแม่เพลงอาชีพร้องเล่นในเขตอ่างทอง ออยุธยา สุพรรณบุรี กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม เพชรบุรี อุทัยธานี ชลบุรี ระยอง

เพลงฉ่อยยังมีชื่ออื่นอีก บางแห่งเรียก เพลงวง เพลงเป่ เพลงฉ่าที่เรียกว่าเพลงวง คงมาจากลักษณะการยืนร้องเป็นวงกลม เรียกว่าเพลงเป่ เป็นเพราะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีพ่อเพลงที่มีชื่อเสียงมากชื่อ เป่ คนจึงเรียกชื่อเพลงตามชื่อผู้ร้อง ส่วนเพลงฉ่าน่าจะนำมาจากบทรับของลูกคู่ ซึ่งบางแห่งก็รับว่า ฉ่าชา...บ่าง เอชา...บ่าง ราว ๆ ปี พ.ศ. 2452 อันเป็นปลายรัชกาลที่ 5 มีการบันทึกเพลงฉ่อยลงบนแผ่นเสียงเป็นครั้งแรก ๆ ร้องโดย แม่อิน นายต๋ม ร้องเพลงฉ่อยเรื่อง พลายแก้ว นับเป็นการบันทึกเพลงฉ่อยที่เก่าที่สุด ต่อมาเมื่อนายห้าง ต.เจ็ก ชวนได้เริ่มกิจการอัดเสียงในปี พ.ศ. 2468 ได้นำศิลปินพื้นบ้านหลายแขนงมาบันทึกเสียงลงแผ่นเสียง และวางจำหน่ายที่ห้างบางลำพู จากรายชื่อเพลงแผ่นเสียงในร้านทำให้คนรุ่นหลังได้พบว่าเพลงฉ่อย นอกจากเป็นเพลงร้องโต้ตอบแล้วยังนำวรรณคดีมาร้องแก้กัน (สุกัญญา สุฉฉายา, 2542, น.113)

ลำดับการแสดงเพลงฉ่อยในอดีตนั้นเริ่มต้นด้วยการไหว้ครู โดยเริ่มที่การไหว้ครูชาย ก่อน พ่อเพลงและลูกคู่ออกมาตั้งยอง ๆ หัวหน้าถือพานก้านล ร้องเพลง ไหว้ครูเป็นต้นเสียง 1 คน คนอื่น ๆ นั้น เป็นลูกคู่ร้องรับ จากนั้นจึงไหว้ครูผู้หญิง ฝ่ายหญิงจึงออกมาไหว้ครูโดยการนั่งพับเพียบ หัวหน้าฝ่ายหญิง ถือพานนำ ลูกคู่ร้องรับ จบการร้องไหว้ครูของฝ่ายหญิงแล้ว แม่เพลงร้อง “ต้นเพลงฉ่า” หมายถึง ทำนองเพลงร้องที่เป็นการร้องส่งทำนองพร้อมกับลูกขึ้นรำ ฝ่ายชายร้อง “ต้นเพลงฉ่า” หมายถึง ทำนองเพลงร้องที่เป็นการร้องส่งทำนอง จากนั้นฝ่ายชายจึงร้อง “เพลงเกริ่น” ซึ่งเป็นบทชักชวนฝ่ายหญิงให้มาเล่นเพลง แล้วทอดเพลง หมายถึงคำร้องหรือทำนองที่ขับร้อง เพื่อเป็นสัญลักษณ์การลงเพลงให้อีกฝ่ายหนึ่งเริ่มการขับร้องต่อ จากนั้นหญิงร้อง “เพลงเกริ่น” แล้วทอดเพลง เช่นเดียวกับฝ่ายชายและมาถึงบทประซึ่งเป็นบทที่ชายหญิงมาพบกันแล้วจึงร้องโต้ตอบกัน กลอนที่นำมาโต้ตอบนั้น บางครั้งเล่นเป็นกลอนชุด เรียกว่า “ดัด” ซึ่งมีเป็นร้อยดัด เช่น ดัดหมานิล (เป็นกลอนที่นิยมในแถบ อุทัยธานี นครสวรรค์) ดัดหมาโทน ดัดหมาฝรั่ง (นิยมในแถบสุพรรณบุรี) กลอนชุดนี้เป็นกลอนเก่าท่องจำมาก็มี ที่เป็นกลอนประดิษฐ์ใหม่ก็มี ดัดที่นำเรื่องจากวรรณคดีมาผูก ร้องโต้ตอบ ได้แก่ ดัดไตรโลกไตรภูมิ ดัดพิกลทอง (นายเกริมแต่ง) ดัดพราหมณ์เกสร ดัดจันทโครพ ดัดสังข์ทอง (พ่อไสวแต่ง) เป็นต้น (เอนก นาวิกมูล, 2522, น.41) และมาถึงช่วงสุดท้ายของการเล่น เพลงคือการร้องเพลงลา หรือบทวยพร เป็นการร้องบทให้พรเจ้าภาพและผู้ชมอย่างอาลัยอาวรณ์เป็น การสร้างความประทับใจก่อนจบการแสดง

จากการศึกษารูปแบบและวิธีการแสดงของเพลงฉ่อยนั้น พบว่ามีลำดับการแสดงพอสรุปได้ คือเริ่มขับร้องบทไหว้ครู ร้องเพลงต้นเพลงฉ่า หมายถึง ทำนองเพลงร้องที่เป็นการร้องส่งทำนองพร้อมกับลูกขึ้นรำ ร้องเพลงเกริ่น ซึ่งเป็นบทชักชวนฝ่ายหญิงให้มาเล่นเพลงแล้วทอดเพลง หมายถึงคำร้องหรือทำนองที่ขับร้อง เพื่อเป็นสัญลักษณ์การลงเพลงให้อีกฝ่ายหนึ่งเริ่มการขับร้องต่อจากนั้นเริ่มบทประระหว่างพ่อเพลงแม่เพลง ซึ่งนิยมเล่นเพลงดับ ตอนสุดท้ายของการแสดงคือการร้องเพลงลาหรือบท อวยพร เป็นการร้องบทให้พรเจ้าภาพและผู้ชม ซึ่งปัจจุบันชนบในการแสดงยังคงมีเล่นกันอยู่และบางโอกาสอาจไม่มีการขับร้องครบตามรูปแบบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับงานที่แสดงและระยะเวลาการแสดงที่เป็นตัวกำหนด

2.3.2 เพลงอีแซว

เพลงอีแซว เป็นเพลงร้องพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเป็นเพลงที่นิยมขับร้องเล่นกันและได้ฟังอย่างคุ้นหู จนเป็นที่กล่าวขานว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุพรรณบุรีถือเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้ส่งสมต่อเนืองกันมาหลายชั่วอายุคน มีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน สถานที่แห่งหนึ่งที่น่าจะเป็นจุดกำเนิดของพ่อเพลงและแม่เพลงในอดีต คือวัดป่าเลไลยก์ ซึ่งตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี

บทที่ขับร้องเพลงอีแซว มีลักษณะเป็นกลอนหัวเดียว ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของกลอนเพลงพื้นบ้าน การขับร้องเพลงอีแซวของพ่อเพลงแม่เพลงในจังหวัดสุพรรณบุรี มีลักษณะการขับร้องท่วงทำนอง สำเนียง ตลอดจนวิธีการแสดงที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับได้รับการถ่ายทอดเบื้องต้นจากครูต้นแบบ หรือเมื่อได้รับการถ่ายทอดแล้วอาจมีการดัดแปลงไปบ้างตามกาลเวลา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจดจำของศิลปินหรือผู้รับการถ่ายทอด กล่าวโดยสรุปเพลงอีแซวมีวิธีการและขั้นตอนการแสดง ดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนการร้องบทไหว้ครู ถือเป็นขั้นตอนแรกเริ่มของการร้องเพลงอีแซวโดยผู้แสดงทั้งหมดจะออกมานั่งเรียงแถวโดยแบ่งเป็นพ่อเพลง แม่เพลง ฝ่ายพ่อเพลงจะเริ่มร้อง บทไหว้ครูพร้อมยกพานก้านล อันประกอบด้วย ดอกไม้ ธูป เทียน เงินก้านล จำนวน 6 หรือ 12 บาท พ่อเพลงจะขับร้องซึ่งเนื้อร้องกล่าวถึง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดา ครูเพลงต่าง ๆ ตลอดจนสถานที่ เพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อฝ่ายพ่อเพลงร้องจบแล้ว ฝ่ายแม่เพลงจะเริ่มร้องบทไหว้ครู ซึ่งมีเนื้อหาสาระของเพลงเช่นเดียวกับพ่อเพลง คำร้องจะไม่เหมือนกันอาจมีความคล้ายคลึงกัน ปัจจุบันบทร้องเพลงไหว้ครูมักมีการร้องแบบย่อเพื่อให้เหมาะสมกับเวลา แบบโบราณบทร้องแบบเต็มจะใช้เวลาประมาณ 20 นาทีเป็นอย่างต่ำ โดยกล่าวถึงคุณครูจนครบถ้วนกระบวนความของบทร้อง

ภาพที่ 2.5 การแสดงเพลงอีแซวทไห้ครู โดยแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

2) ขั้นตอนการร้องบทเกริ่น เป็นลำดับขั้นตอนการร้องต่อจากบทไห้ครู ประกอบด้วย การร้องเพลงออกตัว เพลงแต่งตัว เพลงปลอบ หรือเพลงชมโฉม ฝ่ายชายหรือ ฝ่ายหญิงจะออกตัว เชิงอ่อนน้อมถ่อมตนว่าเป็นเพลงหัดใหม่ยังไม่ชำนาญ และขอชมอภัยหากร้องผิดพลาด พร้อมทั้งร้องขอกำลังใจจากผู้ชมให้ช่วยส่งเสริม เพลงแต่งตัวเป็นการสมมติว่า ฝ่ายหญิงแต่งตัวออกไปพบฝ่ายชาย ด้วยความสวยงามและภาคภูมิใจ ฝ่ายชายก็อาจร้องตอบในบทชมโฉม เพื่อชมความงามของฝ่ายหญิง

3) ขั้นตอนการร้องบทประ เหมยถึง การร้องปะทะคารมของฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงโดยการ ร้องโต้ตอบหาเหตุผลมาหักล้างแก้ในบทกลอน ซึ่งโบราณมักมีการเล่นผูกเป็นเพลงดับซึ่งเป็นเรื่องราว ต่อเนื่อง เช่น ดับหมาดับแมว ดับกระได ดับตีหมากผัว ดับชิงซู จุดเริ่มต้นของการประ คือ การเริ่มต้น เกี่ยวพาราสีของฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงร้องโต้ตอบแก้กลอนสลับกัน สร้างความสนุกสนานด้วยการใช้ ท่าทาง สีลาหยอกล้อ และบทกลอนเชิงสองแง่สองง่าม หรืออาจลึกไปจนถึงกลอนแดง ซึ่งเป็นกลอนที่มีการกล่าวอย่างตรงไปตรงมาถึงอวัยวะเพศของชายและหญิงหรือพฤติกรรมทางเพศโดยไม่มีการ เสียดคำ ช่วงเวลาของการร้องบทประจะใช้เวลามากกว่าช่วงอื่น ซึ่งอาจยืนเล่นเพลงถึงค่อนข้าง หรือใช้เวลาหนึ่งชั่วโมงขึ้นไป นับว่าผู้เล่นเพลงอีแซวในอดีตนอกจากจะมีวาทีศิลป์ในการเล่นการ ร้องแล้วยังต้องมีความอดทน รวมทั้งการมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงสำหรับการแสดงในแต่ละครั้ง อีกด้วย (สุจินต์ ชาวบางงาม,สัมภาษณ์,13 พฤศจิกายน 2563)

4) ขั้นตอนการร้องบทลา จาก เป็นบทการขับร้อง เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงแสดงใกล้ จะจบการแสดงและจะจากกันไป จึงร้องเพลงลา มีเนื้อหาอาวรณ์เพื่อสั่งเสียคู่เล่นเพลงของตน อ่าลา ผู้ชมทั้งหลายเป็นการขอบคุณที่นั่งชมการแสดงตั้งแต่ต้นจนจบการแสดง ซึ่งมักจะกล่าวถึงสถานที่ สิ่งของ เครื่องดนตรีและสิ่งที่จะขาดเสียมิได้ คือ การร้องขอบคุณรวมทั้งการอวยพรให้แก่เจ้าภาพ หรือผู้ที่จัดหามาแสดงในงานโดยถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่มีการปฏิบัติสืบเนื่องกันมาด้วยคนไทย นั้นมีขนบธรรมเนียมยึดถือหลักของการไปลามาไหว้ แม้จะอยู่ในรูปแบบของการแสดงก็ตาม

จากข้อมูลเพลงอีแซวที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเพลงอีแซวเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีมานานนับแต่อดีตและเป็นเพลงพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในจังหวัดสุพรรณบุรี บทขับร้องมีลักษณะเป็นกลอนหัวเดียวตามรูปแบบของกลอนเพลงพื้นบ้าน การขับร้องเริ่มด้วยการร้องเอื้อนเพื่อเกริ่นเสียงก่อนการร้องเนื้อเพลงโดยมีลำดับการขับร้องเพลงตามขนบของการแสดง 4 ขั้นตอน คือ การร้องบทไหว้ครู การร้องบทเกริ่น การร้องบทประ การร้องบทลา จาก และในปัจจุบันเพลงอีแซวยังคงมีการสืบทอดโดยพ่อเพลง แม่เพลง และศิลปินภูมิปัญญาด้านเพลงพื้นบ้านของจังหวัดสุพรรณบุรี

2.3.3 เพลงเกี่ยวข้าว

เพลงเกี่ยวข้าว หมายถึง เพลงร้องพื้นบ้านที่ร้องเล่นในฤดูเก็บเกี่ยวข้าวของชาวนาในพื้นที่ภาคกลาง บางท้องที่เรียกเพลงเกี่ยวข้าวว่า “เพลงเดินกำ” เป็นเพลงที่มีเนื้อร้องสั้น ๆ มีการร้องรับของลูกคู่ด้วยคำร้องว่า เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้ หรือ เฮ้เฮะ หรือ เฮ้ เฮ้ แล้วแต่ท้องที่นั้น ๆ

เพลงเกี่ยวข้าวปรากฏมีมาเมื่อใดนั้นยังไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด หลักฐานที่เก่าแก่ที่สุดที่กล่าวถึงเพลงเดินกำนั้นปรากฏในหนังสืออัมพวาสมัยซึ่งเป็นหนังสือที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ราวปีพุทธศักราช 2446 โดยออกชื่อว่าสมเด็จเจ้าฟ้ากรมขุนพิษณุโลกประชานารถ เสด็จประพาสยังเมืองธัญบุรี มีการเล่นเพลงเดินกำด้วย ในหนังสือลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ (ภาคที่ 25 เรื่องการเล่นเพลง) พระพิณจวรรณการได้กล่าวถึงเพลงเกี่ยวข้าวไว้เพียงเล็กน้อยว่าเป็นเพลงที่ใช้กลอนสั้น ใช้ร้องยั่วเย้าในขณะที่กำลังเกี่ยวข้าว ไม่มีถ้อยคำเผ็ดร้อน พอดกเย็นหยุดพักการเกี่ยวข้าวแล้วจึงรวมกันเล่นเพลงรำกำรำเคียว ซึ่งต้องถือข้าวถือเคียวรำ ไปด้วยซึ่งหมายถึงเพลงเดินกำรำเคียวตามที่ชาวบ้านเรียกกัน

เพลงเกี่ยวข้าวจึงเป็นเพลงร้องพื้นบ้านของชาวนาที่ร้องเล่นกันในฤดูเก็บเกี่ยวคือประมาณเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์หากล่าช้ากว่านี้จะเกิดความเสียหายได้ ดังนั้นเจ้าของนาจึงต้องขอแรงจากเพื่อนบ้านหรือพวกพ้องที่ใกล้ชิดมาช่วยเก็บเกี่ยวซึ่งเรียกกันว่า แยกอาสา หรือ ลงแขก จากการที่มีคนมาร่วมช่วยการเก็บเกี่ยวหรือการลงแขกจำนวนมากย่อมก่อให้เกิดความสนุกสนานจึงได้มีการคิดคำร้องเพลงขึ้นเพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย เพลงที่ร้องในช่วงแรก ๆ นั้นอาจเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่เดิม เช่น เพลงเรือ ซึ่งเคยพบการขับร้องในขณะเกี่ยวข้าว แถบจังหวัดอ่างทอง สิงห์บุรี สุพรรณบุรี ในที่นี้จึงไม่ถือว่าเป็นเพลงเกี่ยวข้าวจริง ๆ จนเมื่อมีการคิดคำร้องทำนองใหม่และร้องเล่นกันโดยไม่ปรากฏหลักฐานว่าใครเป็นคนแรกที่คิดขึ้นแต่ได้มีการสืบทอดในสำนวนคำร้องและทำนองที่แตกต่างกันออกไป จนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.6 การเล่นเพลงเกี่ยวข้าวของพ่อเพลงและแม่เพลงในทุ่งนา
ที่มา : เอนก นาวิกมูล เพลงพื้นบ้านภาคกลาง หน้า 58

ลักษณะคำร้องเพลงเกี่ยวข้าว เป็นกลอนเพลงพื้นบ้านมีลักษณะกลอนหัวเดียวเช่นเดียวกับเพลงพื้นบ้านอื่น ๆ คือคำสุดท้ายของวรรคหลังจะต้องเป็นสระเสียงเดียวกัน และเมื่อจบบทร้องคำสุดท้ายของวรรคหลังต้องลงด้วยคำว่า“เอ๋ย”โดยมีลำดับและวิธีการแสดงเพลงเกี่ยวข้าว ดังนี้

1) การร้องเพลงเกริ่น เป็นการร้องเพลงเกี่ยวข้าวในลำดับแรกความหมายของคำร้องเป็นการกล่าวเชิญแขกอาสาหรือผู้ที่มาร่วมลงแรงเกี่ยวข้าวได้เตรียมตัว ด้วยการบอกให้รู้เรื่องช่วงเวลาที่จะมีการเล่นเพลงเกี่ยวข้าวกัน

2) การร้องเพลงเกี่ยว คือการร้องเพลงเกี่ยวข้าวแบบ เนื้อหาเป็นทำนองชวนกันมาร่วมเกี่ยวข้าว ไม่จำเป็นต้องร้องโดยพ่อเพลงแม่เพลงที่มีความสามารถ ผู้ที่เล่นทุกคนก็สามารถขับร้องได้เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งจะยืนร้องเรียงแถวหน้ากระดานทั้งหมด หรือปัจจุบันมีการเพิ่มทำรำเป็นวงกลม หรือรำเป็นคู่ตามความเหมาะสม

3) การร้องเพลงเต้น เรียกเต็มๆว่า เพลงเต้นกำ หรือเพลงเกี่ยวข้าวยาว การเล่นเพลงในลำดับนี้ผู้เล่นที่เป็นต้นเสียงของทั้งสองฝ่าย หรือพ่อเพลงแม่เพลงจะต้องมีความสามารถอย่างยิ่งในเชิงวาทศิลป์ เพราะเป็นการประชันฝีปาก ได้ตอบกลอนอย่างสนุกสนาน รวมทั้งการแสดงท่าทางประกอบการร้องที่ตลกขบขัน หรืออาจจริงอาจจังของทั้งสองฝ่าย กลอนที่ใช้จะเลือกกลอนใดก็ได้ หรือเล่นเป็นกลอนดับ กลอนกระทุ้ง ซึ่งหมายถึงการกล่าวถึงเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น กลอนนก กลอนกระทุ้งควาย เป็นต้น

4) การร้องเพลงกระทุ้งโหง หรือออกเพลงหงส์ เป็นการร้องที่ใช้การกระทุ้งคำสั้น ๆ ที่มีความสนุกสนานด้วยทำนองที่เร็วและกระชับกว่าเพลงเต้น ร้องขึ้นต้นด้วยคำว่า “โหง” หรือ “หงส์” (แล้วแต่บางท้องถิ่นจะเรียก) เสมือนการร้องถามตอบโต้กัน ต่อว่ากันหรือแกล้งด้วยปฏิภาณไหวพริบของพ่อเพลงแม่เพลงและการร้องรับของลูกคู่อย่างสนุกสนาน

ภาพที่ 2.7 เพลงเกี่ยวข้าวในรูปแบบการแสดง
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

นอกจากนี้ในบางท้องที่ ได้แก่ จังหวัดกาญจนบุรี จะมีการร้องเพลงจากซึ่งเป็น การร้องโต้ตอบของฝ่ายพ่อเพลงและแม่เพลง ในท่วงทำนองที่ช้าเมื่อเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ ปัจจุบัน การละเล่นเพลงเกี่ยวข้าวที่ปรากฏในรูปแบบของการแสดงนั้นมักไม่ครบขั้นตอนของลำดับการร้อง และเล่นเหมือนสมัยแรก ด้วยมีองค์ประกอบหรือข้อจำกัด เช่น ระยะเวลาในการแสดง ความสามารถ ของผู้แสดง ตลอดจนการได้รับการถ่ายทอดที่มีข้อมูลผิดเพี้ยนไปจากของเดิม จึงทำให้วิธีและลำดับใน การเล่นและร้องเพลงเกี่ยวข้าวขาดความสมบูรณ์ ดังเช่นพ่อเพลงแม่เพลงในอดีตที่ท่านได้ร้องและเล่น กันไว้

สรุปได้ว่าเพลงเกี่ยวข้าวเป็นเพลงร้องพื้นบ้านของชาวนาที่ร้องเล่นกันในฤดู เก็บเกี่ยว ปรากฏหลักฐานการเล่นเพลงตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 โดยร้องเล่นกันในทุ่งนา ลักษณะบทที่ใช้ขับร้องเป็นกลอนหัวเดียว และลงท้ายบทร้อง ด้วยคำว่า “เอ๋ย” โดยมีขนบการแสดง คือ เริ่มจากการร้องเพลงเกริ่น ร้องเพลงเกี่ยว ร้องเพลงเต้น และร้องกระทุ้ง หรือ หงส์ ปัจจุบันการละเล่นเพลงเกี่ยวข้าวที่ปรากฏจะมีรูปแบบของการแสดงบน เวทีโดยไม่ครบขั้นตอนของลำดับการร้องและเล่นเหมือนสมัยแรก ด้วยมีองค์ประกอบหรือข้อจำกัด เกี่ยวกับระยะเวลา และความสามารถในการแสดง

2.3.4 เพลงแหล่

แหล่ หมายถึง การเทศน์ที่ใช้เสียงและทำนองที่มุ่งความไพเราะเป็นสำคัญ เช่นเทศน์ มหาชาติ เรียกว่า เทศน์แหล่ มีทั้ง แหล่ใน คือเทศน์ตามคัมภีร์เทศน์มหาชาติ และ แหล่นอกคือเทศน์ เรื่องนอกคัมภีร์มหาชาติ อีกความหมายหนึ่ง หมายถึง ตอนหนึ่งหรือบทหนึ่งของแต่ละกัณฑ์ในเทศน์ มหาชาติ เมื่อเทศน์ไปได้ตอนหนึ่งก็เรียกได้ว่าแหล่หนึ่ง สองตอนก็สองแหล่จบแต่ละตอนก็เรียกว่า

จบแหล่งนอกจากนี้ยังมีข้อมูลที่กล่าวว่า แหล่ง เป็นคำที่กร่อนมาจากคำว่า “นั่นแล” เพราะในการเทศน์มหาชาติทุกกัณฑ์ เมื่อจบตอนหนึ่งแล้วท่านจะลงท้ายด้วยคำว่า “นั่นแล” ทุกตอนไป เมื่อลากเสียงคำว่า “แล” ให้ยาวออกไปจึงกลายเป็น “แหล่ง” ไป

การแหล่งเทศน์มหาชาติโดยทั่วไปใช้คัมภีร์โบราณ เรื่องเวสสันดรชาดก มีเนื้อหาแบ่งออกเป็นแหล่งต่าง ๆ จำนวน 152 แหล่ง โดยในคัมภีร์ได้ระบุท่านองแหล่งเอาไว้ที่เป็นต้นบทต่าง ๆ ได้แก่ ท่านองธรรมวัตร ท่านองธรรมวัตรแท้ ท่านองธรรมวัตรกลาย ท่านองเดิน ท่านองเดินธรรมดา ท่านองขึ้นท่านองเดินกราย ท่านองขึ้นธรรมดา ท่านองขึ้นสูง ท่านองย้าย ท่านองย้ายเดิน ท่านองกล่อม ท่านองพา ท่านองเดิน ท่านองคุตทะราดเหี้ยบกรวด ท่านองถกเขมรตีเหล็ก และท่านองโตไม้ลำเดียว หากผู้เทศน์แหล่งโดยใช้เนื้อหาและท่านองต่าง ๆ เหล่านี้ตรงตามที่ระบุไว้ในคัมภีร์ก็เรียกว่าเป็นการ “แหล่งใน” หรือ “แหล่งเนื้อใน” ถือเป็นการเทศน์มหาชาติท่านองหลวง แต่หากผู้เทศน์แหล่งโดยใช้เนื้อหาและท่านองต่าง ๆ ไม่ตรงกับคัมภีร์ แต่งเนื้อขึ้นเป็นกลอนชนิดต่าง ๆ ก็เรียกว่า “แหล่งนอก” ถือเป็นการเทศน์มหาชาติท่านองราษฎร์ ทั้งนี้หากเป็นแหล่งนอกที่เนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องมหาชาติจะเรียกว่า “แหล่งนอกเทียบเนื้อ” แต่หากเนื้อความนอกเรื่องมหาชาติจะเรียกกันว่า “แหล่งตลาด” ท่านองที่นิยมใช้ในการแหล่งนอกคือ ท่านองพรต ซึ่งใช้ในการแหล่งชาดกหรือนิทานต่าง ๆ และท่านองพา ซึ่งใช้ในการพรรณนาความงามของธรรมชาติ หรือชมสิ่งต่าง ๆ การแหล่งเทศน์มหาชาติที่มีลูกเล่นพลิกแพลงไปจากตัวบทและท่านองที่ระบุไว้ในคัมภีร์เทศน์มหาชาตินี้ ทำให้เกิดเป็นแหล่งเครื่องเล่นในกัณฑ์ต่าง ๆ เช่น แหล่งเครื่องเล่นมหาพน แหล่งเครื่องเล่นมัทรี แหล่งเครื่องเล่นมหาราช (ปรมินท์ จารูวร. 2558, น.172)

จากที่กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า แหล่ง มีที่มาจากการเทศน์มหาชาติ ซึ่งมีทั้งแหล่งในและแหล่งนอก รวมทั้งการกร่อนเสียงที่มาจากคำว่านั่นแล ในตอนจบการเทศน์ทุกกัณฑ์ จึงทำให้เกิดการเรียกกันว่า แหล่ง ซึ่งมีท่านองที่ระบุในคัมภีร์โบราณเรื่องเวสสันดรชาดกไว้หลายท่านอง เพื่อให้เหมาะสมกับเรื่องราวที่บอกเล่าและพรรณนา ดังนั้นชาวบ้านที่ได้ฟังจึงจดจำและมีความคุ้นเคยกับท่านองแหล่งเหล่านี้มาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในท้องที่ภาคกลางจะมีท่านองแหล่งอันเป็นวิถีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาดังที่กล่าวข้างต้น ดังนั้น แหล่ง มีนัยทั้งที่หมายถึง ตัวบท ท่านอง และกิริยาที่ขับร้องในวิถีชีวิตของชาวบ้านภาคกลาง แหล่งที่ใช้มีทั้งแหล่งมหาชาติ และแหล่งทำขวัญต่าง ๆ (ปรมินท์ จารูวร, 2558, น.170)

การแหล่งจากดั้งเดิมที่บิณฑบาตจากการเทศน์มหาชาติ จวบจนถึงปัจจุบันที่ได้เกิดการแต่งบทแหล่งขึ้นใหม่ ที่น่าสนใจคือการแหล่งด้นกลอนสด เส้นของการร้องแหล่งและการแหล่งด้นกลอนสดอยู่ที่ความฉับไวเป็นปัจจุบันทันด่วนด้วยปฏิภาณไหวพริบ การทำให้ผู้ฟังคาดไม่ถึงว่าจะสามารถหาคำร้องได้อย่างไร มีการผูกสัมผัสตามแบบแผนผังของบทกลอนได้ โดยรูปแบบของกลอนแหล่งนั้นจะมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 แบบ ดังนี้

1) แบบบทร้องที่เป็นกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ ถ้ายึดเอาบทร้องเป็นหลักแล้ว เป็นการร้องกลอนแปดที่มีบทร้องแบ่งออกเป็น 2 วรรค คือวรรคหน้ากับวรรคหลัง (วรรคละ 3-4 คำ) ซึ่งก็จะสะดวกหรือง่ายต่อการแต่งคำประพันธ์ และง่ายต่อการแบ่งวรรคในการร้อง เพราะผู้ร้องจะต้องอ่านลมหายใจเอาไว้ให้ได้หนึ่งวรรค เมื่อร้องหมดคำในหนึ่งวรรคแล้วจึงถอนลมหายใจเข้าไปใหม่ได้ มิใช่ว่าแบ่งลมหายใจเข้าออกตามใจชอบหรือร้องเป็นขยัก ๆ ก่อนหมดวรรค จะทำให้ผู้รับฟังไม่ได้รับความไพเราะเท่าที่ควร และอีกอย่างหนึ่งคือ ในสำเนียงหรือเสียงที่ร้องจะต้องมีทั้งการบังคับเสียงสูง ต่ำ เสียงสั้น ยาว และเสียงที่หลบขึ้นบน ลงล่างได้อีกต่างหาก รวมทั้งการเอื้อนเอ่ยที่ร้องจะต้องมีทั้งการบังคับเสียงสูง เสียงต่ำ เสียงสั้น เสียงยาวและเสียงที่หลบขึ้นบนลงล่างได้อีกต่างหาก รวมทั้งการเอื้อนเอ่ยที่จะต้องทำให้อยู่ในชุดลมหายใจเดียวกันจบวรรค สำหรับเพลงแหล่ที่ใช้บทร้องแบบ 2 วรรค เหมาะสำหรับใช้ร้องกับจังหวะที่เร็ว (รีบ เร่ง) กระชับ ทันใจ ส่วนการร้องแหล่ด้วยกลอนแปด โดยแบ่งออกเป็น 3 วรรค รูปแบบนี้ผู้ร้องสามารถแบ่งลมหายใจเข้าออกได้มากขึ้นคือสามารถที่จะผ่อนหายใจเข้าได้ทุกวรรค แต่ผู้แต่งคำประพันธ์จะต้องหาคำมาจัดสัมผัสด้วยคำร้องที่มากขึ้น คือ ใช้คำ 8 -10 คำ ใน 1 วรรค แบ่งออกเป็นวรรคหน้า วรรคกลางและวรรคหลัง ในขณะเดียวกันเมื่อร้องแหล่ไปตามทำนองด้วยเสียงสูง ต่ำ สั้น ยาว ในช่องว่างแต่ละวรรค ผู้ร้องสามารถที่จะใส่ลูกเล่นการเอื้อน ด้วยเสียงและลูกคอ เพื่อเป็นการพักเนื้อร้องบ้างตามความเหมาะสม และการเอื้อนดังกล่าวจึงเป็นเอกลักษณ์ของเพลงแหล่มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นเพลงแหล่ที่ใช้บทร้องแบบ 3 วรรค เหมาะสำหรับใช้ร้องจังหวะที่มีความเร็วปานกลาง อ่อนหวาน นุ่มนวล

2) แบบบทร้องที่เป็นกลอนห้าเดียว ซึ่งเป็นกลอนเพลงพื้นบ้าน ซึ่งบทร้องที่มีรูปแบบดังกล่าวนี้จะมีฉันทลักษณ์ที่แบ่งออกเป็น 2 วรรค คือวรรคหน้า และวรรคหลัง ภายในวรรคจะมีคำประมาณ 6-8 คำและคำสุดท้ายของวรรคหลังนั้นจะเป็นสระเสียงเดียวกัน ซึ่งนิยมใช้เสียง ไอ เพราะหาคำได้ง่ายกว่าเสียงอื่น ส่วนภายในวรรคนั้นจะแบ่งเป็น 2 ช่วง โดยคำสุดท้ายในวรรคหน้าต้องส่งไปให้สัมผัสกับวรรคหลังในช่วงแรกก่อนละลงเสียงที่เป็นกลอนห้าเดียว การร้องแหล่แบบกลอนห้าเดียวจะร้องไปตามทำนองด้วยเสียงสูง ต่ำ สั้น ยาว ในช่องว่างแต่ละวรรค ผู้ร้องสามารถที่จะใส่ลูกเล่นการเอื้อน ด้วยเสียงและลูกคอ เพื่อเป็นการพักเนื้อร้องบ้างตามความเหมาะสมเช่นเดียวกับกลอนแปดหรือกลอนสุภาพ ข้อดีของการร้องแหล่แบบกลอนห้าเดียว คือ ถ้ามีการดันกลอนสด ซึ่งหมายถึงการคิดคำร้องทันทีในขณะที่ร้องจะง่ายกว่ากลอนแปดหรือกลอนสุภาพ เพราะการใช้คำสัมผัสและการเชื่อมบทใช้เพียงหลักของคำลงท้ายเพียงอย่างเดียว (ขวัญจิต ศรีประจันต์, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2563)

กล่าวโดยสรุป แห่ เป็นทำนองเพลงพื้นบ้านที่มีกำเนิดจากศาสนาและนำมาสู่พิธีกรรมรับขวัญ ทำขวัญในโอกาสต่าง ๆ ที่ใช้ร้องบรรยายพรรณนาได้อย่างเหมาะสมรวมทั้งการพัฒนาสู่การขับร้องของรูปแบบเพลงลูกทุ่งในปัจจุบัน ที่สำคัญการร้องเอื้อนในทำนองเหล่านั้นเป็นเอกลักษณ์และเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถของผู้ขับร้องที่ทำให้คนทั่วไปรู้จักเพลงแห่มากขึ้นจวบจนถึงปัจจุบัน

2.4 ระเบียบำ

ในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง สิ่งหนึ่งที่เป็นแนวคิดของการสร้างสรรค์ที่ทำให้การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวมีความน่าสนใจและแตกต่างจากการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องอื่น ๆ คือการสร้างสรรค์ ระเบียบำ ที่สอดแทรกในเรื่องราวของการแสดง ซึ่งระเบียบำที่สร้างสรรค์นั้นต้องมีความสัมพันธ์กับเรื่องราว ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์จึงนำความรู้เรื่องระบำมากล่าวเพื่อเชื่อมโยงและเป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องต่อการสร้างสรรค์ ดังนี้

2.4.1 ความหมายของระเบียบำ

ระเบียบำเป็นการแสดงประเภทหนึ่งของนาฏศิลป์ไทย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องจึงขอเสนอของคำว่า ระเบียบำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

“ระเบียบำ”ตามศัพท์ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 อธิบายว่า “ระเบียบำ” น. การแสดงที่มุ่งความสวยงามหรือความบันเทิง ใช้ผู้แสดงเป็นหมู่ เช่น ระเบียบำสืบท ระเบียบำนพรัตน์ ระเบียบำเทพบันเทิง” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น. 980)

“ระเบียบำ”หมายถึง การแสดงที่รำเป็นหมู่ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป โดยไม่จำเป็นต้องเล่นเป็นเรื่องราว แต่มุ่งเน้นถึงความสวยงามของท่ารำ การแปรแถว เครื่องแต่งกาย ผู้แสดง เพลงร้องและทำนองดนตรี ซึ่งมีทั้งระบำมาตรฐานและระเบียบำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ (กรมศิลปากร, 2550, น. 16)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ระเบียบำ คือ ศิลปะของการรำที่แสดงพร้อมกันเป็นหมู่เริ่มตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ไม่จำเป็นต้องดำเนินเป็นเรื่องราว การแสดงระเบียบำจะเน้นความสวยงามของท่ารำ การแปรแถว เครื่องแต่งกาย ความเหมาะสมและความพร้อมเพรียงของผู้แสดง เพลงร้อง ทำนองดนตรี การแสดงระเบียบำ มีทั้งการทำท่ารำที่เรียกว่า ตีบทตามบทร้อง และการแสดงระเบียบำที่ทำท่ารำโดยไม่ต้องคำนึงถึงบทร้องแต่อาศัยการประดิษฐ์ท่ารำให้มีความสวยงาม

2.4.2 ลักษณะกระบวนการทำรำของระบำ

ระบำเป็นการแสดงท่ารำที่มีแบบอย่างเฉพาะ ลักษณะเด่นชัดของท่ารำ พอสรุปได้ดังนี้

1) กระบวนท่ารำนำมาจากแม่ท่าทางด้านนาฏศิลป์ไทย ได้แก่ ท่ารำของเพลงช้า เพลงเร็ว เพลงแม่บท และท่ารำในระบำมาตรฐาน เช่น ระบำกฤดาภินิหาร ระบำพราหมณ์ เป็นต้น ภายหลังท่ารำของระบำได้มีกระบวนการคิดเพิ่มต่อยอดจากสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีที่มาจากแหล่งข้อมูลตามแนวคิดและจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ชาติพันธุ์ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการเลียนแบบธรรมชาติ เป็นต้น

2) กระบวนท่ารำของระบำมีทั้งการรำตีบทตามบทร้อง และการรำตามทำนองเพลงที่ไม่มีบทร้อง ซึ่งอาจจะสื่อความหมายหรือไม่สื่อความหมายก็ได้ ชุดการแสดงที่ไม่มีบทร้อง นิยมใช้ท่าทางที่ซ้ำกันหลายๆ จังหวะ ด้วยความงามของระบำที่เน้นความพร้อมเพรียง จึงมีระบำหลายชุดที่ใช้ท่ารำหนึ่งสลับกันไปมา เช่น ระบำสุโขทัย ระบำเชียงแสน เป็นต้น ส่วนระบำที่มีบทร้องมักใช้การรำตีบท ตามคำร้องอย่างสัมพันธ์กันโดยสื่อความหมายของบทร้องอย่างชัดเจน ส่วนระบำบางชุดสามารถใช้กระบวนท่ารำที่ไม่ต้องตรงความหมายกับบทร้องแต่สามารถแสดงท่ารำได้อย่างงดงาม เช่น ระบำดาวดึงส์ เป็นต้น

3) กระบวนท่ารำเริ่มจากจังหวะและทำนองเพลงที่ช้าในช่วงแรกและกระชับขึ้นในช่วงต่อมาจนถึงตอนท้ายเพลง เช่น ระบำทวารวดี ระบำศรีวิชัย ระบำลพบุรี ระบำฉิ่ง ระบำกรับ เป็นต้น

4) กระบวนท่ารำใช้การแปรแถวที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งนี้การแสดงระบำใช้ผู้แสดงหลายคน การเปลี่ยนแถวอย่างหลากหลายช่วยให้เกิดความน่าชม และแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการแสดงที่น่าสนใจ รวมทั้งเป็นการปรับเปลี่ยนตำแหน่งผู้แสดงเพื่อให้ผู้ชมได้รับชมอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ในการแปรแถวนั้นอาจสื่อความหมายของรูปแบบการแสดงได้อย่างชัดเจนขึ้น

5) กระบวนท่ารำที่มีผู้แสดงตัวเอกและผู้แสดงตัวรอง กล่าวคือ ผู้แสดงระบำทั้งหมดในชุดการแสดงจะมีท่ารำเดียวกัน ปฏิบัติท่ารำเหมือนกัน แต่บางชุดการแสดงมีผู้แสดงพิเศษที่มีท่ารำโดดเด่นที่เรานิยมเรียกกันว่า ผู้แสดงตัวเอกซึ่งจะแสดงท่าทางเป็นเอกลักษณ์และสื่อความหมายของการแสดงแตกต่างไปจากผู้รำของผู้แสดงตัวรอง เช่น ระบำสุโขทัย ระบำลพบุรี ระบำศรีขยสิงห์ เป็นต้น

6) กระบวนท่ารำสื่อความหมายถึงความสมบูรณ์ในตัวเอง รวมทั้งโอกาสการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ดังนี้

(1) ระบุว่าแสดงถึงการอวยพรเพื่อความเป็นสิริมงคล แสดงความรื่นเริง หรือ ยินดีในความสำเร็จ เช่น ระบุว่าฤดาภินิหาร ระบุว่าเทพบันเทิง ระบุว่าองค์หงิด เป็นต้น

(2) ระบุว่าแสดงการอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยเฉพาะ เช่น ระบุว่าดาวดั่งส์ บรรยายถึงความงดงามวิมานของพระอินทร์ เป็นต้น

(3) ระบุว่าแสดงถึงยุคสมัยต่าง ๆ เช่น ระบุว่าโบราณคดี ระบุว่าศรีชัยสิงห์ ระบุว่า อยุรยา เป็นต้น

(4) ระบุว่าเกี่ยวกับการรบ เช่น ระบุว่าวีรชัยลิง ระบุว่าวีรชัยยักษ เป็นต้น

(5) ระบุว่าเกี่ยวกับความเชื่อ เสริมสิริมงคล และมีความงดงาม เช่น ระบุว่า สวัสดิรักษา ระบุว่าสวัสดิรักษานักรบ ระบุว่านพรัตน์ เป็นต้น

2.4.3 ความสำคัญของระบำน

ในเบื้องต้นระบำนนั้นมีไว้สำหรับดูเล่นสนุกสนาน เพื่อความเพลิดเพลินใจ ต่อมาระบำนได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อแสดงเป็นเรื่องราว ในขณะเดียวกันได้มีการนำระบำนไปประกอบการแสดงโขน และละครทำให้ระบำนเพิ่มสำคัญในตัวเองมากขึ้น ดังนี้

1) เป็นระบำนแสดงสลับฉากละครหรือโขน หรือเรียกอีกอย่างว่า ระบำนหน้าม่าน ระบำนประเภทนี้มีประโยชน์สำหรับไว้แสดงสลับฉาก คือ หลังจากทีละครเล่นจบฉากไปแล้ว ขณะที่ม่านปิดทำการจัดฉากต่อไป เพื่อให้บรรยากาศของการชมการแสดงต่อเนื่อง ไม่ต้องรอคอย การเปลี่ยนฉากจึงมีการจัดระบำนขึ้นมาแสดง อีกประการหนึ่งคือ เพื่อไม่ต้องการให้เวทีว่างนานเกินไป อาจทำให้ขาดอรรถรสในการแสดง ระบำนประเภทนี้เข้าใจว่าเกิดในช่วงที่เวทีของการแสดงละครไม่มีความสมบูรณ์แบบเช่นในปัจจุบัน ดังเช่น โรงละครศิลปากรซึ่งเป็นโรงละครเดิมของกรมศิลปากร (ราว พ.ศ. 2478-2501) ลักษณะของเวทีและอุปกรณ์เวทีไม่เอื้ออำนวยต่อการเปลี่ยนฉากได้อย่างฉับพลัน และต่อเนื่อง ในการแสดงละครแต่ละเรื่องจึงต้องใช้ระบำนหน้าม่านเข้าเสริม

2) เป็นระบำนเสริมหรือเพิ่มความตระการตาให้กับเนื้อเรื่องในการแสดงละคร บางฉากต้องการความยิ่งใหญ่ของฉาก เช่น ฉากวิมานพระอินทร์ ในละครเรื่องสังข์ทอง ตอน ตีคัลลี เพื่อแสดงความอลังการของวิมานที่ประทับของอินทรา ผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ชั้นดาวดั่งส์ จึงมีระบำนของเทพบุตรนางฟ้า เป็นต้น

3) เป็นระบำนเสริมเพื่อบอกบรรยากาศของเรื่อง ในละครบางฉากต้องการเน้นบรรยากาศของเรื่องในตอนนั้น ๆ ให้เด่นชัดยิ่งขึ้น จึงมีระบำนเสริมและดูเป็นการสร้างความสมจริงให้บรรยากาศตอนนั้นด้วย เช่น ระบุว่าเทพบันเทิง ในละครเรื่องอิเหนา ตอนลมหอบ ที่กล่าวถึงเทพบุตรนางฟ้าพ่อนรำบำเรอองค์ปะตาระกาหลา เป็นต้น

4) เป็นระบำเปิดเรื่องของการแสดง ในการแสดงส่วนใหญ่ ถ้าเป็นฉากสวรรค์หรือวิมาน มักจะมีระบำของเหล่าเทวดานางฟ้ามาเรียงระบำกันก่อนที่จะดำเนินเรื่องต่อไป หรือถ้าเป็นฉากท้องพระโรงก็จะมีระบำนางในเป็นการแสดงเปิดเรื่อง อีกลักษณะหนึ่ง เป็นระบำปิดเรื่องหรือบรรยายเรื่องสรุปในตอนท้ายของการแสดง ดังเช่น ระบำกฤดาภินิหาร ในการแสดงละครเรื่องเกียรติศักดิ์ไทย ตอนท้ายของเรื่องเหล่าเทวดานางฟ้ามาจับระบำอวยพร การแสดงระบำนี้ช่วยเสริมให้เนื้อเรื่องของการแสดงสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจบการแสดงด้วยความสงบสุข (กรมศิลปากร, 2550, น. 23-25)

2.4.4 ประเภทของระบำ

การแบ่งประเภทของระบำนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) ระบำมาตรฐานหรือระบำที่เป็นแบบแผนดั้งเดิม เป็นรูปแบบการแสดงที่ได้สืบสานกันมารุ่นต่อรุ่น โดยได้รับการฝึกหัดจากครูอาจารย์ในราชสำนักและวังต่าง ๆ แล้วมาถ่ายทอดและสืบทอดมาถึงทุกวันนี้ กล่าวกันว่าการแสดงบางชุดที่ต้นกำเนิดอาจอยู่ในราวสมัยรัชกาลที่ 2 หรือรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (กรมศิลปากร, 2550, น.26) รูปแบบของระบำมาตรฐานนั้น ประกอบด้วยท่ารำตาม บทร้องและเพลงหน้าพาทย์ตามแบบนาฏศิลป์ไทย เป็นระบำที่มีมาแต่ครั้งโบราณ ใช้เป็นมาตรฐานในการฝึกหัด การแต่งกายของระบำมาตรฐานส่วนใหญ่จะแต่งกายแบบยืนเครื่อง เช่น ระบำสี่บท ระบำฝรั่งคู่ ระบำกฤดาภินิหาร ระบำเทพบันเทิง ระบำดาวดึงส์ ระบำพรหมศาสตร์ ระบำย่องหงิด เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2549, น. 40)

2) ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่ หลังจากทีครูอาจารย์ทางนาฏศิลป์ไทยได้เข้ามาถ่ายทอดให้ความรู้ให้กับนักเรียนในสถานศึกษาสังกัดกรมศิลปากรแล้ว เมื่อมีการจัดการแสดงสำหรับเผยแพร่ให้ประชาชนชมหรือด้วยเหตุผลอื่น ๆ กรมศิลปากรได้สร้างสรรค์การแสดงใหม่ ๆ ในรูปแบบระบำทั้งนี้แล้วแต่ความเหมาะสมและความจำเป็นของการแสดงในแต่ละครั้ง บางชุดมีกำเนิดมาจากจินตนาการของผู้ออกแบบท่ารำ บางชุดเกิดจากการเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งทั้งหมดล้วนได้รับอิทธิพลจากระบำมาตรฐานดั้งเดิมทั้งสิ้น (กรมศิลปากร, 2550, น.27) ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นใหม่หรือระบำเบ็ดเตล็ด เป็นระบำที่ปรับปรุงจากระบำมาตรฐานหรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับเหตุการณ์หรือโอกาสที่นำไปแสดงหรือเพื่อให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องที่แสดงประกอบ ลักษณะของระบำจึงมีที่มาจากหลายปัจจัย ดังนี้

(1) ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากระบำที่เป็นแบบแผน อาศัยรูปแบบการแสดง ลีลาท่ารำ ทำนองดนตรีและเครื่องแต่งกายตามลักษณะเดิม เช่น ระบำกีนรีอ่อน ระบำกริชหมู เป็นต้น

(2) ระบำที่ประดิษฐ์ขึ้นจากวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวบ้านในภาคต่าง ๆ หรือเรียกว่า ระบำพื้นเมือง เช่น ระบำเก็บใบชาของภาคเหนือ ระบำร่อนแร่ของภาคใต้ ระบำชาวนาของภาคกลาง และระบำกะลาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นต้น

(3) ระบายที่ประดิษฐ์ขึ้น จากการเลียนแบบท่าทางของสัตว์ การเดิน การกระโดด การวิ่ง การบิน ฯลฯ เช่น ระบายไก่ ระบายปลา ระบายเงือก ระบายครุฑ ระบายนกเขามะราปี ระบายนกสามหมู่ ระบายยุราภิมรย์ ระบายเรีงอรุณ ระบายปลา ระบายเงือก ระบายมฤคระเรีง ระบายอศวลีลา ระบายบันเทิงกาสร ระบายกุญชรเกษม เป็นต้น

(4) ระบายที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อใช้ในโอกาสพิเศษ เช่น ระบายอาเซียน ระบายเงิน-ไทยไมตรี ระบายลาว-ไทยปนิธาน ระบายมา-ไทยอธิฐาน เป็นต้น

(5) ระบายที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อสอดแทรกในการแสดงโขน ละครบางตอน ให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินและสวยงาม เช่น ระบายดอกบัว ระบายนพรัตน์ ระบายอุทอง เป็นต้น

(6) ระบายที่ประดิษฐ์ขึ้นจากภาพจำหลักในโบราณสถาน เพื่อแสดงยุคสมัย ที่มีมาแต่โบราณ เช่น ระบายโบราณคดี ชุต ระบายทวารวดี ระบายศรีวิชัย ระบายเชียงแสน ระบายลพบุรี ระบายสุโขทัย ระบายศรีชัยสิงห์ เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2549, น.41)

กล่าวโดยสรุป ระบาย เป็นการแสดงที่มีผู้แสดงตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปและมีลักษณะเฉพาะ นับแต่กระบวนท่ารำ การแปรแถว การสื่อความหมาย รวมทั้งการแต่งกายที่บ่งบอกถึงประเภทของ ระบายชุดนั้น ๆ นอกจากนี้ระบายสามารถนำมาแสดงได้อย่างเอกเทศและแสดงประกอบในการแสดงได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับคำแนะนำที่ต้องมีความสัมพันธ์และสอดคล้องกับเรื่องราว นั้น ๆ ซึ่งปัจจุบันพบว่าการ สร้างสรรค์การแสดงประเภทระบายเกิดขึ้นใหม่หลายชุดอันแสดงถึงการพัฒนาและนำเสนอเพื่อให้ สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการแสดง นอกจากนี้ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ผู้สร้างสรรค์ได้นำทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอันเป็นแนวทางของการสร้างงาน เพื่อให้ผลงานมีความสมบูรณ์ ทั้งในด้านการสร้างบทการแสดง การออกแบบงานศิลป์ และ องค์ประกอบของการแสดงที่เกี่ยวข้อง ทุกประเด็นที่กล่าวนี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญและเชื่อมโยงสู่การ สร้างสรรค์อย่างเหมาะสมและเป็นเอกภาพ โดยมีทฤษฎีการสร้างสร้งดังกล่าวในลำดับต่อไป

2.5 ทฤษฎีการสร้างสร้ง

ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของมนุษย์ที่จะนำไปสู่การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลก ใหม่ เป็นอำนาจจินตนาการของมนุษย์ที่จะสร้างผลิตผลใหม่ ๆ ซึ่งเป็นความสามารถในการทำงานด้วย ความรู้ ความคิดและจินตนาการเฉพาะคน ทำให้ได้ ผลงานที่แปลกไม่ซ้ำแบบเดิมหรือซ้ำแบบใคร หรือเป็นความคิดเกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆ ที่ตรงข้ามกับความคิดแบบเดิม หรือเป็นปฏิกิริยาตอบสนอง ความคิดของผู้อื่น โดยมีบุคคลอื่นเป็นผู้ตีค่าผลผลิตใหม่ที่เกิดขึ้นนั้น ผลงานที่สร้างสรรค์ต้องมีความ แปลกใหม่และมีคุณค่า โดยงานที่สร้างสรรค์ ต้องยอมรับว่ามีความถูกต้อง คือ ความสามารถใช้งาน ได้ดีงาม สวยงาม ไพเราะ หรือมีสุนทรียภาพ (อุษา สบฤกษ์, 2545, น. 17)

ความคิดสร้างสรรค์นี้อาจเป็นความคิดใหม่โดยมาจากการผสมผสานกับประสบการณ์ที่สั่งสมและก่อให้เกิดผลงานที่มีคุณค่าและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งการเป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ตลอดจนการจรรโลงใจและสร้างสรรค์สังคมอย่างดีงาม ทั้งนี้แนวคิดหลักของผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการสร้างสรรค์ในรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่องที่เล่นเป็นเรื่องราวโดยใช้เพลงพื้นบ้านขับร้องประกอบการแสดง นำเรื่องของตำนานอำเภอเดิมบางนางบัวมาสื่อสารให้เป็นการแสดงที่น่าสนใจ โดยผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาและนำหลักการของทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสู่การสร้างสรรค์การแสดง ดังต่อไปนี้

2.5.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับศิลปะการแสดงละคร

ทฤษฎีมีความสำคัญอย่างยิ่งของการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว โดยนำเค้าโครงเรื่องเล่าจากตำนานสู่กระบวนการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้วยการวางโครงเรื่อง ลำดับเรื่อง ให้สอดคล้องตลอดทั้งเรื่องราว ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบซึ่งในการสร้างสรรค์บทการแสดงนั้น ผู้สร้างสรรค์ได้นำองค์ประกอบบทละครของอริสโตเติล (Aristotle) ปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่ชาวกรีกซึ่งได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการละครไว้ในหนังสือเรื่อง โปเอติกส์ (Poetics) ได้จำแนกและลำดับความสำคัญของละครออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้ (นพมาส แววหงส์, 2550, น. 3-13)

1) โครงเรื่อง (Plot) หมายถึง การลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละครอย่างมีจุดหมาย ปลายทางและมีเหตุผล การวางโครงเรื่องคือการวางแผนหรือการกำหนดเส้นทางการกระทำของตัวละคร ทำให้เข้าใจเกี่ยวกับ เหตุการณ์นั้น ๆ โครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความสมบูรณ์ มีความยาวพอเหมาะ ประกอบด้วย ตอนต้น ตอนกลาง ตอนจบ เหตุการณ์ทุกตอนมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผลตามกฎแห่งกรรม

2) ตัวละครและการวางลักษณะนิสัยของตัวละคร (Character And Characterization) ตัวละคร คือ ผู้กระทำ ผู้ที่ได้รับผลจากการกระทำในบทละครมีความสำคัญเป็นอันดับรองจากโครงเรื่องการวางลักษณะนิสัยตัวละคร คือการที่ผู้เขียนกำหนดให้ตัวละครมีลักษณะนิสัยอย่างไรตามความเหมาะสมของเรื่องราวที่เสนอ ส่วนพัฒนาการของนิสัยตัวละครนั้น หมายถึง การที่นิสัยใจคอหรือเจตคติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตของตัวละครมีพัฒนาการหรือเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากประสบเหตุการณ์ หรือเหตุการณ์มากระทบวิถีชีวิตตน

3) ความคิด หรือแก่นเรื่อง (Thought) ความคิดจัดอยู่ในความสำคัญอันดับที่ 3 ของละคร ซึ่งหมายถึงข้อเสนอที่ผู้เขียนพิสูจน์ว่าเป็นเรื่องจริงจากเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในละคร ความคิดที่อยู่เบื้องหลังเรื่องราวในละครก็คือจุดมุ่งหมายหรือความหมาย (Premise) หรือในปัจจุบันนิยมใช้คำว่า แก่น (Theme)

4) การใช้ภาษา (Diction) การใช้ภาษาศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาจากคำพูดของตัวละครหรือบทเจรจา ซึ่งอาจเป็นบทร้อยแก้วหรือบทร้อยกรอง ศิลปะการใช้ภาษาอาจเป็นกุญแจดอกสำคัญ ที่จะนำไปสู่การเขียนบทละครที่ดี ซึ่งผู้เรียนต้องศึกษาและวิเคราะห์ว่าบทละครเรื่องนั้น ๆ เป็นละครประเภทใด รวมทั้งลักษณะและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นต้องมีความสัมพันธ์กับการใช้ภาษาและภาษาที่ใช้ต้องไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป อีกทั้งยังสามารถใช้แสดงออกถึงลักษณะนิสัยของผู้ตัวละครนำไปสู่เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นต่อไป

5) เพลง (Song) เพลง หมายถึงศิลปะการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมา บทเพลงที่เป็นตัวละครจะต้องขับร้อง รวมไปถึงเสียงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นบนเวทีและความเงียบด้วย (ในแง่ละคร) ในการใช้เพลงจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับองค์ประกอบหลายอย่าง และพยายามกำหนดเพลงให้เป็นส่วนหนึ่งของบทละครเช่นเดียวกับบทเจรจา

6) ภาพ (Spectacle) บทบาทของตัวละคร ที่สามารถนำมาแสดงให้เห็นได้ด้วยใบหน้า ท่าทางและจังหวะอาการเคลื่อนไหวที่แนบเนียน และเพิ่มพูนรสชาติให้แก่ละครเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างน่าชม

กล่าวโดยสรุป ในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวเป็นการแสดงที่มีลักษณะของการละครเป็นสำคัญ โดยมีลำดับแนวปฏิบัติที่ดีของการดำเนินงานละครร่วมกันโดยควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญตามแนวทางของอริสโตเติล กล่าวคือมีโครงเรื่องซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของเหตุการณ์ นำไปสู่ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวคือตัวละครและการวางลักษณะนิสัยของตัวละคร การสร้างความคิดหรือแก่นเรื่อง การใช้ภาษาสื่อสารอย่างชัดเจน รวมทั้งการใช้เพลงจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับองค์ประกอบและกำหนดเพลงให้เป็นส่วนหนึ่งของบทละครเช่นเดียวกับบทเจรจา รวมทั้งภาพซึ่งหมายถึงบทบาทของตัวละครอันสะท้อนผลงานสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นการสร้างงานละครอย่างมีคุณภาพ

2.5.2 ทฤษฎีการสร้างผลงานนาฏศิลป์ของครูเฉลย ศุขะวณิช

การสร้างผลงานนาฏศิลป์ของครูเฉลย ศุขะวณิช ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงและผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ได้กล่าวถึงการประดิษฐ์นาฏศิลป์ไทย กล่าวคือเป็นการออกแบบกระบวน ท่ารำ ทิศทางการเคลื่อนไหว การแยกกลุ่มและการจัดกลุ่ม โดยให้เป็นไปตามจินตนาการของผู้ออกแบบการสร้างสรรค์ของไทยมีจารีตปฏิบัติกันมาเป็นเวลาช้านาน ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) ท่ารำ รูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย อาจแบ่งท่ารำออกเป็น 3 แบบ ดังนี้

(1) ท่าระบำ เป็นกระบวนท่ารำที่มีความหมายกว้าง ๆ นับเป็นลักษณะเฉพาะผู้ชมพอเข้าใจความหมายตามบทร้อง

(2) ท่าละคร รูปแบบของท่าละคร เป็นท่ารำที่กำหนดให้มีความหมาย เฉพาะ อาจแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- ท่าแสดงอารมณ์ เช่น โกรธ เศร้า รัก เป็นต้น
- ท่าแสดงกิริยา เช่น ทำเดินไป - มา ทำยิงธนู ทำช่วยเหลือ เป็นต้น
- ท่าแสดงปรากฏการณ์ของธรรมชาติ เช่น ท่าลมพัด ท่าดอกไม้บาน

ท่าฝนตก เป็นต้น

ท่าละครนี้หรือที่บรรดานาฏศิลป์เรียกว่า การตีบท ผู้ที่จะปฏิบัติได้งดงาม ต้องมีประสบการณ์สูงพอสมควร คุณครูเฉลย ศุขะวณิช มักเน้นกับศิษย์ว่า การตีบทควรใส่อารมณ์ เข้าไปด้วย

(3) ท่าเต้น การแสดงนาฏศิลป์ไทย อาจดูเด่นจากการใช้มือรำท่าทางต่าง ๆ แต่ในความเป็นจริงนาฏศิลป์ไทยมีท่าเต้นอยู่มาก และมีการเคลื่อนไหวของขาและเท้าซึ่งใช้โดยทั่วไปและกำหนดเป็นท่าเฉพาะในบางครั้ง

2) การแปรแถว นาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลายและชัดเจน สอดคล้องกับกระบวนท่ารำ การแปรแถวของนาฏศิลป์ไทย มีดังนี้ แถวปากผ่อง แถวหน้ากระดาน แถวตอนเดียว แถวตอนคู่ แถวเฉียง วงกลมชั้นเดียว วงกลมสองชั้น นอกจากนี้ยังมีการแปรแถวแบบผสมผสาน เช่น แถวตอนเดียวและแถวเฉียง แถวหน้ากระดานและแถวตอนเดียว เป็นต้น

สำหรับการแปรขบวนเคลื่อนไหว มีลักษณะ ดังนี้ การสลับเดินหน้าถอยหลัง การเดินตามกัน การเดินสวนกัน การเดินสลับกัน เป็นต้น ในการสร้างสร้งงาน คุณครูเฉลย ศุขะวณิช มักนำลักษณะการแปรแถวเข้ามาใช้อยู่บ่อย ๆ เช่น ระเบียบศรีชัยสิงห์ รูปแบบของแถวมีอยู่หลายแบบ เช่น แถวหน้ากระดาน 2 แถว วงกลมและแถวเฉียง เป็นต้น

3) การตั้งขุ่ม การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีการตั้งขุ่มทั้งในระหว่างการแสดงและจบการแสดง นิยมให้ผู้แสดงจับกลุ่มเป็นขุ่มรูปสามเหลี่ยม โดยทำท่าให้สองข้างของแกนกลางเข้าหากัน หรือออกจากกัน คุณครูเฉลย ศุขะวณิช มีความชำนาญในการตั้งขุ่มมาก จากผลงานต่าง ๆของท่าน จะเห็นได้ว่าท่านชอบการตั้งขุ่มและต่อมือต่อเท้ากัน ซึ่งน่าจะเลียนแบบมาจากท่าศุภลักษณ์อุ้มสม เมื่อคุณครูเฉลย ศุขะวณิช นำมาสร้างสร้งค์แสดงเป็นหมู่จึงดูงดงามมากยิ่งขึ้น (ไพโรจน์ ทองคำสุก, 2545, น. 221-222)

การสร้างสร้งค์งานนาฏศิลป์ของคุณครูเฉลย ศุขะวณิช ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การประดิษฐ์ทางนาฏศิลป์ไทย มีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) ท่ารำ ซึ่งท่ารำสามารถแบ่งออกเป็น ท่าระบำ ท่าละคร และท่าเต้น 2) การแปรแถว นาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลายและชัดเจน สอดคล้องกับกระบวนท่ารำ อันก่อให้เกิดมิติและความสมดุลบนเวที 3) การตั้งขุ่ม การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีการตั้งขุ่มทั้งในระหว่างการแสดงและจบการแสดง โดยมีที่มา

จากการแสดงชุดอื่นและนำมาสร้างสรรค์ในชุดใหม่ ๆ เพื่อความงดงาม จะเห็นได้ว่าจากทฤษฎีการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ของครูเฉลย ศุขะวนิช สามารถนำสู่แนวทางและวิธีการสร้างงานที่มีคุณค่า โดยมีต้นแบบจากท่านและยังคงเป็นองค์ความรู้ที่นาฏศิลปินหรือผู้สร้างงานนาฏศิลป์ไทยยึดเป็นแนวทางจวบจนปัจจุบัน

2.5.3 แนวคิดการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ของสุรพล วิรุฬห์รักษ์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุรพล วิรุฬห์รักษ์ ให้คำนิยามเกี่ยวกับการสร้างสรรคงานนาฏศิลป์ไว้ว่า “นาฏยประดิษฐ์ หมายถึง การคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค รูปแบบ กลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่งที่แสดงโดยผู้แสดงคนเดียวหรือหลายคน ทั้งนี้รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีต นาฏยประดิษฐ์จึงเป็นการทำงานที่ครอบคลุมปรัชญา เนื้อหา ความหมาย ท่ารำ ท่าเต้น การแปรแถว การตั้งซุ่ม การแสดงเดี่ยว การแสดงหมู่ การกำหนดดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ฉาก และส่วนประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญในการแสดงทำให้นาฏศิลป์ชุดหนึ่ง ๆ มีความสมบูรณ์ตามที่ตั้งใจไว้ ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Choreographer” (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 225) โดยกำหนดขั้นตอนการทำงานของนาฏยประดิษฐ์ไว้ดังนี้

1) การคิดให้มีนาฏศิลป์ คือ เหตุผลที่เกิดการสร้างนาฏศิลป์ในโอกาสต่าง ๆ เช่น พิธีกรรม และพิธีการ ส่งเสริมกิจกรรม เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมความคิดสร้างสรรค์ทางศิลป์และการพัฒนาอาชีพ

2) การกำหนดความคิดหลัก เพื่อให้ผลงานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างสรรค มี 2 ระดับ คือ ระดับเป้าหมาย หมายถึง การกำหนดให้ชัดเจนว่านาฏศิลป์ชุดที่เกิดขึ้นนี้เพื่ออะไรและเพื่อใคร ระดับวัตถุประสงค์ หมายถึง การนำเป้าหมายมากำหนดเป็นสิ่งที่ประสงค์จะให้เกิดในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์

3) การประมวลข้อมูล คือ การรวบรวมข้อมูลมาเป็นปัจจัยในการสร้างสรรคข้อมูล มี 2 ลักษณะ คือ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง คือ ความรู้ต่าง ๆ ที่สืบค้นได้ และนำมาพิจารณา เพื่อใช้ประกอบความคิดให้เป็นรูปเป็นร่าง และข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจ คือ ข้อมูลที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้ผู้สร้างสรรคจินตนาฏศิลป์ชุดนั้นไปในแนวใดแนวหนึ่ง ข้อมูลนี้มักเป็นงานศิลปะในสาขาต่าง ๆ ทั้งนาฏศิลป์ ทัศนศิลป์ ดุริยศิลป์และวรรณศิลป์

4) การกำหนดขอบเขต หมายถึง การกำหนดให้การแสดงครอบคลุมเนื้อหาสาระอะไรบ้าง อย่างไรบ้าง เช่น รูปแบบของการแสดง จำนวนผู้แสดง เวลาที่ใช้ในการแสดง ขนาดของพื้นที่การแสดง งบประมาณในการจัดการแสดง การกำหนดขอบเขตของการสร้างสรรคจะช่วยให้นักนาฏยประดิษฐ์มีคิดอะไรเกินความจริง

5) การกำหนดรูปแบบมีวิธีการกำหนดได้หลายแนวทาง ได้แก่

(1) กำหนดให้อยู่ในหนึ่งนาฏยจาริต การคิดสร้างสรรค์โดยนำแบบแผนนาฏศิลป์ที่มีโครงสร้างเดิมมาเป็นหลักในการสร้างสรรค์

(2) กำหนดให้เป็นการผสมผสานหลายนาฏยจาริต เช่น ระหว่างจาริต ประเพณีกับการแสดงร่วมสมัย การแสดงนาฏศิลป์ไทยกับบัลเลต์ เป็นต้น

(3) กำหนดให้ประยุกต์จากนาฏยจาริตเดิม โดยนำลักษณะเด่น โครงสร้างท่าทางหรือเทคนิคบางอย่างมาเป็นหลัก แล้วผู้สร้างสรรค์พยายามบุกเบิกแสวงหาท่าทางใหม่ ๆ มาใช้ในการออกแบบ

(4) กำหนดให้อยู่นอกนาฏยจาริตเดิม

6) การกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ได้แก่ ผู้แสดง รูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบฉาก รูปแบบเพลง รูปแบบแสง เป็นต้น

7) การออกแบบนาฏศิลป์ มีลักษณะคล้ายกับการออกแบบทัศนศิลป์ ซึ่งสามารถนำทฤษฎีทางทัศนศิลป์ และทฤษฎีแห่งความเคลื่อนไหวมาใช้ดังนี้

(1) ทฤษฎีทัศนศิลป์ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

- องค์ประกอบทัศนศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น รูปทรง สี พื้นผิว

- การจัดองค์ประกอบทัศนศิลป์ คือ ความมีเอกภาพ ซึ่งหมายถึงการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกันเป็นปริมาณมากพอ ให้มีความเชื่อมโยงกัน เพื่อสร้างพลังของความกลมกลืนความสมดุล มี 2 ชนิด คือ ชนิดสองข้างเหมือนกัน คือ การจัดองค์ประกอบทั้ง 2 ข้างของแกนให้เหมือนกันทุกประการแบบเดียวกับร่างกายของมนุษย์ และชนิดสองข้างไม่เหมือนกัน คือการจัดองค์ประกอบ 2 ข้างของแกนที่แตกต่างกัน เมื่อดูแล้วมีแรงดึงดูดความสนใจของผู้ดูเท่ากันทั้งสองด้าน

- กลมกลืน เช่น การใช้สีกลุ่มเดียวกัน ใช้รูปทรงคล้ายกัน หรือการใช้เส้นโค้งเป็นหลัก เป็นการช่วยสร้างความสนใจให้เกิดเอกภาพ แต่หากใช้มากเกินไป จะทำให้ขาดจุดเด่น

- ความแตกต่าง การสร้างความแตกต่างมาประมวลเข้าในงานเพื่อให้เกิดเป็นหนึ่งเดียว เพื่อให้เกิดความหลากหลาย อันเป็นมูลเหตุแห่งความตื่นเต้น เร้าใจและชวนติดตาม

(2) ทฤษฎีแห่งความเคลื่อนไหว (kenctology) คือ หลักการที่มนุษย์ใช้ร่างกายเคลื่อนไหวอิริยาบถต่าง ๆ และขณะที่เกิดการเคลื่อนไหว นั้นมีองค์ประกอบที่สำคัญในนาฏยประดิษฐ์ คือการใช้พลังงาน (Energy) ในการแสดงนาฏศิลป์มีการใช้พลังงาน 3 ประเภท คือ

- ความแรงของพลัง การพ้อนรำด้วยพลังแรงมาก ๆ ทำให้เห็นความกระปรี้กระเปร่า แข็งแรง ลูกเล่น ตรงกันข้ามการเคลื่อนไหวด้วยพลังน้อย ทำให้มีความหมายมากขึ้น

และชัดเจนขึ้น ให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนโยน เชื่องช้า หนักแน่น เป็นความรู้สึกเล็ก ๆ ที่แผ่แผ่แผ่อยู่ภายใน เป็นต้น

- การเน้นพลัง หมายถึง การเร่งหรือลดความแรงของการใช้พลังเพื่อการเคลื่อนไหวในขณะใดขณะหนึ่ง อย่างกะทันหัน เป็นศิลปะในการเรียกร้องความสนใจจากคนดู

(3) การใช้ที่ว่าง (Space) หมายถึง การใช้พื้นที่ ที่มีทั้งความกว้าง ความยาว และความสูง ซึ่งมีความสำคัญในการกำหนด ตำแหน่ง คือ การจัดที่ให้ผู้แสดงหยุดอยู่บนเวทีในขณะใดขณะหนึ่งก่อนที่จะเคลื่อนที่ไป ณ จุดนั้น ๆ ผู้แสดงอาจทำท่าหนึ่งหรืออาจเคลื่อนไหวท่าทางต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องก็ได้ การกำหนดขนาด หมายถึง การที่ผู้แสดงสามารถเคลื่อนไหวร่างกายโดยออกท่าทางให้กว้างหรือแคบ และเคลื่อนที่ได้ใกล้หรือไกลเพียงใด ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่กำหนดทิศทาง หมายถึง แนวที่ผู้แสดงเคลื่อนที่จากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เช่น การแปรแถว สามารถเคลื่อนที่ได้ใน 8 ทิศ ซึ่งสัมพันธ์กับตำแหน่งของคนดู (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 225-249)

จากทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์ สามารถสรุปได้ว่า การออกแบบสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏยประดิษฐ์ คือ การออกแบบ การสร้างสรรค์งานด้วยความคิด ที่ได้แรงบันดาลใจมาจากข้อมูลดั้งเดิมอันเป็นแหล่งความรู้ รวมถึงการปรับปรุงผลงานในอดีตให้ดียิ่งขึ้นภายใต้ขององค์ประกอบทางทัศนศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น รูปทรง สี พื้นผิว และความเป็นเอกภาพ ความกลมกลืน และความแตกต่าง ทฤษฎีแห่งความเคลื่อนไหวที่ใช้การเคลื่อนไหวจะเน้นพลังที่สามารถให้ความรู้สึกนุ่มนวล อ่อนโยน เชื่องช้า หนักแน่น รวมทั้งการใช้ที่ว่างอันเป็นการกำหนดตำแหน่งทิศทางของผู้แสดง ทุกอย่างล้วนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง ที่ผู้สร้างสรรค์สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางเพื่อให้งานสร้างสรรค์บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เป็นการสร้างสรรค์ที่มีลักษณะคล้ายกับการแสดงละคร เนื่องจากการแสดงเพลงทรงเครื่องเป็นการแสดงที่เป็นเรื่องราวและดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้าน ซึ่งมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ได้ดังต่อไปนี้

วรรณภา แก้วกว้าง (2555 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาการแสดงเพลงทรงเครื่องของแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า การแสดงเพลงทรงเครื่องเป็นการแสดงที่เกิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ลักษณะการแสดงเป็นเรื่องราว ใช้เพลงร้องพื้นบ้านคือเพลงฉ่อยเป็นหลัก และบางท้องที่นำศิลปะการแสดงลิเกของท้องถิ่นมาผสมผสาน มีเอกลักษณ์การแสดงและการสืบทอด ตลอดจนขนบธรรมเนียม พิธีกรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกันด้วยองค์ประกอบของการแสดงคือ ผู้แสดงมีทั้งชายและหญิง เรื่องที่แสดงนำมาจากวรรณคดีไทย ใช้การขับร้องเพลงฉ่อย เพลงไทยและเพลงภาษาตามเชื้อชาติของเรื่องราวที่แสดง มีทำรำประกอบคือการรำตามบทร้องบทเจรจาและการรำเพลงหน้าพาทย์ การแต่งกายยืนเครื่อง

เป็นหลัก ใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดงรวมทั้งใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงตามเรื่องราว มีลำดับในการแสดง 2 ลักษณะ คือ การเล่นเพลงโต้ตอบก่อนการแสดงเพลงทรงเครื่องและการจับเข้าเรื่องการแสดงเพลงทรงเครื่อง โดยไม่มีการเล่นเพลงโต้ตอบ

รสิวรรณ อติศัยภาวดี (2557 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการสร้างสรรค์ละครนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย พบว่าแนวความคิดการสร้างงานผ่านงานสร้างสรรค์ละครนาฏศิลป์ที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ต้องมาจากบริบทของสังคมในยุคนั้น จึงได้เลือกบทวนิยายเรื่องทวิภพมานำเสนอ เนื่องจากเนื้อเรื่องใกล้เคียงกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันทำให้เข้าถึงนิสัยของตัวละครได้ง่ายขึ้น ผู้แสดงและผู้ชมสามารถคล้อยตามเนื้อเรื่องได้ง่ายขึ้น องค์ประกอบการแสดงที่สร้างสรรค์ใหม่ประกอบด้วย 1) บทละคร 2) การออกแบบท่ารำ 3) การออกแบบเครื่องแต่งกาย 4) การออกแบบดนตรี 5) การออกแบบพื้นที่ 6) การออกแบบแสง โดยคำนึงถึงการดำเนินการว่าด้วยเรื่องกฎหมายและระบบการจัดการ

กษิณีเดช สุวรรณมาลี (2560 : บทคัดย่อ) และคณะได้ศึกษาการเลือกเนื้อหาและการสร้างบทละครโทรทัศน์ในมุมมองของผู้ผลิตและผู้ชม ผลการวิจัยพบว่า 1) การเลือกเนื้อหาของผู้ผลิตละครโทรทัศน์จะเลือกจากพฤติกรรมของผู้รับชมละครและเลือกจากความสดใหม่ของเนื้อหาหรือเลือกเรื่องราวใกล้ตัว 2) ละครโทรทัศน์ก็ยังจะคงอยู่คู่คนไทย แต่ถ้าหากเป็นละครเก่าคนดูอาจจะดูยากขึ้นเนื่องจากเทคโนโลยีใหม่ทำให้พฤติกรรมคนดูเปลี่ยนไป การทำละครเนื้อหาใหม่ ๆ จึงเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด 3) ผู้ชมส่วนใหญ่รับชมละครโทรทัศน์เนื่องจากมีเวลาว่าง ต้องการผ่อนคลายความเครียด ส่วนใหญ่รับชมละครแนวดราม่าและละครแนวย้อนยุค โดยจะดูนักแสดงก่อนแล้วจึงดูเนื้อเรื่องของละครเรื่องนั้น ความบันเทิงและข้อคิดในการใช้ชีวิตเป็นสิ่งที่ผู้ชมได้รับจากการรับชมละคร ผู้ชมต้องการให้มีการพัฒนาในเรื่องของบทละครให้มีความทันสมัยรวมทั้งต้องการให้พัฒนาคอมพิวเตอร์กราฟิกให้มีความสมจริงยิ่งขึ้น

ศูนย์สังคีตศิลป์ ธนาคารกรุงเทพ ได้บันทึกการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนสร้อยฟ้าหึงศรีมาลา (หึงน้อยหึงใหญ่) คณะพ่อสไว แม่บัวผัน ในการแสดงรายการสังคีตศาลา ครั้งที่ 481 วันที่ 24 มีนาคม 2532 จากวีดิทัศน์การแสดงเพลงทรงเครื่องดังกล่าว พบว่าเป็นการแสดงที่ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงฉ่อยเป็นหลักอย่างเดียวพร้อมการเจรจาโต้ตอบของตัวละครที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบอย่างดียิ่ง จึงสร้างความสนุกสนานแก่ผู้ชม มีการแต่งกายตามท้องเรื่องแต่การแต่งกายเป็นแบบครึ่งท่อนคือสวมใส่เพื่อบ่งบอกสถานะของตัวละครในท้องเรื่อง มิได้สวมใส่อย่างครบถ้วนตามหลักการแต่งกายอย่างละครของไทย (<https://www.youtube.com/watch>. สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563)

คณะศิษย์สวนสุนันทา ได้บันทึกการแสดงสดการแสดง เพลงทรงเครื่องเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนพลายแก้วล่องทัพ บทการแสดงรูปแบบของ แม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ ลักษณะการแสดงนั้นผู้แสดงดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงฉ่อย แสดงบทบาทด้วยการรำตีบทตามคำร้อง แต่ไม่ทุกคำ เน้นความสนุกสนานด้วยการเจรจาโต้ตอบและเชิงสองแง่สองง่าม การแต่งกายแต่งตามเชื้อชาติของตัวละคร มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบ และมีอุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อความสมจริงของเรื่องราว (<https://www.youtube.com/watch> สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2563)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังที่กล่าวข้างต้น คือแนวทางในการอ้างอิงอันแสดงถึงผลการวิจัยที่ได้องค์ความรู้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ที่มีกระบวนการของวิจัยรวมทั้งมีความเกี่ยวข้องและเป็นแนวทางให้ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช มีความสมบูรณ์และถูกต้องตามกระบวนการของรูปแบบวิจัย โดยนำภูมิหลังจากศิลปะการแสดงเพลงพื้นบ้านและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปสู่แนวทางการดำเนินการอันเป็นประโยชน์ในการสร้างสรรค์ ดังจะกล่าวในบทต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการสร้างสรรค์

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการแสดงที่นำเรื่องตำนานของอำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี นำเสนอสู่รูปแบบการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่าเพลงทรงเครื่อง ทั้งนี้ในการสร้างสรรค์ต้องศึกษาข้อมูล องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าว มีความถูกต้องและสมบูรณ์ โดยมีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์ ดังนี้

3.1 ศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้

3.1.1 การสัมภาษณ์

3.1.2 การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล

3.2 ออกแบบองค์ประกอบการแสดง

3.2.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ

3.2.2 การสร้างเค้าโครงเรื่อง

3.2.3 บทการแสดง

3.2.4 การคัดเลือกผู้แสดง

3.2.5 เพลงและดนตรีประกอบ

3.2.6 เครื่องแต่งกาย

3.2.7 ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

3.1 ศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการศึกษาข้อมูลองค์ความรู้ 2 ประเด็นหลัก คือ การแสดงเพลงทรงเครื่องและตำนานเดิมบางนางบัว ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการศึกษาข้อมูล จากตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งวิทยบริการต่าง ๆ เพื่อสู่กระบวนการรวบรวมข้อมูล การเรียบเรียงและจัดระบบองค์ความรู้อย่างถูกต้อง โดยมีกระบวนการที่นำมาใช้ ดังนี้

3.1.1 การสัมภาษณ์ โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง(เอกสารแนบในภาคผนวก) โดยจำแนกประเด็นด้านการแสดงเพลงทรงเครื่องและตำนานเดิมบางนางบัวจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ดังนี้

1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ ด้านการแสดงเพลงทรงเครื่องอย่างน้อยเป็นเวลา 20 ปี จำนวน 3 คน คือ

(1) นางเกลียว เสรีจกิจ (แม่ขวัญจิต ศรีประจันต์) ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลการแสดง (เพลงอีแซว) ประจำปี 2539

(2) นางสาวเนียง ชาวปลายนา ศิลปินภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรีและผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดงเพลงทรงเครื่อง

(3) นายสุเทพ อ่อนสอาด ตำแหน่งรองผู้อำนวยการสถานศึกษา โรงเรียนวัดดอน สำนักงานเขตสาทร กรุงเทพมหานคร ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้านและการแสดงเพลงทรงเครื่อง

2) ผู้ทรงคุณวุฒิภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีประสบการณ์ด้านเนื้อหาเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช จำนวน 2 คน คือ

(1) นายสุจินต์ ชาวบางงาม ศิลปินดีเด่นจังหวัดสุพรรณบุรี

(2) นายพิสุจน์ ใจเที่ยงกุล (ข้าราชการบำนาญ) ครูภูมิปัญญาด้านภาษาไทยและเพลงพื้นบ้าน โรงเรียนบางสีวิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี

3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย ที่มีประสบการณ์ด้านการแสดงและการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทย จำนวน 1 คน คือ นางรัจนา พวงประยงค์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย - ละคร) พุทธศักราช 2554

4) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านดนตรีไทย จำนวน 1 คน คือ นายมีกิจ อินทร์พิพัฒน์ ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

3.1.2 การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์สู่การเรียบเรียงองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเชิงพรรณนาและนำไปสู่การสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช โดยดำเนินการ ดังนี้

1) วิเคราะห์เนื้อหาจากการศึกษา วิเคราะห์ ตำรา เอกสาร การสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นของคำถามที่สอดคล้องอย่างชัดเจน เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นอย่างถูกต้อง รวมทั้งเป็นแนวทางการนำมาใช้ประกอบการออกแบบสร้างสรรค์

2) วิเคราะห์ผลการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวชที่ได้จากการทดลองปฏิบัติการแสดง ร่วมกับวิธีการสังเกต การสนทนากลุ่ม โดยมีแบบประชุมสนทนากลุ่มที่กำหนดประเด็นของการตรวจสอบข้อมูลอย่างชัดเจน เพื่อนำข้อมูล จุดเด่น จุดที่ควรพัฒนามาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางปรับปรุงผลงานให้เหมาะสมถูกต้อง (แบบประชุมสนทนากลุ่มแบบในภาคผนวก)

3) วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมที่มีต่อผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช เพื่อนำข้อมูลที่เป็นจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนามาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางปรับปรุงผลงานต่อไปโดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการแสดงผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช (เอกสารแนบในภาคผนวก)

3.2 ออกแบบองค์ประกอบการแสดง

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร ใช้วิธีการดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้านและการเจรจาของตัวละคร ในการสร้างสรรค์ผลงานดังกล่าวจำเป็นต้องมีรูปแบบ ขั้นตอนวิธีการเพื่อนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานพร้อมองค์ประกอบการแสดงที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

3.2.1 แนวคิดและแรงบันดาลใจ

สืบเนื่องจังหวัดสุพรรณบุรี มีตำนานเรื่องเล่าที่น่าสนใจ คือตำนานเดิมบางนางบัว โดยกล่าวถึงหญิงงามนางหนึ่งที่ต้องกระทำบาป ด้วยการฆ่าคนโดยที่นางไม่ได้มีเจตนา สาเหตุมาจากความสวยงามของนางจึงเป็นที่หมายปองของบรรดาชายหนุ่มทั้งหลาย นางจึงทำร้ายตนเองด้วยการฉีกร่างกายที่เป็นความงามลงตามโยนไปในที่ต่าง ๆ เกิดเป็นสถานที่และนามเรียกขานปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน จากเค้าโครงเรื่องราวของตำนานอำเภอดเดิมบางนางบัวพบว่ามีความน่าสนใจและควรได้รับการนำเสนอเรื่องราวที่นอกเหนือจากคำบอกเล่าเพื่อสร้างจินตนาการให้ปรากฏเป็นภาพในรูปแบบการแสดงที่ชัดเจนขึ้น ผู้สร้างสรรค์มีแนวคิดในการนำตำนานของอำเภอดเดิมบางนางบัว สู่การนำเสนอในรูปแบบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง ซึ่งเป็นการแสดงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราว โดยออกแบบการแสดงให้มีความน่าสนใจ ดังนี้

- 1) ประพันธ์บทขึ้นใหม่ โดยเรียบเรียงเป็นกลอนเพลงพื้นบ้านและบทสนทนา สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม เพิ่มความสนุกสนานด้วยมุขตลกให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสอดคล้องกับเรื่องราว
- 2) ใช้เพลงพื้นบ้านขับร้องในการแสดง คือ เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงแห่ล่ ควบคู่กับการขับร้องเพลงฉ่อยที่มีมาแต่เดิม
- 3) สร้างสรรค์ระบำชุดสั้น ๆ สอดแทรกในการแสดงเพื่อสร้างความน่าสนใจโดยให้มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องราว รวมทั้งผู้แสดงระบำสามารถเป็นตัวละครที่เชื่อมโยงในเหตุการณ์ได้อย่างเหมาะสม
- 4) ลักษณะการสร้างสรรค์รูปแบบเพลงทรงเครื่องเป็นการผสมผสานระหว่างรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยและรูปแบบทางพื้นบ้าน เน้นการดำเนินเรื่องที่กระชับน่าสนใจ เป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาด้านวรรณกรรมและการแสดงของท้องถิ่น

3.2.2 การสร้างเค้าโครงเรื่อง

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว ผู้สร้างสรรค์ได้มีแนวทางการสร้างเค้าโครงเรื่องสู่ตัวการจัดทำบทเพื่อนำไปสู่การแสดง ตามลำดับดังนี้

- 1) การวิเคราะห์ตำนานอำเภอดเดิมบางนางบัว ซึ่งมีปรากฏอยู่หลายตำนาน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลดังกล่าวจากการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ภูมิปัญญา ผู้รู้ ตลอดจน

เอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลการสืบค้นทางออนไลน์ ได้แก่ ตำนานย่านนางบวช ตำนานเรื่องบางนางบวชและเชาณนาง นิทานพื้นบ้านวัดนางบวช นิทานกำมะเชียรและเพลงพื้นบ้านตำบลตำนานเดิมบางนางบวช จากตำนานเรื่องเล่าจำนวน 5 ตำนานนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงชื่อตัวละคร สถานที่ เหตุการณ์ที่ปรากฏว่าแต่ละตำนานนั้นมีความเหมือนหรือแตกต่างและเชื่อมโยงจนถึงจุดสำคัญของเรื่องราวอย่างไร และสามารถสร้างสถานการณ์เพิ่มเติมให้เรื่องราวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น

2) การกำหนดตัวละคร ตัวละครที่ปรากฏในตำนานเดิมบางนางบวช พบว่า มีตัวละครที่เป็นตัวเอกของเรื่องราว คือ พรานป่าชื่อสินธ์และหญิงสาวที่ชื่อว่า พิมสุลาไลย ซึ่งจากตำนานที่ศึกษาจะกล่าวชื่อได้ตรงกันรวมทั้งคุณลักษณะของตัวละครกล่าวคือ พรานสินธ์ มีลักษณะของชายที่มีความบกพร่องด้านรูปลักษณ์ คือ ผิวพรรณ ร่ากาย เป็นคนสกปรก ด้วยเป็นพรานป่าแต่มีคาถาอาคมและมีความสามารถในการต่อไก่ป่า ส่วนหญิงสาวที่ชื่อพิมสุลาไลย ทุกตำนานกล่าวว่าเป็นหญิงงามและมุ่งมั่นในการรักษาพรหมจรรย์ นางตั้งใจทอผ้าเพื่อถวายองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังนั้นตัวละคร 2 ตัวนี้เป็นชื่อที่มีปรากฏในตำนานอย่างชัดเจน และเพื่อให้เรื่องราวมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น จึงมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ตัวละครเพิ่มขึ้นที่เรียกว่า ตัวสำคัญ และตัวประกอบ เพื่อให้มีบทบาทเชื่อมโยงกับเรื่องราวของตำนานเดิมบางนางบวช

3) การสร้างเหตุการณ์เพิ่มเติมในเรื่องราวให้มีความสัมพันธ์กับตัวละคร นอกจากการยึดเหตุการณ์ตามที่ปรากฏในตำนานเดิมบางนางบวชแล้ว ได้สร้างสรรค์เหตุการณ์เพิ่มขึ้นเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตอนจบ กล่าวคือเป็นเหตุการณ์ที่นำเสนอให้เห็นการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวบ้านในอดีต มีการเล่นเพลงพื้นบ้านในลานข้าว การพูดคุยหยอกล้อมุ่งเน้นความสนุกสนาน ความบันเทิงและคติธรรมควบคู่กัน

4) การสร้างสรรค์ระบำแทรกในการแสดง ใช้ชื่อว่า “ทุ่งรวงทอง” โดยใช้กระบวนท่ารำด้านนาฏศิลป์ไทยและการบรรเลงดนตรีไทยประกอบ อันมีท่วงทำนองของการตีกลองยาวสลับกันอย่างสนุกสนาน เป็นระบำที่นำเสนอควบคู่กับการใช้เพลงพื้นบ้าน คือเพลงเกี่ยวข้าว ใช้แสดงในตอนเปิดเรื่อง เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับเรื่องราวอย่างสอดคล้องเหมาะสม อันเป็นอรรถรสในการแสดง

จากแนวทางการสร้างเค้าโครงเรื่องของตำนานเดิมบางนางบวช ผู้สร้างสรรค์คำนึงถึงหลักการของการแสดงเพลงทรงเครื่องอันมีการดำเนินเรื่องด้วยเพลงพื้นบ้านเป็นสำคัญ ตลอดจนการสอดแทรกศิลปะการแสดงด้านนาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทยเข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นเอกลักษณ์ รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์ ปลูกฝังให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงศิลปวัฒนธรรมด้านศิลปะการแสดงที่เป็นการบูรณาการสู่การสร้างสรรค์อย่างมีคุณค่าและเหมาะสมกับบริบทสังคมปัจจุบัน

3.2.3 บทการแสดง

จากตำนานเดิมบางนางบวช สู่กระบวนการวิเคราะห์เรื่องราวและบริบทที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่บทการแสดงโดยสร้างสรรค์ภายใต้การกำหนดระยะเวลาการแสดง คือ 20 นาที มีตัวละคร และเหตุการณ์เพิ่มขึ้นเพื่อให้ตำนานเดิมบางนางบวช มีความน่าสนใจรวมทั้งยังคงเค้าเรื่องเดิมที่เป็น ตอนสำคัญของตำนาน ด้วยการบรรจุเพลงร้องพื้นบ้านเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบทบาท ของตัวละคร ตลอดจนการสร้างบทสนทนาในเรื่อง บทการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบาง นางบวช แต่งโดยนางวรรณ แก้วกว้าง มีรายละเอียดบทการแสดง ดังนี้

บทการแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

ฉากที่ 1

- ปี่พาทย์ทำเพลงวา -

- เปิดม่าน -

ฉาก ลานข้าว เป็นวิถีชาวนาที่ลงแขกเอาแรงช่วยเหลือกัน

ผู้แสดง ผู้แสดง ในฉาก คือ พรานสินธุ์ ทิดย่อง ทิดเบา แม่ทองสอด แม่ทองแนม แม่ทองแถม และผู้แสดงระบำทุ่งรวงทอง

การแสดงระบำทุ่งรวงทอง

- ร้องเพลงเกริ่น -

ตะวันก็ส่องสู่ท้องนา หมูปักฉิมบินปลา อยู่บนเวหานี้เอย (ลูกคู่รับ)

- ปี่พาทย์รับเพลงทำนองซ้ำ -

- ปี่พาทย์ทำเพลงเกี่ยว -

- ร้องเพลงเกี่ยว -

เกี่ยวเถิดนงนางเกี่ยว เกี่ยวเถิดนงนางเกี่ยว

ถือรวงข้าวกำเคียว ขอเชิญมาเกี่ยวข้าวกัน

อย่ามัวรอช้าแจ่มจันทร์ เตียวดวงตะวันจะลับเอย

- ปี่พาทย์รับ -

เกี่ยวเถิดนงนายเกี่ยว เกี่ยวเถิดนงนายเกี่ยว

อย่ามัวชักช้าเลยเชียว ขอเชิญมาเกี่ยวข้าวกัน

โน้นดวงตะวันจะลา ขอเชิญพี่ยามาเกี่ยวเอย

- ปี่พาทย์รับ -

- ออกเพลงจังหวะกลองยาว -

- เพลงบรรเลง ผู้แสดงระบำทุ่งรวงทองรำรำจนจบเพลง -

- ทิดย่อง อ้าว ๆ มา มา พวกเรา มาร่วมแรงร่วมใจกันหน่อย แหมหนุ่มสาวบ้านเรานี้ร่วมแรง
 แข่งขันกันดี พร้อมเพรียงกันจริง ๆ
- ทิดเบา เออ ใช่เลยทิด ก็ปีนี้ข้าวก็งาม น้ำก็ชุ่ม อุดมสมบูรณ์กว่าทุกปี คงได้มีอัฐมีเบี้ยเก็บกัน
 นะ
- ทองสอด ใช่เลยละพ่อเอ๊ย นี่แหละความสุข ไร่เราก็สุขกันแบบบ้านๆ ขอบรีนเริงบันเทิงใจ
- ทองแนม สุขที่ได้ร้อง ได้เล่น ได้รำ เฮฮากันไป ได้ลงแขกกันไป นะทิดนะ
- ทองแถม สุขที่มีเพื่อนบ้านมาช่วยลงแขกพวกเรา เนอะ ฮ่า ฮ่า (หัวเราะ)
- ตัวละครต่างแสดงท่าทางพูดคุยเรื่องการทำนา
 - พรานป่าสِنَّนท์เดินออกมายังกลุ่มชาวบ้าน
- ร้องเพลงฉ่อย -
พรานสِنَّนท์	พรานป่าสِنَّนท์คนขยัน	เขารู้จักทั่วกันทั้งใกล้ไกล
	ถึงรูปชั่วตัวซำก็ทำมาหากิน	ต่อไก่ป่าเป็นอาจิ้นซื้อเสียงกระจาย
	เอาของมาขายในตลาดประจำ	เก็บเบี้ยเป็นกอบกำเงินเฟื้องเงินไพ
	อย่าดูหมิ่นเงินน้อยอย่าคอยวาสนา	ขยันและมีปัญญาไม่อดตาย (เอฮา)
- เจรจา -
- พรานสِنَّนท์ อ้าวคุณนาย คุณท่าน แหมกำลังลงแขกลานข้าวกันพอดี สนใจของป่ากันไหมพ่อเอ๊ย
 แม่เอ๊ย นี่มีมาหลายอย่างทั้งของแห้ง สมุนไพรป่า หนังสือตัว เนี่ยๆ เยอะเลย นอแรด
 เขากวาง ชะนี นกสวยงาม และไก่ป่า สวยๆ สนใจไหม สั่งฉันได้ เตี่ยฉันจัดหาให้จ้า
- ทิดย่อง วันนี้เห็นทีจะไม่เอานะตาพราน ไม่รู้จะเอาไปทำอะไร
- ทิดเบา ฉันเองก็ไม่เอานะ ตาพราน
- ทองสอด (เดินถอยห่างแบบรังเกียจ) ไปขายทางโน้นโน้นตาพราน พ่อค้าแม่ค้าเขาคงรับซื้อ
 พวกฉันไม่เอาหรอกนะพ่อพราน ยิ่ง ชะนี นอแรด ไม่เอา ไม่เอา
- ทองแนม ฉันไม่ทำร้ายพวกเดียวกันนะ ฮ่า ๆ (หัวเราะพร้อมกัน)
- ทิดย่อง เออรู้ตัวกันด้วยนะแม่คุณ ไม่ต้องมีใครบอกเลย
- ทองแถม แหมทิดย่องก็พูดไป เออ.....พอพูดตรงนี้ฉันอดคิดไม่ได้ว่า แม่พิมพ์สุลาไลยที่อยู่บนเขา
 โนนเขาจะมีสุขอย่างไรไหมนะ
- ทองสอด โอ๊ย ! หล่อนจะไปพูดถึงเขาทำไม เขาคงสุขอยู่หรอก สุขที่ได้อยู่คนเดียวไงละ
 คนอะไร สวยก็สวย น่าจะมีลูกมีผัวเหมือนคนอื่น ๆ เขา แต่กลับหนีหน้าผู้คน
 ไปอยู่บนเขาโน่น
- พรานสِنَّนท์ เตี่ยจ๋าแม่ แม่พูดถึงใครกันล่ะจ๊ะ ที่อยู่บนเขาโน่นนะ
- ทิดย่อง พูดถึงแม่พิมพ์สุลาไลย คนงามของบ้านเราไงตาพราน

ทิตเบา นางเป็นสาวสวยมาก ๆ แม่พวกนี้เทียบนางไม่ได้เลยนา
 ทองสอด อ้าวทิตเบา นี่ว่าพวกฉันไม่สวยเหรอ พุดดี ๆ นะ
 ทิตเบา สวย สวย จำแม่คุณ แต่สวยตามอัธยาศัยนะ สวยหลบสวยซ่อน สวยไม่ต้องมี
 คำอธิบายโง่ละ ฮ่า ๆ (หัวเราะ)
 พรานสินนท์ แต่เอ๊ะ ! ข้าสงสัยจังทำไมนางถึงต้องหนีหน้าผู้คนไปอยู่สันโดษ บนเขาละ
 ทองสอด แล้วแกอยากจะทำอะไรทำไมละตาพราน
 พรานสินนท์ ก็ฉันไม่เคยได้ยินเรื่องแบบนี้เนี่ยนา ก็เลยสงสัย
 ทองแนม ฟังนะ แม่พิมพ์สุลาไลยนะ เธอเป็นหญิงงามของหมู่บ้านนี้ มีผู้ชายหมายปองเยอะมาก
 แกมพวกผู้ชายก็แย่งชิงกัน หมายจะได้นางเป็นคู่ บางคนมีลูกมีเมียแล้วยังอยาก
 จะได้นางเลย
 ทองแนม นางก็เลยเบื่อหน่ายผู้ชายทั้งบาง หลบหนีผู้คนไปอยู่บนเขาโน้น
 ทองสอด เขวากันว่านะ นางนั่งทอดผ้าทุกวี่ทุกวัน ไม่ไปไหนเลย จะกินจะอยู่อย่างไรไม่มีใครรู้
 ทิตเบา ข้าเองก็สงสัยนะ ทำไมนางถึงไม่ยอมลงมาพบปะผู้คนบ้าง หลายปีแล้วนะ
 ทิตเบา แต่ข้าจะกลับเสียความสาว ความสวยของนาง ที่มันจะร่วงโรยโดยไม่มีใครมา
 เชยชม นางสวยจริง ๆ จนคนรำลือไปทั่ว
 พรานสินนท์ แหม ! ทุกคนพูดแบบนี้ ฉันชักอยากเห็นนางซะแล้วสิ
 ทองสอด ตายตาย ! ตาพรานแกคิดอะไรของแก อยู่ส่วนเรานะดีแล้ว ไม่ต้องไปหงไปเหิน
 เขาหรอก บนเขาโน้นน่าจะกว่าจะไปถึงมันอันตรายจะตาย
 ทองแนม สิ่งสาละสลัว ๆ งูเงี้ยวเขี้ยวขอมมากมาย ไม่มีผู้ชายคนไหนกล้าเสี่ยงขึ้นไปหรอก
 ทองแนม และอีกอย่างหนึ่งนะ แกจะไปทำไม หรือว่าจะไปหาของป่าบนเขา
 ทองสอด หรือว่า...อยากได้นางเป็นเมียละ ฮ่า ๆ อย่าบอกนะว่าคิดอย่างนั้น
 พรานสินนท์ ปะ ปะ เปล่า โอ๊ย ฉันถามไปอย่างนั้นเอง ฉันรู้ตัวฉันดี สารรูปฉันมันไม่คู่ควรกับใคร
 เขาหรอก ไม่มีทางคิดเรื่องนั้นหรอกนะ
 ทิตย่อง พวกเราล้อเล่นนะ อย่าคิดมากนะพรานสินนท์
 ทิตเบา เอานี้พวกเรา วันนี้เรามาเร่งลงแขกลานข้าวกันเถอะ เดี่ยวจะมีดจะคำเสียก่อน
 ทำงานไปร้องเพลงไป ให้สนุกสนานกันดีกว่า
 ทองสอด ดีดีจ้าฉันอยากร้องอยากเล่นมานานแล้ว

- ร้องเพลงเกี่ยวข้าว -

(ชายร้อง)	แล้วชักชวนนวลเจ้า	มาที่ลานข้าวกันดีกว่า
(หญิงร้อง)	ตะวันจะรอนอ่อนลง	แม่เฒ่ายังไม่รอช้า
(ชายร้อง)	มาลงแขกกันวันนี้	มาซิมาซึ่งจะเสียเวลา
(หญิงร้อง)	น้องมายืนคอยท่า	ขอเชิญพี่มาไวไวเอ๋ย (ลูกคู่รับ)

- ผู้แสดงเล่นเพลงเกี่ยวข้าว หยอกล้อกันอย่างสนุกสนาน

- พรานสีนันท์ เดินแยกตัวออกไป ด้วยท่าทางครุ่นคิด

- ปี่พาทย์ทำเพลงท้ายเพลงเกี่ยว -

ฉากที่ 2

- พรานสีนันท์ ออกมา หน้าม่าน ด้วยท่าทางครุ่นคิด -

พรานสีนันท์ ทำไมคำพูดของพวกเขาบ้าน มันถึงก้องในหูของเรานะ แม่พิมสุลาไลย
แม่พิมสุลาไลย ซือนางช่างไพเราะ นางจะสวดดังคำรำลือไหมหนอเอว
เป็นไงเป็นกัน

- ร้องเพลงฉ่อย -

พรานป่าสีนันท์ทนอดอัน	เป็นไงเป็นกันอดอันหัวใจ
อยากรู้อยากเห็นเป็นดังคำกล่าว	อยากจะเห็นแม่สาวพิมสุลาไลย
เธอจะสวดจะงามตามเขารำลือ	หลงใหลในชื่อของแม่เฒ่าฉาย
เราก็เป็นพรานป่ามีอาคม	ไร้คู่่อภิรมย์มาแนบกาย
อยากจะลองไปดูให้รู้แน่	สาวงามนามแม่พิสุลาไลย
เป็นไงเป็นกันในวันนี้	รีบเร่งจรลี เอ้อเออเอ๋ย ครรไล ชัดช้า
ลูกคู่รับ จรลิน รีบลินลา บ่ายพักตร์ตั้งหน้ารีบไปเอ๋ย	

- ปี่พาทย์ทำเพลงเชิด -

- พรานสีนันท์เร่งรีบไปหาพิมสุลาไลย -

ฉากที่ 3

ฉาก บนเขา กระโจมที่พักของนางพิมสุลาไลย มีแคร่ เตี้ยงไม้พร้อมอุปกรณ์ปั่นฝ้าย และงูใหญ่
ผู้แสดง นางพิมสุลาไลย พรานป่าสีนันท์

- ร้องเพลงอีแซว -

เป็ดรสบทกลอนสุนทรพาที	นามตัวสาวนี้พิมสุลาไลย
โดดเดี่ยวเดียวดายไร้คนดูแล	สิ้นพ่อสิ้นแม่อยู่ลำพังกาย
ใช้ชีวิตพอเพียงหลักเลี้ยงผู้คน	หมายสร้างกุศलयามที่ตักขัย

ปันฝ้ายทอผ้าด้วยศรัทธาเป็นทาน ถวายพระศรีอารียเมตไตร
 หวังซึ่งนิพพานเป็นทานอันสงฆ์ ให้ชีวิตดำรงรุ่งเรืองวิไล
 พิมสุลาไลย ฉันทซื้อแม่พิมสุลาไลย กำพร้าพ่อแม่มานาน ทุกวันนี้ฉันหลบหนีผู้คนมาใช้ชีวิต
 สันโดชอยู่บนเขา เพราะเบื่อหน่ายพวกหนุ่มๆในหมู่บ้าน ที่ชอบมาเกี้ยวพาราสี
 ฉันทุกวัน จนพวกผู้หญิงในหมู่บ้าน พวกกันอิจฉาฉัน ต่อว่าฉันที่เป็นต้นเหตุให้ผู้ชาย
 ในหมู่บ้านทะเลาะกัน ฉันก็เลยหลบหนีผู้คนมาอยู่ที่นี่ ทุกวันนี้ก็อาศัยของป่า
 ปลุกพืชปลุกผักไว้กินพอประทัง ชีวิตอย่างสุขสบายไม่เดือดร้อน คนเรานี้เนะถ้าใจ
 มันพอ ไม่โลภ ไม่หลงในวัตถุ มันก็มีความสุขแล้วและอีกสิ่งหนึ่งที่ฉันมุ่งมัน
 และตั้งศรัทธาเอาไว้ คือฉันจะทอผ้าเป็นผืนทั้งดงามและจะถวายองค์พระศรีอารีย
 เพื่อเป็นพุทธรูปบูชา

(พรานสินนท์ ออกมา ลอบแอบมองนางพิมสุลาไลย)

- ร้องเพลงฉ่อย -

พรานสินนท์ พรานป่าสินนท์คนขยัน แอบมองแจ่มจันทร์เริ่มจะติดใจ
 แม่เอ๊ยแม่คุณงามละมุนละม่อม เห็นที่พี่คงยอมกับแม่योगโย
 แม่สวยแสนสวยมีราศี นางในวรรณคดีเทียบก็ไม่ได้
 สวยเอ๋ยแม่คุณนับเป็นบุญนัก หมายถึงครองรักร่วมชีवालัย
 ครั้นจะเข้าไปหาเกรงว่านางจะกลัว ก็ผิวกายเรานั้นชั่วไม่สมชาย
 รอให้ยามพลบแล้วค่อยหลบเสียด ไปคลอคู่นอนเคียงแม่อรทัย เอหา

(พรานสินนท์หลบซ่อนหายเข้าไปด้านในเวที)

พิมสุลาไลย แม่นั่งปั่นฝ้ายได้หลายเพลลา นี่ก็ค่ำแล้วหนาฟ้ามืดไป
 ถึงยามราตรีเห็นที่ต้องพักผ่อน รีบเร่งเข้านอนก่อนจะดับไฟ
 ดูซ้ายดูขวาที่หน้าต่างประตู ตรวจตราให้รู้จะไม่อันตราย
 มานั่งที่นอนผ่อนพักกายา พลิกซ้ายพลิกขวาแล้วหลับไป เอหา

(พรานสินนท์ออกมาและแอบมองพิมสุลาไลย)

พรานสินนท์ ยามดึกสงัดเงียบก็สงบ เดินเลียบเดินหลบจากที่ซ่อนกาย
 มาถึงกระท่อมเที่ยวด้อมด้อมมอง แล้วค่อยค่อยเดินย่องรีบยกย้าย
 ตรงมายังที่นารีนอนหลับ แม่เอ๋ยช่างสวยจับบาดหัวใจ
 ศรัทธักปักจิตแสนพิศवास นื่องช่างงามวิลาสวิไล เอหา

พรานสินนท์ แม่คุณเอ๋ย แม่ช่างงดงามยิ่งนัก พิมสุลาไลย รูปเจ้างามนามเจ้าเพราะดังคำ
 ร่ำลือจริง ๆ ไฉนสินนท์มันด้อยवासนา หน้าตาอัปลักษณ์ คงจะไม่มีवासนาเป็นแน่แท้
 จะปลุกนางแล้วบอกรักนางตรง ๆ ก็คงไม่ได้ เอาวะเป็นไงเป็นกัน ถ้าไม่ได้เล่ห์
 ก็เอาด้วยกล ถ้าไม่ได้มันต์ก็เอาด้วยคาถา เราก็เป็นพรานป่ามิวิชาอาคมที่เก่งกล้า

จำเป็นต้องแปลงร่างกายของเราเป็นงูใหญ่แล้วรัดนางไว้ให้แน่นเพื่อสมสู่กับนาง
และนางก็จะตกต้องเป็นเมียของเรา

- ร้องเพลงสองไม้ -

แล้วร้ายเวทย์คาถาในทันที เป็นงูใหญ่รัดนารีพิมสุลาไลย

- ปี่พาทย์ทำเพลงเร็ว -

- ร่างของพรานสินนท์หายไป เป็นงูใหญ่ รัดร่างกายของนางพิมสุลาไลย
- ปี่พาทย์ทำย่ำคำต่อเพลงเร็วแล้วออกเพลงเชิด -
- พิมสุลาไลย รู้สึกตัวตกใจตื่น เห็นงูรัดกายตน จึงกรีดร้องด้วยความกลัว แล้วคว้ามืดมาแขง
ตามร่างของงูใหญ่เพื่อให้งูคลายรัดนาง แล้ววิ่งหนีออกจากกระท่อม

ฉากที่ 4

ฉาก ป่า

ผู้แสดง ผู้แสดง ในฉาก คือ พิมสุลาไลย พรานสินนท์ โดยพิมสุลาไลยวิ่งออกมาพร้อมกับงูรัด
วนฉาก 1 รอบ แล้ววิ่งออกมาอีกครั้ง โดยมีพรานสินนท์วิ่งตามด้วยร่างกายได้รับบาดเจ็บ
จากการถูกพิษ

- ร้องเพลงฉ่อย -

พิมสุลาไลย	พิมเอ๋ยพิมสุลาไลยเจ้า (หวีดร้อง ช่วยด้วย)	เห็นงูรัดตัวเราร้องอย่างตกใจ
	เห็นเป็นงูใหญ่ทำไมมากลายกลับ	ร่างมนุษย์ลึกลับทำให้อับอาย
	โดนฉกฉล่เหล็กกลลับกลอก	ดูสิมาลงหลอกหมายทำลาย
	นี่เขาเป็นใครโดนจึงเข้ามา	ตอบถ้อยเจรจาให้แจ้งใจ เอชา
พรานสินนท์	ข้าเป็นพรานป่าหมายมาพบเจ้า	ได้รับรู้เรื่องราวว่างามวิไล
	จึงได้ดั้นด้นฝ่าฟันบุกป่า	เพื่อมาพบกัลยาณเขาใหญ่
	ลอบลักเข้ามาในเคหาวิกาล	พานพบนงคราญเกิดความรักใคร่
	ด้วยรูปชั่วต่ำช้าเกรงว่าไม่ควรคู่	รู้สึกอดสูแต่มีหำมใจ
	จึงใช้คาถาแปลงกายเป็นงู	ไปรัดรัดโฉมตรูตอนหลับไหล
	อโหสิกรรมการกระทำของข้า	แสนจะชั่วต่ำช้าเสียชาติชาย
	ด้วยเห็นแก่ตนจึงเป็นคนสันคิด	เวรกรรมตามติดเกือบใกล้ตาย
	ด้วยพิษบาดแผลจากคมมีด	ถูกแทงถูกกรีดสุดจะทนได้
	สิ้นเวรสิ้นกรรมเหมือนกำลังหมดลม	ทั้งร่างนอนล้มหมดลมหายใจ

(ทอดลงเพลง)

- ปี่พาทย์ทำเร็วแล้วต่อเพลงโอด -

- พรานสินนท์ ล้มลงและสิ้นชีวิต พิมสุลาโลย เสียใจอย่างสุดซึ้งที่เป็นต้นเหตุของความตาย

- ร้องเพลงอีแซว โศก -

พิมเอ๋ยพิมสุลาโลยเจ้า	แสนจะโศกเศร้าเมื่อพรานเขาตกขย
แสนสุดเสียใจในการกระทำ	โปรดอโหสิกรรมขำมิได้ตั้งใจ
แค้นในตัวตนที่เป็นต้นเหตุ	ก่อเกิดอาเพศจนเป็นพิษภัย
แค้นนักหนาที่เกิดมาผ่องพรรณ	กลายเป็นภัยมหันตน่าใจหาย
คว้ามืดขึ้นมาเดือนกายาเป็นขึ้น	ลบรอยมลทินเพื่อจะถอนถ่าย
น้ำตาเจ้าไหลหล่นปนสายเลือด	นางเดือนนางเชือดสองถันทิ้งไป
เจ็บปวดปางสิ้นชีวินวายวาง	ระหกระเหินเดินทางมาแสนไกล
ด้วยผลบุญหนุนนำเป็นทาน	นางจึงสิ้นชีวิน สู่สวรรค์แดนไกล
(ลูกคู่รับ) ช่อระกำ ดอกลำไย (ซ้ำ)	คือตำนานชานไช เล่ากันไว้นะเออ

- ปี่พาทย์ทำเพลงโอด -

- พิมสุลาโลย เดินซัดเซ เศร้าโศกเสียใจ และเจ็บปวดจากบาดแผลที่นางใช้มีดเดือนตนเอง

- ร้องเพลงแหล่ -

อันตำนานเดิมบางนางบวชนี้	เรื่องราวที่มีหลายสำนวน
เล่าขานกันมาคุณค่าคู่ควร	สร้างสรรค์ให้ชวนถึงภูมิปัญญา
เรื่องราวคราวนี้มีที่อ้างอิง	สถานที่ทุกสิ่งประจักษ์หนักหนา
เขามนางเอ๋ยอ้างที่มา	จากสองถันกลายาที่เดือนกาย
สถานที่พักพำนักนางนี้	เรียกว่าเขาก็ที่นางปันผ้าย
เขากำมะเชือดคือที่ถูกเชือดกาย	โลหิตรินไหลทั่วพื้นแผ่นดิน
เขานางโอยหรือเขาชะโอย	เรื่องราวกล่าวโดยนางแทบแต่ดิน
ที่เขาขึ้นยืนยันไต้บัน	ที่โฉมยุพินตั้งจิตจำนงค์
จะขอถือศีลเป็นอาจิณวจี	บวชเป็นแม่ชีกุลสูงส่ง
อุทิศถวายรับใช้พุทธองค์	ชื่อยังดำรงวัดนางบวชยาวนาน
นี่คือเรื่องราวเกรียวกราวสืบเนื่อง	เป็นเพลงทรงเครื่องมาเล่าขาน
เดิมบางนางบวชนี้คือตำนาน	ปรากฏหลักฐานเมืองสุพรรณบุรีเออ

- จบการแสดง -

บทการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวชที่สร้างสรรค์ มีจำนวนฉากเหตุการณ์ในเรื่องจำนวน 4 ฉาก โดยการสร้างสถานการณ์ให้มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกับเรื่องราวตำนานเดิมบางนางบวชอย่างเหมาะสม เปิดเรื่องด้วยการแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ที่นำเสนอการแสดงวิธีการทำนาและการลงแขกกลานข้าว ซึ่งหมายถึงการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในการทำกิจกรรม

ร่วมกัน โดยมีผู้แสดงที่เป็นตัวละครหลักและตัวละครที่สร้างขึ้น เพื่อให้เรื่องราวมีอรรถรสและความสมบูรณ์ ดังมีรายละเอียดของการคัดเลือกผู้แสดงที่สวมบทบาทตัวละครในลำดับต่อไป

3.2.4 การคัดเลือกผู้แสดง

ผู้แสดง เป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราวสู่ผู้ชม โดยนำเสนอผ่านบทบาทการแสดงที่สะท้อนอารมณ์ ความรู้สึกผ่านรูปแบบการแสดงในบทร้อง บทสนทนา และอากัปกิริยา จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง งานสร้างสรรค์ครั้งนี้เป็นการสร้างองค์ความรู้เพื่อนำเสนอศิลปะการแสดงเพลงทรงเครื่องซึ่งเป็นการแสดงเพลงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร ดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้านและบทเจรจา รวมทั้งการแสดงออกทางท่าทางของตัวละครเพื่อสื่อความหมายของเรื่องราวที่นำเสนอ ดังนั้นผู้ที่นำเสนอสิ่งที่กล่าวมานี้ คือ ผู้แสดง และในการคัดเลือกผู้แสดงผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ได้กำหนดแนวทางการคัดเลือกผู้แสดงที่มีคุณลักษณะ ความสำคัญและบทบาท ในการนำเสนอเรื่องราวตามบทบาทการแสดงที่สร้างสรรค์ ทั้งนี้สามารถจำแนกตัวละครเป็นตัวเอก ตัวสำคัญ และตัวประกอบ รวมทั้งการคำนึงถึงความสามารถพิเศษด้านการขับร้องเพลงพื้นบ้านอันเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงเพลงทรงเครื่อง รวมทั้งปฏิภาณไหวพริบในการแสดง

จากบทบาทการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ สู่การกำหนดและวางลักษณะนิสัยตัวละครตามหลักการที่อริสโตเติลได้กล่าวไว้ ดังนั้นผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช จึงมีรายละเอียดคุณสมบัติการคัดเลือกผู้แสดงตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 รายละเอียดการคัดเลือกผู้แสดงเป็นตัวละครในการแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนาน
เดิมบางนางบวช

ลำดับ	ชื่อตัวละคร	ประเภทตัวละคร	ลักษณะตัวละคร	คุณลักษณะผู้แสดง
1	พิมสุลาไลย	ตัวเอก (เป็นตัวละครที่มี ปรากฏในตำนาน)	หญิงรูปงาม จิตใจงดงาม รักสันโดษและมุ่งมั่นในการ ทำบุญ จึงเป็นที่หมายปอง ของชายหนุ่ม	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะดี ใบหน้าสวย มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์ บทบาทเป็นอย่างดี รวมทั้งการมีปฏิภาณของ นักแสดง
2	พรานสีนันท	ตัวเอก (เป็นตัวละครที่มี ปรากฏในตำนาน)	พรานป่า รูปร่างหน้าตา ค่อนข้างอัปลักษณ์ ผิวพรรณคล้ำหยาบกร้าน มีความสามารถในการต่อ ไก่ป่าและการใช้คาถาอาคม ในการหาตัวและแปลงกาย	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะลำสัน ผิวคล้ำ ไม่ต้องหล่อ มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์ บทบาทเป็นอย่างดี รวมทั้งการมีปฏิภาณ ของนักแสดง
3	ทิดย่อง	ตัวสำคัญ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	ชายหนุ่มเจ้าสำราญของ หมู่บ้าน หน้าตาดี เป็นเพื่อนคู่หูกับทิดเบา ชอบความสนุกสนาน รื่นเริง และเจ้าชู้	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะหล่อ หน้าตาดี มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์และบทบาท รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบ และมุขตลก
4	ทิดเบา	ตัวสำคัญ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	ชายหนุ่มเจ้าสำราญของ หมู่บ้าน หน้าตาดี เป็นเพื่อนคู่หูกับทิดย่อง เป็นนักเลงไก่ชน ชอบความ สนุกสนาน รื่นเริง และเจ้าชู้	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี รูปร่างลักษณะหล่อ มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์และบทบาท รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบ และมุขตลก
5	ทองสอด	ตัวสำคัญ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	เป็นหญิง รูปร่างดี ลักษณะ ปราดเปรียว ช่างเจรจา มีความร่าเริง สนุกสนาน	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะคล่องแคล่ว มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์และบทบาท รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบ และมุขตลก
6	ทองแถม	ตัวสำคัญ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	เป็นหญิง รูปร่างท้วม ลักษณะปราดเปรียว ช่างเจรจา มีความร่าเริง สนุกสนาน	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะคล่องแคล่ว มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์และบทบาท รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบ และมุขตลก

ตารางที่ 4 รายละเอียดการคัดเลือกผู้แสดงสู่ตัวละครในการแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนาน
เดิมบางนางบวช (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อตัวละคร	ประเภทตัวละคร	ลักษณะตัวละคร	คุณลักษณะผู้แสดง
7	ทองแถม	ตัวสำคัญ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	เป็นหญิง รูปร่างอวบอ้อม ลักษณะปราดเปรียว ช่างเจรจา มีความร่าเริง สนุกสนาน	ขับร้องเพลงพื้นบ้านได้ดี ลักษณะคล่องแคล่ว มีทักษะในการถ่ายทอด อารมณ์และบทบาท รวมทั้งมีปฏิภาณไหวพริบ และมุขตลก
8	ชาวบ้าน	ตัวประกอบ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	เป็นชาย และหญิง ที่มี บทบาทในการแสดงรวมทั้ง เป็นผู้ร่วมเล่นเพลงเกี่ยวข้าว	มีความสามารถในการ ร้องรับลูกคู่เพลงพื้นบ้าน และแสดงบทบาทแต่ละ ฉากได้อย่างกลมกลืน มีปฏิภาณไหวพริบใน การแสดง
9	ผู้แสดงระบำ ทุ่งรวงทอง	ตัวประกอบ (เป็นตัวละครที่ สร้างสรรค์ขึ้น)	เป็นชายและหญิงที่เป็นตัว ประกอบในฉาก และแสดง ระบำทุ่งรวงทอง	มีความสามารถในการร้อง รับลูกคู่เพลงพื้นบ้าน สามารถรำได้อย่างสวยงาม คล่องแคล่ว และร่วมแสดง ประกอบบทในฉากได้ อย่างกลมกลืนและมี ปฏิภาณไหวพริบ

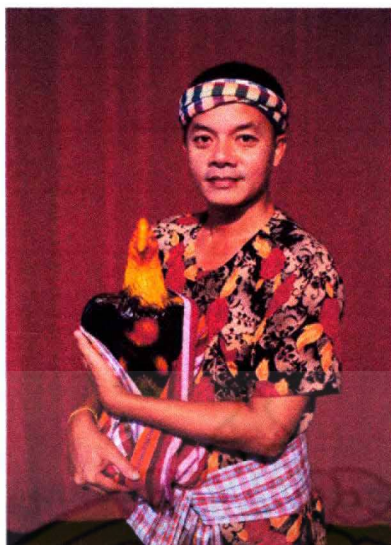
จากตารางที่ 4 รายละเอียดการคัดเลือกผู้แสดงสู่ตัวละครในการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่อง
ตำนานเดิมบางนางบวช พบว่า ตัวละครที่เป็นตัวเอก คือ พิมสุลาไลยและพรานสินนท์ เป็นชื่อและมี
ตัวตนปรากฏในตำนาน จึงคงไว้เป็นตัวดำเนินแก่นของเรื่อง และสร้างตัวละครขึ้นใหม่ที่เรียกว่า
ตัวสำคัญ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายให้เป็นตัวดำเนินเรื่องและเชื่อมโยงไปสู่เหตุการณ์ตามที่กล่าวในตำนาน คือ
ทิดย่อง ทิดเบา ทองสอด ทองแถม และทองแถม ตัวละครทั้ง 5 ตัวนี้ จะช่วยให้เรื่องราวมีความ
สนุกสนานยิ่งขึ้น ด้วยการนำเสนอในมุขตลกที่แสดงออกทางท่าทาง คำพูด ของตัวละครอย่างมี
ปฏิภาณไหวพริบ นอกจากนี้ยังมีตัวประกอบชายและหญิง ซึ่งถือว่าช่วยให้การแสดงมีความสมบูรณ์
ดูสมจริง โดยรับบทบาทเป็นชาวบ้านในเรื่องและร่วมแสดงระบำทุ่งรวงทอง

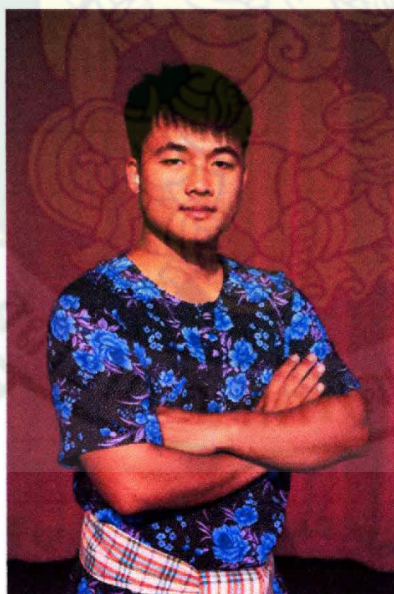
ภาพที่ 3.1 ผู้รับบทบาทตัวละคร “พิมสุลาไลย”
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.2 ผู้รับบทบาทตัวละคร “พรานสินนท์”
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.3 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทิดย่อง”
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.4 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทิดเบา”
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.5 ผู้รับบทบาทตัวละคร “ทองสวด ทองแนม ทองแถม”
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.6 ผู้รับบทบาทตัวประกอบ ชาวบ้านและแสดงระบำทุ่งรวงทอง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

3.2.5 เพลงและดนตรีประกอบ

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการแสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร จากบทการแสดงที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น ได้บรรจุเพลงบรรเลงและเพลงที่ขับร้อง ประกอบการแสดงออกเป็น ดังนี้

1) เพลงพื้นบ้าน เป็นเพลงที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะตัวละครต้องขับร้องประกอบการแสดง ทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้นำเพลงพื้นบ้าน จำนวน 4 เพลง คือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย เพลงเกี่ยวข้าวและเพลงแหล่ มาขับร้องประกอบการดำเนินเรื่องราวตามสถานการณ์ต่าง ๆ โดยใช้ตะโพนตีประกอบจังหวะในการขับร้อง

2) เพลงหน้าพาทย์ โดยใช้เพลงหน้าพาทย์เบื้องต้นซึ่งเป็นเพลงที่ประกอบอาภักดิ์กิริยาของตัวละคร คือ เพลงร่ำ เพลงเชิด เพลงโอด รวมทั้งการนำเพลงไทยเดิม คือ เพลงสองไม้ และเพลงบันตน มาบรรเลงให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นการเสริมบรรยากาศการแสดงให้มีความน่าชมอย่างยิ่ง

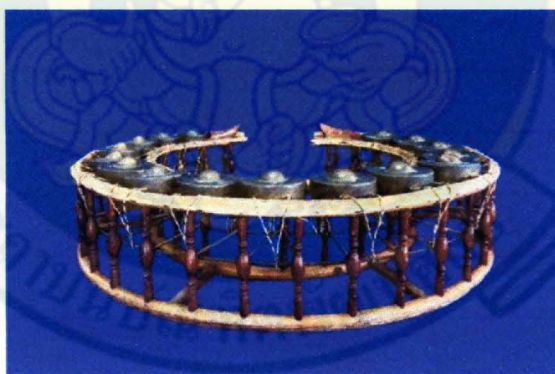
3) เพลงประกอบการแสดง ระบำทุ่งรวงทอง ซึ่งเป็นระบำที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อสอดแทรกในการแสดงเพลงทรงเครื่อง โดยนำทำนองเพลงไทยจากระบำชาวนามาเป็นทำนองประกอบการแสดง เพิ่มความสนุกสนาน ครึกครื้น ร่าเริง ด้วยการนำกลองยาวตีประกอบสลับกับทำนองเพลงอันสื่อให้เห็นถึงความรื่นเริง สนุกสนานของการแสดง

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว คือ วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วย ระนาดเอก ข้องวงใหญ่ ปี่ใน ตะโพน กลองทัดและฉิ่ง อันเป็นขนบของเครื่องดนตรีที่บรรเลงประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่องที่มีมาแต่อดีต คำว่า ทรงเครื่อง นอกจากจะหมายถึงการแต่งกายที่ยืนเครื่องแบบละครแล้วยังหมายถึงการขับร้องและมีการรับส่งด้วยเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์ ที่เรียกว่าส่งเครื่อง นอกจากการใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าแล้ว ได้เพิ่มเครื่องดนตรี คือ กลองยาว บรรเลงประกอบในการแสดงระบำทุ่งรวงทองซึ่งเป็นระบำสร้างสรรค์ที่สอดแทรกในการแสดงเพลงทรงเครื่อง เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสนุกสนาน ครึกครื้นตามวิถีของชาวบ้าน ดังมีรายละเอียดเครื่องดนตรี ต่อไปนี้

ภาพที่ 3.7 ระนาดเอก
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

1) ระนาดเอก เป็นเครื่องดนตรีประเภทตี ทำด้วย ไม้ชิงชัน หรือไม้แก่น เช่น ไม้ไผ่บง ไม้มะหาด ไม้พะยุง เป็นต้น ลูกระนาดมีทั้งหมด 21-22 ลูก นำตะกั่วผสมกับขี้ผึ้งมาถ่วงเสียงโดยนำมาติดหัวท้ายของลูกระนาดนั้น ให้เกิดเสียงไพเราะยิ่งขึ้น เรียกลูกระนาดที่ผูกติดกันเป็นแผ่นเดียวกันว่า ผืน โดยระนาดเอกนี้ทำหน้าที่เป็นผู้นำวง

ภาพที่ 3.8 ซ้องวงใหญ่
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

2) ซ้องวงใหญ่ ส่วนประกอบของซ้องวงใหญ่ประกอบด้วยลูกซ้องและวงซ้องจำนวน ลูกซ้องมี 16 ลูก ทำจากทองเหลือง เรียงจากลูกเล็กทางด้านขวา วงซ้องสูงประมาณ 24 เซนติเมตร ใช้หวายโป่งทำเป็นรางให้หวายเส้นนอกกับเส้นในห่างกัน 14-17 เซนติเมตร ใช้หวาย 4 อัน ด้านล่าง 2 อัน โดยขุดเป็นวงขนานกัน เว้นที่ไว้ให้นักดนตรีเข้าไปบรรเลง

ภาพที่ 3.9 ตะโพน

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

3) ตะโพน เป็นเครื่องตีที่ซึงด้วยหนังสองหน้า ตัวหุ่นทำด้วยไม้ ตรงกลางป่อง ภายในชุดเป็นโพรง หนังที่ซึงหน้าเจาะรูรอบมีเส้นหนังเล็ก ๆ คั่นเป็นเกลียวถักเรียกว่า“ไส้ละมาน” ใช้หนังตัดเป็นแถบเล็ก ๆ เรียกว่า “หนังเรียด” ร้อยไส้ละมานโยงทั้งสองหน้าเร่งเสียงตามต้องการ ตรงกลางมีหนังเรียดพันเป็น“รัดดอก”วางบนเท้าที่ทำด้วยไม้ หน้าใหญ่เรียกว่า“หน้าเท่ง”ส่วนหน้าเล็กเรียกว่า“หน้ามัด” เวลาตีจะติดข้าวสุกผสมกับขี้เถ้าทางหน้าเท่งถ่วงเสียงให้พอเหมาะใช้ฝ่ามือซ้ายขวาตีได้ทั้งสองหน้า

ภาพที่ 3.10 กลองทัด

ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

4) กลองทัด เป็นกลองสองหน้าขนาดใหญ่ มีรูปทรงกระบอก กลางป่องออกเล็กน้อย ขึ้นหนังสองหน้า ตรึงด้วยหมุดที่เรียกว่า "แส้" ซึ่งทำด้วยไม้ งาช้าง กระดุกสัตว์ หรือโลหะ หน้ากลองด้านหนึ่งติดข้าวตะโพนแล้วตีอีกด้านหนึ่ง ใช้ไม้ตีสองอัน สำหรับหนึ่งมีสองลูก ลูกเสียงสูงเรียกว่า“ตัวผู้” ลูกเสียงต่ำเรียกว่า “ตัวเมีย” ตัวผู้อยู่ทางขวาและตัวเมียอยู่ทางซ้ายของผู้ตี

ภาพที่ 3.11 ปี่ใน
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

5) ปี่ใน เป็นเครื่องเป่ามีขนาดใหญ่และมีเสียงต่ำในบรรดาเครื่องเป่าที่มีลิ้นตระกูลปี่ใน ลักษณะเป็นปี่ท่อนเดียว ลำปี่ที่ทำหน้าที่เป็นตัวขยายเสียงเรียกว่า "เลา" ผสมอยู่ในวงปี่พาทย์มาแต่โบราณ ที่เรียกว่า "ปี่ใน" เพราะว่ามีเสียงตรงกับระดับเสียงที่เรียกว่า "เสียงใน" ซึ่งเป็นระดับเสียงที่วงปี่พาทย์ไม่แจ้งบรรเลงเป็นพื้นฐาน

ภาพที่ 3.12 จิ่ง
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

6) จิ่ง เป็นเครื่องดนตรีไทยทำด้วยทองเหลืองหล่อหนา ปากผายกลม 1 ชุด มี 2 ฝาเจาะรูตรงกลางสำหรับร้อยเชือกเพื่อให้จับสะดวกขณะตี เนื่องจากการตีจิ่งต้องเอาขอบของฝาข้างหนึ่งกระทบกับอีกฝาหนึ่ง แล้วยกขึ้นก็จะมีเสียงดังกังวานยาวดัง "จิ่ง" แต่ถ้าเอาทั้ง 2 ฝานั้นกระทบและประกบกันไว้ จะได้ยินเสียงดังสั้น ๆ ดัง "ฉับ"

ภาพที่ 3.13 กลองยาว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

7) กลองยาว เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ตีด้วยมือ หุ่นกลองทำด้วยไม้ ตอนหน้าใหญ่ ตอนท้ายเรียวแล้วบานปลายเป็นรูปดอกกล่าโพงมีหลายขนาด ขึ้นหนึ่งหน้าเดียว ตัวกลองนิยมตกแต่งให้สวยงามด้วยผ้าสีหรือผ้าดอก เย็บจีบยื่นปล้อยเชิงเป็นระบายห้อยมาปกตัวกลอง มีสายสะพายสำหรับคล้องสะพายบ่า กลองชนิดนี้เรียกชื่อตามเสียงที่ตีได้อีกชื่อหนึ่งว่า "กลองเถิดเทิง"

องค์ประกอบด้านเพลงและดนตรีผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช ที่กล่าวมานั้นนับเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง กล่าวคือ เพลงเป็นการเล่าเรื่อง ที่มา เหตุการณ์ของตัวละครในเรื่องที่ถ่ายทอดออกมาผ่านบทร้องเพลงพื้นบ้าน โดยมีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบ ก่อให้เกิดความไพเราะและยังเสริมสร้างบรรยากาศการแสดงให้มีความกลมกลืนกับเรื่องราวอย่างเป็นเอกภาพ

3.2.6 เครื่องแต่งกาย

เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและสร้างความน่าสนใจของผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช กล่าวคือ ยุคสมัยของเสื้อผ้าที่แต่งในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งนั้นจะสื่อให้เห็นถึงลักษณะบางประการของผู้สวมใส่ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเสื้อผ้าย้อนยุคหรือเสื้อผ้าสมัยใหม่ก็สามารถสื่อสารข้อมูลบางอย่าง หรือทำให้ผู้พบเห็นตีความบางอย่างได้ โดยตัวเสื้อผ้าเองนั้นปกติก็จะให้ข้อมูลบางประการ เช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพทางสังคม สถานภาพทางภูมิศาสตร์ ฤดูกาล ช่วงเวลาของแต่ละวัน กิจกรรมและยุคสมัย ซึ่งหากพิจารณาเสื้อผ้าสัมพันธ์กับผู้สวมใส่แล้วเราก็อาจจะทราบถึงบุคลิกลักษณะ ทัศนคติและรสนิยมของผู้ที่สวมใส่จนกล่าวได้ว่าไม่มีการแสดงใดที่ปราศจากเครื่องแต่งกายการแสดง ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจให้นักแสดง

ใส่สิ่งใดขณะแสดงที่แสดง ชุดหรือเครื่องแต่งกายเหล่านั้นจะสร้างความรู้สึกละเอียดต่าง ๆ ต่อผู้ชมละครหรือการแสดงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พฤษดี ศุภเศรษฐศิริ, 2545, น.25)

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าเครื่องแต่งกาย มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างความรู้สึกละเอียดของผู้ชมที่มีต่อการแสดงนั้น ๆ รวมทั้งเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจและสามารถสะท้อนเรื่องราวอันบ่งบอกถึงสถานภาพของตัวละครได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสร้างละครในครั้งนี้จึงได้มีแนวคิดในการนำรูปแบบการแต่งกายของตัวละครผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวให้มีสอดคล้องกับเรื่องราวที่มีวิถีแบบพื้นบ้านดั้งเดิมของไทยอย่างเรียบง่าย คงไว้ซึ่งกลิ่นอายความสดใสและความสุขสงบของคนในชุมชน รวมทั้งการวิเคราะห์ลักษณะนิสัย เพศ และบทบาทของตัวละครที่ปรากฏในบทการแสดงสู่การออกแบบเครื่องแต่งกาย มีรายละเอียด ดังนี้

1) การแต่งกายของตัวละครชาย ในที่นี้หมายถึงตัวละครในเรื่อง คือ พรานสินนท ผู้แสดงชาวบ้านชายและผู้แสดงชายระบำทุ่งรวงทองในเรื่อง โดยใช้การแต่งกายแบบชาวบ้าน ต่อไปนี้

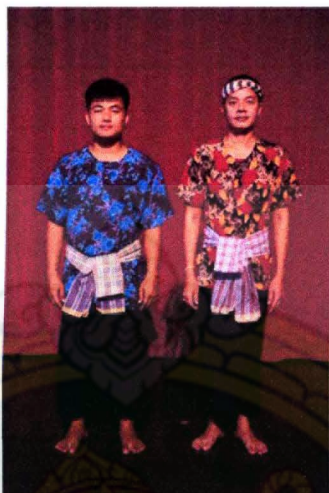
(1) การแต่งกายของพรานสินนท ประกอบด้วย เสื้อม่อฮ่อมสีน้ำเงินแขนสั้น กางเกงขาก๊วยสีน้ำเงิน ผ้าขาวม้าผูกเอว มีด้ายพันเป็นเกลียวคาดบนศีรษะ

ภาพที่ 3.14 การแต่งกายของตัวละคร พรานสินนท ด้านหน้า-หลัง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

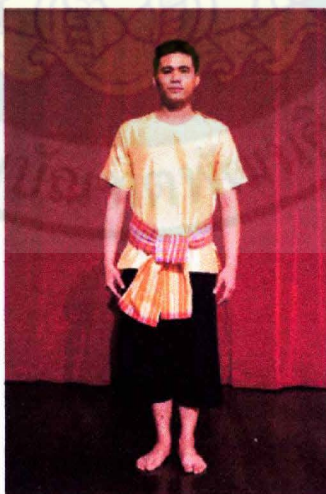
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(2) การแต่งกายของชาวบ้านชาย ประกอบด้วย เสื้อม่อฮ่อมสีน้ำเงินแขนสั้น กางเกงขาก๊วยสีดำ ผ้าขาวม้าผูกเอว มีผ้าขาวม้าคาดบนศีรษะ ทั้งนี้การแต่งกายมีความแตกต่างในรายละเอียดตามลักษณะของเสื้อผ้าและการสวมใส่เพื่อให้เกิดความหลากหลาย

ภาพที่ 3.15 การแต่งกายของตัวละครชาวบ้านชาย
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(3) การแต่งกายของผู้แสดงชาย ระบุว่ารุ่งรวงทอง ประกอบด้วย เสื้อคอกลมแขนสั้น (ไม่ระบุสี) กางเกงขาก๊วยสีดำ ผ้าขาวม้าผูกเอว

ภาพที่ 3.16 การแต่งกายของผู้แสดงชาย ระบุว่ารุ่งรวงทอง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

2) การแต่งกายของตัวละครหญิง ในที่นี้หมายถึงตัวละครในเรื่อง คือ พิมสุลาไลย ผู้แสดงชาวบ้านหญิงและผู้แสดงหญิงระบำทุ่งรวงทองในเรื่อง โดยการใช้การแต่งกายแบบชาวบ้านต่อไป

(1) การแต่งกายของพิมสุลาไลย ประกอบด้วย เสื้อคอกลมสีพื้น แขนกระบอก ยาวสีส่วน ติดกระดุมผ่าหน้า ผ้านุ่งเป็นผ้าชีนลายขวางนุ่งยาวกรอมข้อเท้า ผ้ายาล้องคอ ทรงผมเก็บ ด้านหน้าและปล่อยยาว ทัดดอกไม้

ภาพที่ 3.17 การแต่งกายของตัวละคร พิมสุลาไลย ด้านหน้าและด้านหลัง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(2) การแต่งกายของชาวบ้านหญิง ประกอบด้วย เสื้อคอกลม ใช้หลากสีทั้งสีพื้นและลาย แขนทรงกระบอกสีส่วน ติดกระดุมผ่าหน้า ผ้านุ่งเป็นผ้าซิ่นลายขวางนุ่งยาวระดับน่อง มีผ้าคล้องคอ ทรงผมเก็บด้านหน้าและปล่อยยาว เกล้ามวยกลางศีรษะ ทัดดอกไม้ ทั้งนี้การแต่งกายมีความแตกต่างในรายละเอียดตามลักษณะของเสื้อผ้าและการสวมใส่เพื่อให้เกิดความหลากหลาย

ภาพที่ 3.18 การแต่งกายของตัวละครชาวบ้านหญิง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(3) การแต่งกายของผู้แสดงหญิงระบำทุ่งรวงทอง ประกอบด้วย เสื้อคอกลมสีพื้น แขนทรงกระบอกสีส่วน ติดกระดุมผ่าหน้า ผ้านุ่งเป็นผ้าซิ่นลายขวางนุ่งยาวระดับน่อง ทรงผมเก็บด้านหน้าและปล่อยยาว ทัดดอกไม้

ภาพที่ 3.19 การแต่งกายของผู้แสดงหญิง ระบำทุ่งรวงทอง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

3.2.7 ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการแสดงที่ผู้วิจัยมุ่งเน้นการนำเสนอเรื่องราวและเหตุการณ์ในเรื่อง โดยให้มีฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้อง ดังนี้

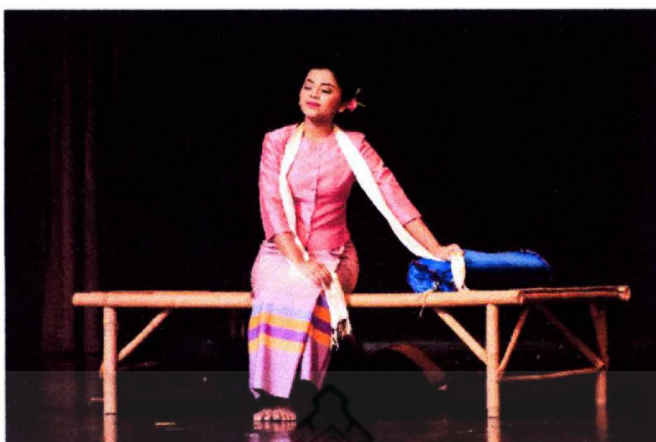
1) ฉากประกอบการแสดง ประกอบด้วย ฉากลานข้าว ฉากที่พักของพิมสุลาไลยและฉากป่า ซึ่งทุกฉากดังที่กล่าวมานั้นเป็นการนำเสนอวิถีชีวิตตามเรื่องราวซึ่งเป็นการจำลองให้ใกล้เคียงและมีความสมจริงอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ในการใช้ฉากประกอบการแสดงจะมุ่งเน้นการใช้ฉากกับปฏิกิริยาของตัวละครนำเสนอควบคู่กับการเสริมบรรยากาศในเรื่อง ตามภาพดังนี้

ภาพที่ 3.20 ฉากบรรยากาศลานข้าวในหมู่บ้าน
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.21 ฉากบรรยากาศลานข้าวในหมู่บ้าน
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.22 ฉากที่ปักของพิมสุลาไลย
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.23 ฉากที่ปักบริเวณที่นั่งปั่นฝ้ายของพิมสุลาไลย
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 3.24 ฉากป่าไถ่ที่พักของพิมสุลาไลย ที่พรานสินนท์ใช้หลบซ่อน
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

2) อุปกรณ์ประกอบการแสดง ประกอบด้วยอุปกรณ์การแสดงที่เป็นหลักสำคัญและอุปกรณ์ประกอบการแสดงรอง ซึ่งมีรายละเอียดในการนำมาใช้ในการแสดง ดังนี้

(1) อุปกรณ์ประกอบการแสดงหลัก นับเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญและสัมพันธ์กับการดำเนินเรื่องราว จะขาดเสียมิได้เพราะจะทำให้เรื่องราวผิดเพี้ยนไปโครงเรื่อง คือ ภูเขา มีดเหน็บที่ปักฝ้าย หน้าไม้ ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในเรื่องราวและบ่งบอกสถานภาพของตัวละครได้เป็นอย่างดี ทำให้การแสดงมีความสมจริง ดังภาพต่อไปนี้

งูเห่า มีความสำคัญและสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในเรื่อง คือ พรานสินนท์ ได้แปลงร่างกายตัวเองเป็นงูเพื่อไปรื้อร่างของพิมสุลาไลย ในการสร้างสรรค์ครั้งนี้ได้เลือก งูเห่า เพราะเป็นงูใหญ่และมีพิษซึ่งเหมาะสมกับผู้ที่มีความอาคมที่เป็นคนธรรมดาจะแปลงร่างกายได้

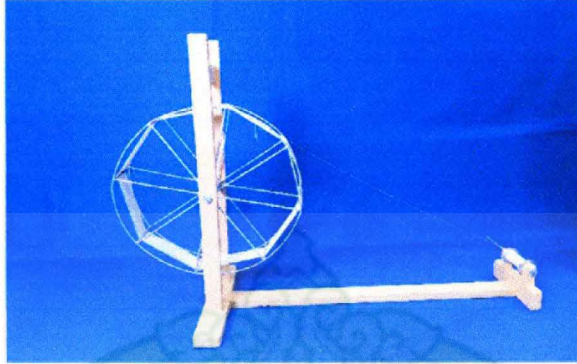
ภาพที่ 3.25 งูเห่า อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

มีดเหน็บ มีความสำคัญและสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในเรื่อง คือ เป็นมีดที่นางพิมสุลาไลยนำมาใช้แทงและฟันงูที่มารื้อร่างกายของนาง การที่เลือกใช้มีดเหน็บ เพราะเป็นมีดโบราณที่สามารถพกพาสำหรับการใช้งานและเป็นอาวุธป้องกันตัวได้ด้วยรูปทรงที่มีทั้งความคมและความแหลม

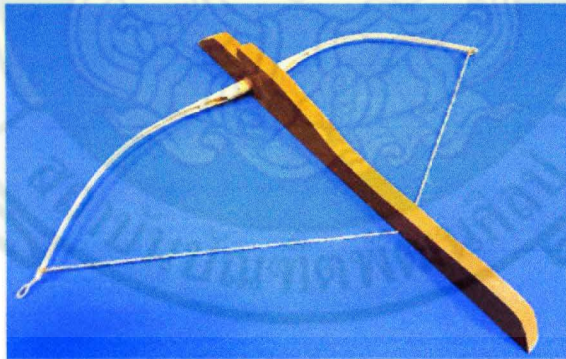
ภาพที่ 3.26 มีดเหน็บ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ที่ปั่นฝ้าย เป็นอุปกรณ์การแสดง ของพิมสุลาไลย ซึ่งนางใช้ปั่นฝ้ายให้เป็นเส้นเพื่อนำไปทอเป็นผืนผ้าถวายองค์พระศรีอารียเป็นพุทธบูชา

ภาพที่ 3.27 ที่ปั่นฝ้าย อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

หน้าไม้ อุปกรณ์ล่าสัตว์ปีกสัตว์ป่าในอดีต จัดเป็นอุปกรณ์ประจำตัวของพรานสีนันทที่บ่งบอกสถานภาพของการเป็นพรานป่าล่าสัตว์อย่างชำนาญ

ภาพที่ 3.28 หน้าไม้ อุปกรณ์ประกอบการแสดงที่สำคัญ
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

(2) อุปกรณ์ประกอบการแสดงรอง เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการแสดงเพื่อให้เกิดความสมจริงซึ่งจะไม่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในเรื่องราว แต่จะช่วยเสริมให้บรรยากาศการแสดงมีความสมบูรณ์ ความสมจริงและน่าสนใจ ได้แก่ ย่าม รวงข้าว เคียว กระบุง กระดัง กระจาด ดังมีรายละเอียดภาพ ต่อไปนี้

ย่าม เป็นอุปกรณ์ที่พรานสัตว์ใช้สะพายติดตัว สำหรับใส่สิ่งของจำเป็นในการเดินป่า ทำจากผ้าสีพื้นเข้ม มีที่สำหรับคล้องหรือสะพายไหล่

ภาพที่ 3.29 ย่าม อุปกรณ์ประกอบการแสดงของตัวละครพรานสัตว์
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

รวงข้าว เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงระบำทุ่งรวงทองและนำมาใช้ในการแสดงประกอบฉากด้วย เป็นรวงข้าวจริงที่มัดเป็นกำขนาดเล็กพอมือกำ

ภาพที่ 3.30 รวงข้าว อุปกรณ์ประกอบการแสดง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

เคียว เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงระบำทุ่งรวงทองและนำมาใช้ในการแสดงประกอบฉากด้วย เคียว เป็นอุปกรณ์ทำจากโลหะที่ใช้เกี่ยวข้าว มีลักษณะโค้งงอและมีด้ามจับ

ภาพที่ 3.31 เคียว อุปกรณ์ประกอบการแสดง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

กระบุง เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงระบำทุ่งรวงทองและนำมาใช้ในการแสดงประกอบฉากด้วย กระบุง เป็นอุปกรณ์ที่สานจากไม้ไผ่เป็นลวดลาย รูปทรงกระบอกปลายบาน สำหรับเป็นภาชนะใส่สิ่งของ

ภาพที่ 3.32 กระบุง อุปกรณ์ประกอบการแสดง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

กระด้ง เป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงระบำทุ่งรวงทองและนำมาใช้ในการแสดงประกอบฉากด้วย กระด้ง เป็นอุปกรณ์ที่สานจากไม้ไผ่เป็นลวดลาย รูปทรงกลมมีขอบโดยรอบไม้เล็ก สำหรับเป็นภาชนะใส่สิ่งของและการกวัดเพื่อแยกผงละอองออก

ภาพที่ 3.33 กระด้ง อุปกรณ์ประกอบการแสดง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

กล่าวโดยสรุปผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีวิธีดำเนินการสร้างสรรค์ด้วยการศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้จากการศึกษา ค้นคว้า การสัมภาษณ์ การรวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล สู่การออกแบบองค์ประกอบการแสดง อันประกอบด้วย แนวคิดและแรงบันดาลใจซึ่งเป็นจุดเริ่มต้น การสร้างเค้าโครงเรื่องสู่การสร้างสรรค์ บทการแสดง การคัดเลือกผู้แสดงเพื่อนำเสนอเรื่องราวด้วยบทบาทการแสดง การนำเพลงพื้นบ้าน มาขับร้อง การสร้างมุกตลกที่ผ่านการถ่ายทอดจากตัวละคร นำเครื่องดนตรีไทยมาบรรเลงประกอบการออกแบบเครื่องแต่งกาย รวมทั้งการนำฉากและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องมาประกอบการแสดงอย่างเหมาะสม ทุกองค์ประกอบดังที่กล่าวล้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว และก่อให้เกิดการดำเนินงานอย่างเป็นเอกภาพ

นอกจากนี้ในการแสดงเพลงทรงเครื่องดังที่กล่าว ผู้สร้างสรรค์ได้นำแนวคิดในการนำ ระบายชุดสั้น ๆ มาสอดแทรกในการแสดงเพื่อเปิดเรื่องเข้าสู่เรื่องราว โดยนำวิถีของชาวบ้านอันมี กระบวนท่ารำที่สะท้อนวิถีชาวนา ในชุดระบำทุ่งรวงทอง ซึ่งรายละเอียดของกระบวนท่ารำดังจะกล่าว ในลำดับต่อไปรวมทั้งการนำเสนอกลวิธีในการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวเพื่อ การศึกษากระบวนกรและการสร้างทักษะอันเป็นแนวทางที่จะนำไปสู่การแสดงอย่างสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการสร้างสรรค์การแสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร โดยใช้วิธีการดำเนินเรื่องด้วยการขับร้องเพลงพื้นบ้านและการเจรจาของตัวละคร รวมทั้งการนำเสนอละครในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยประกอบการแสดงโดยมีความสัมพันธ์กับเรื่องราว และเป็นการนำเสนอในรูปแบบใหม่ที่เพลงทรงเครื่องแต่เดิมไม่มีปรากฏในการแสดง ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงานจึงสามารถแบ่งออกเป็นประเด็น ดังนี้ คือ

4.1 การแสดงระบำทุ่งรวงทองและกระบวนท่ารำ

4.2 กลวิธีการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

4.1 การแสดงระบำทุ่งรวงทองและกระบวนท่ารำ

ระบำทุ่งรวงทอง เป็นระบำรูปแบบนาฏศิลป์ไทยใช้แสดงเปิดเรื่องในตอนต้น ประกอบผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว นำเสนอให้เห็นขั้นตอนกระบวนการทำนาแบบดั้งเดิม เริ่มตั้งแต่การหว่านข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว การนวดข้าว การฟาดข้าว การผัดข้าว จนได้เมล็ดข้าวเปลือกเป็นสีทองอร่าม จึงเป็นที่มาของชื่อชุดการแสดงว่า “ทุ่งรวงทอง” ระบำชุดนี้มุ่งหมายให้เป็นความสนุกสนาน สะท้อนวิถีชีวิตของชาวนา ใช้ผู้แสดงชายและหญิง มีอุปกรณ์ประกอบการแสดง คือ รวงข้าว เคียว กระบุง กระดัง บทขับร้องสร้างสรรค์โดย นางวรรณภา แก้วกว้าง ซึ่งนำทำนองเพลงเกริ่นและเพลงเกี่ยวข้าวมาบรรจบเป็นเพลงขับร้อง ดังมีรายละเอียดบทร้อง ต่อไปนี้

บทขับร้องประกอบการแสดงระบำทุ่งรวงทอง

-ร้องเพลงเกริ่น-

ตะวันก็ส่องสู่ท้องนา หมู่ปักษ์อินบดินลา อยู่บนเวหานี้เอย (ลูกคู่รับ)

-ร้องเพลงเกี่ยว-

เกี่ยวเถิดนะนางเกี่ยว	เกี่ยวเถิดนะนางเกี่ยว (ซ้ำ)
ถือรวงข้าวกำเคียว	ขอเชิญมาเกี่ยวข้าวกัน
อย่ามัวรอช้าแจ่มจันทร์	เดี๋ยวดวงตะวันจะลับเอย
เกี่ยวเถิดนะนายเกี่ยว	เกี่ยวเถิดนะนายเกี่ยว (ซ้ำ)
อย่ามัวชักช้าเลยเชีย	ขอเชิญมาเกี่ยวข้าวกัน
โน่นดวงตะวันจะลา	ขอเชิญพียามาเกี่ยวเอย

-ปีพาทย์รับสลับทำนองกลองยาว-

ระบำชุดนี้ใช้แสดงเปิดเรื่องในตอนต้นเพื่อนำตัวละครที่เกี่ยวข้องออกมาแสดงเหตุการณ์เพื่อเชื่อมโยงกับเรื่องราวที่ปรากฏในตำนาน โดยมีลำดับการแสดงดังนี้

ช่วงที่ 1 เริ่มต้นจากกลุ่มผู้แสดงหญิงออกมาแสดงท่าทางในการมอง การเดิน การเรียกเพื่อชักชวนเพื่อนหญิงให้มาร่วมการเก็บเกี่ยวด้วยกัน โดยใช้ท่าทางธรรมชาติผสมผสานการเคลื่อนไหวในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยโดยมีกระบุงเป็นอุปกรณ์สำหรับถือประกอบการแสดง

ช่วงที่ 2 ฝ่ายชายออกมารำรำ โดยมือขวาถือเคียว มือซ้ายถือรวงข้าว ในช่วงนี้จะเป็นการเปิดตัวผู้แสดงชายพร้อมกับผู้แสดงหญิงโดยมีกระบวนท่าที่เป็นท่ารำรำและท่าที่เป็นธรรมชาติในการพูดคุยเกี่ยวพาราสีของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

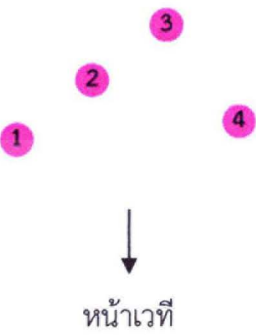
ช่วงที่ 3 ผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงช่วยกัน นวดข้าว ฟาดข้าว และมัดข้าวซึ่งผู้แสดงหญิงนั้นจะเปลี่ยนเป็นถือกระดังแทนกระบุง ในช่วงนี้จะแสดงถึงกิจกรรมในลานข้าว ซึ่งจะมีผู้แสดงที่เป็นตัวละครออกมาร่วมแสดงอย่างสนุกสนานซึ่งในช่วงนี้จะใช้ทำนองของกลองยาวตีประกอบเพื่อให้เกิดความเร้าใจอันแสดงถึงการเสร็จสิ้นภารกิจของชาวบ้านแล้วจึงมีการรื่นเริงอย่างสนุกสนาน

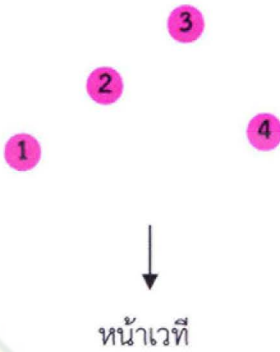
ภาพที่ 4.1 การแสดงระบำทุ่งรวงทอง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ระบำทุ่งรวงทอง มีรูปแบบการแสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีอาชีพการทำนา จึงมีกระบวนท่าที่เลียนแบบธรรมชาติ ใช้การแปรแถวในรูปแบบต่าง ๆ ดังนั้นผู้แสดงระบำชุดนี้จะต้องมีอารมณ์ในการแสดงอันสื่อความหมายถึง ความสุข ความสนุกสนาน ในความสามัคคี การร่วมมือประกอบกิจกรรมในลานข้าว ดังมีรายละเอียดของกระบวนท่ารำ ต่อไปนี้

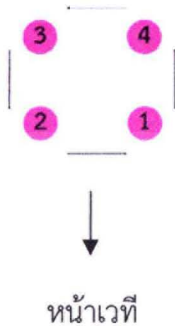
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ตะวันก็ส่อง สู่ท้องนา	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> (วิ่งออกมาจากมุมขวาของเวที) ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือกระบุงระดับสะเอว มือซ้ายทำท่า กวักมือเรียกผู้แสดงคนที่ 2 ให้วิ่งออกมา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> (วิ่งออกมาจากมุมขวาของเวที) ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> (วิ่งออกมาจากมุมซ้ายของเวที) ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาทำท่า ปาดเหงื่อบริเวณหน้าตนเอง เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>แสดงหญิงคนที่ 4</u> (วิ่งออกมาจากมุมซ้ายของเวที) ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาทำท่า ป้องหน้ามองท้องฟ้า เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง	 หน้าเวที

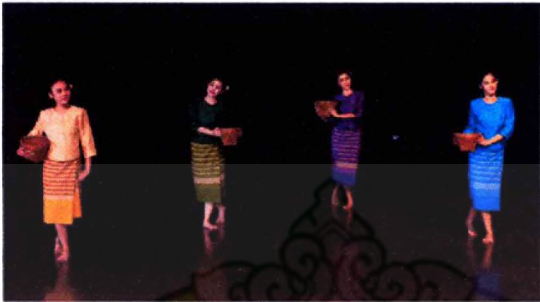
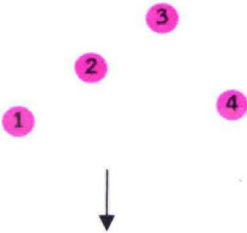
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
หมู่ปักษิน บินถลา	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับสะเอว ด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย มือขวาทำท่าป้องหน้ามองท้องฟ้า เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับศีรษะ ด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาจับที่ ผ้าถุงหักข้อมือขึ้น เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที

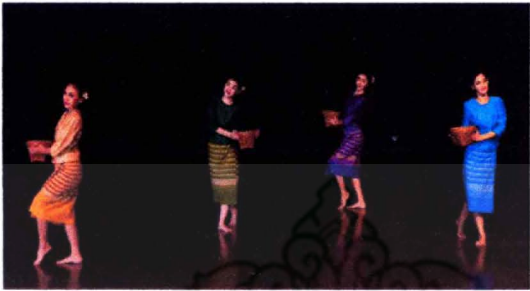
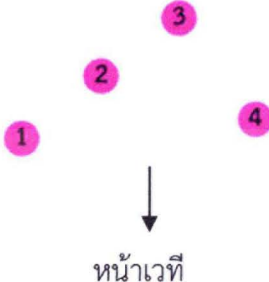
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
หมู่ปักษิน บินถลา (ซ้ำ)	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศซ้ายโดยหันหน้าตามวง ศิระษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับสะเอว ด้านขวา เท้า : วิ่งซอยเท้าทวนเข็มนาฬิกาเคลื่อน เป็นวงกลม	 หน้าเวที

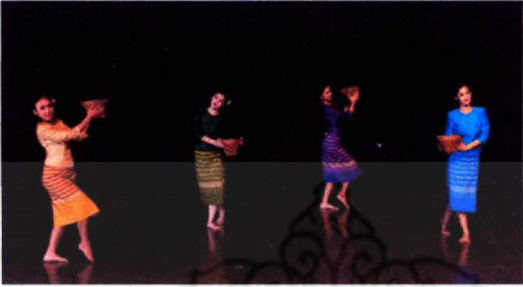
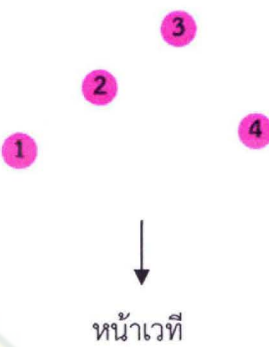
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
อยู่บนเวหา นี้เอย	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิระษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือกระบุงระดับสะเอว มือซ้ายจับ ผ้านุ่ง หักข้อมือขึ้น เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิระษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิระษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับฐานไหล่ ด้านซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิระษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที

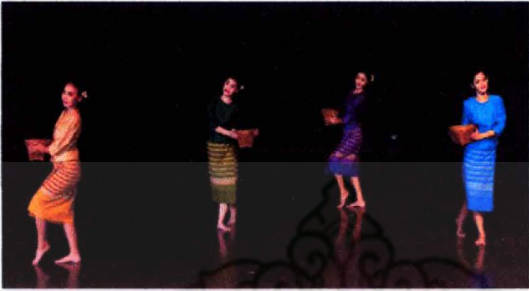
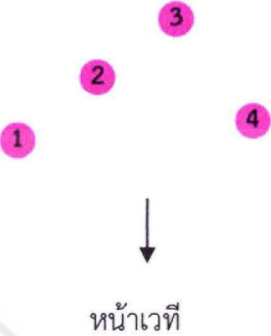
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,3</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : ก้าวเท้าขวาแล้วจรดด้วยปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที

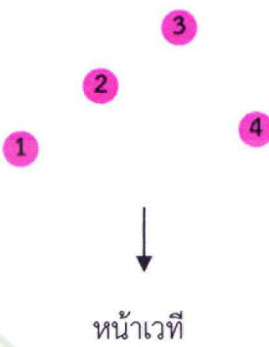
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อเรื่อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,3</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : ก้าวเท้าซ้ายแล้วแตะด้วยปลายเท้าขวา จากนั้นก้าวเท้าหมุนรอบตัว <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า เอียงลำตัว ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>หมายเหตุ</u> คนที่ 2 และ 4 ยืนพักท่า	 หน้าเวที

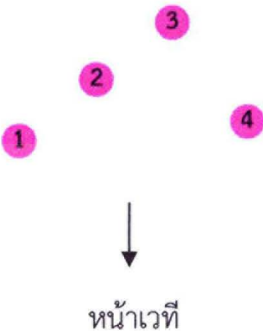
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,3</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับศีรษะ แล้วลดมือลงมาระดับสะเอวด้านขวา เท้า : แตะด้วยปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>หมายเหตุ</u> คนที่ 2 และ 4 ยืนปักท่า	 หน้าเวที

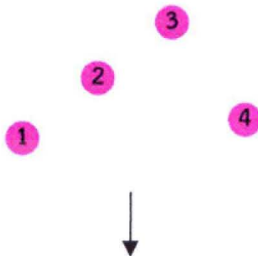
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาทำท่าหว่นข้าวไปด้านซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>หมายเหตุ</u> คนที่ 2 และ 4 ยืนปักท่า	 หน้าเวที

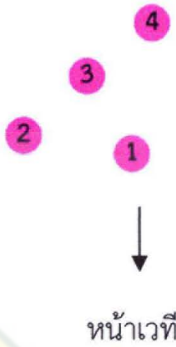
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอว ด้านขวา เท้า : ถอนเท้าขวาลงนั่งตั่งเข้าซ้าย สะดุ้งตัวขึ้นตามจังหวะ <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับอกด้านซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง สะดุ้งตัวขึ้นตามจังหวะ <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าแล้วหมุนรอบตัวไปทางซ้าย	

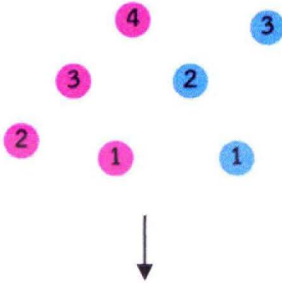
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : นั่งตั่งเข้าซ้าย สะดุ้งตัวขึ้นตามจังหวะ <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง สะดุ้งขึ้นตามจังหวะ <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย มือขวาทำท่าหวานข้าวไปด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาถือกระบุงระดับเอว มือซ้ายทำท่า ปาดเหงื่อแก้มซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับศีรษะ ด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

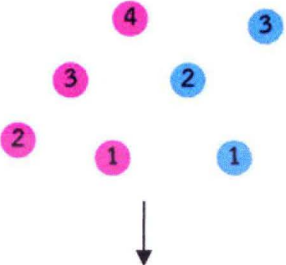
เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาถือกระบุงระดับเอว มือซ้ายทำท่า ปาดเหงื่อแก้มซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองข้างถือกระบุงระดับศีรษะ ด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>หมายเหตุ</u> ผู้แสดงหญิงทุกคนยืนปักท่า	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนทำรำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข (ต่อ)

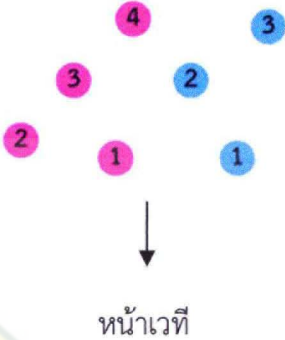
เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนทำรำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	<u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : หน้าตรง ก้มลงเล็กน้อย มือ : มือขวาถือเคียวระดับชายพก มือซ้ายถือรวงข้าว ระดับกระเบนเหน็บ ที่ด้านหลัง เท้า : วิ่งซอยเท้าออกมา	

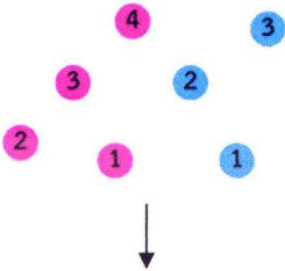
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1-4</u> แสดงท่าเดิม พักท่ารำอยู่กับที่ <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศขวา ศิระ : ลักคอขวา-ซ้ายสลับกัน มือ : มือขวาถือเคียวระดับชายพก มือซ้ายถือรวงข้าว ระดับกระเบนเหน็บ ที่ด้านหลัง เท้า : สะดุดเท้าขวาด้วยจุมูกเท้าแล้วจรด พร้อมขยับเท้าตามจังหวะ หมุนรอบตัว มาทางซ้ายมือ	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

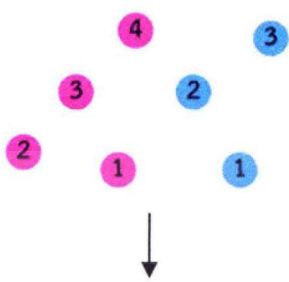
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
เกี้ยว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา หน้ามองผู้แสดงหญิง มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายแตะด้วยปลายเท้า <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี้ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับสะเอว เท้า : ยึดลำตัวขึ้นหนักเท้าซ้าย แตะด้วยจมูกเท้าขวา ขาตั้ง	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

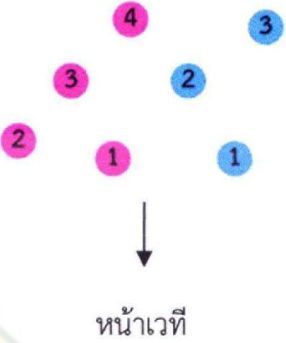
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
เถิดนะ นางเกี้ยว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายแตะด้วยปลายเท้า <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับสะเอว เท้า : ยึดลำตัวหนักเท้าขวา แตะด้วยจมูกเท้าซ้าย ขาตั้ง	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

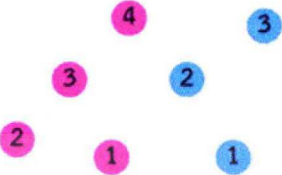
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ถือนรวงข้าว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : กระโดดก้าวเท้าซ้ายไปข้างๆ แล้วเท้าขวาก้าวหน้า <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาถือเคียวระดับชายพก มือซ้ายถือนรวงข้าวชูขึ้นระดับศีรษะ เท้า : ยึดลำตัวหนักเท้าซ้าย แตะด้วยจมูกเท้าขวา ขาตึง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

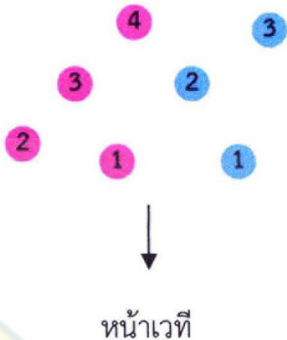
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อเรื่อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
กำเคียว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าหมุนรอบตัวไปทางซ้าย แล้วกลับมาท่าเดิม <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวระดับศีรษะ มือซ้ายถือรวงข้าวระดับศีรษะ เท้า : ยึดลำตัวหนักเท้าขวา แตะด้วยจมูกเท้าซ้าย ขาตึง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

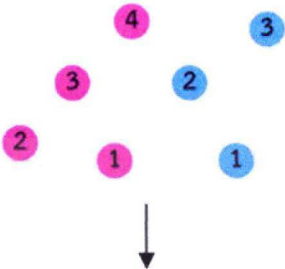
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ขอเชิญ มาเที่ยว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายกลับเอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : กระโดดก้าวเท้าซ้ายไปข้าง ๆ แล้วใช้เท้าขวาก้าวหน้า <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย-ขวา สลับกัน มือ : มือขวาถือเคียวระดับศีรษะหักข้อมือเข้าหาลำตัว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับศีรษะหักข้อมือออกทำท่าสลับกันตามเพลง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้างถ่ายน้ำหนักตัวสลับกันตามศีรษะที่เปลี่ยนเอียง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

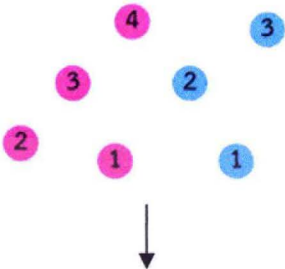
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ข้าวกัน	 <u>ผู้แสดงคนที่ 1</u> ท่าท่าเรียกผู้แสดงคนที่ 2 ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หันมองหน้าทางขวามือ ลักคอก มือ : มือขวาถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา มือซ้ายก้วักเรียกกระดืบไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2 3 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หันมองหน้ากัน มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย-ขวา สลับกัน มือ : มือขวาถือเคียวระดับศีรษะหักข้อมือเข้า มือซ้ายถือรวงข้าวระดับศีรษะหักข้อมือ ท่าท่าสลับกันตามเพลง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้างถ่ายน้ำหนักตัวตามศีรษะ ที่เปลี่ยนเอียง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อเรื่อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
อย่ามัวรอช้า แจ่มจันทร์	 แสดงคนที่ 1 ท่าท่าเรียกผู้แสดงคนที่ 2 ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หันมองหน้าทางขวามือ ลักคอก มือ : มือขวาลือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา มือซ้ายกวักเรียก ระดับไหล่ เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง ผู้แสดงหญิงคนที่ 2 3 4 ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หันมองหน้ากัน มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาอยู่หน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง ผู้แสดงชายทั้งหมด ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย-ขวา สลับกัน มือ : มือขวาลือเคียวระดับศีรษะ หักข้อมือเข้าหาลำตัว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับศีรษะ หักข้อมือออก ท่าท่าสลับกันตามเพลง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้างถ่ายน้ำหนักตัวสลับกัน ตามศีรษะที่เปลี่ยนเอียง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

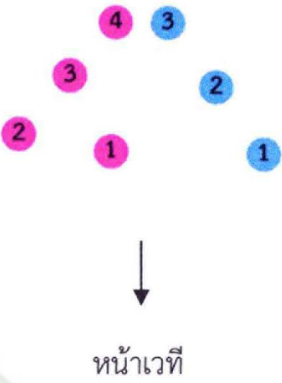
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวซ

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
เดี่ยวดวง ตะวัน จะลับเอย	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หันมองหน้ากัน มือ : มือข้างหนึ่งถือกระบุง มืออีกข้าง ทำท่าเรียก ชี้นิ้ว มอง เท้า : ใช้การก้าวเท้าอย่างอิสระ หมายเหตุ แสดงอิริยาบถอิสระ คือ ชี้นิ้ว ยืนมอง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองทางขวา มือ : มือขวาถือเคียวระดับเอวท่าท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับเอว เท้า : หมุนรอบตัวแล้วกลับมายืนโดยยึดลำตัว หนักเท้าขวาแตะด้วยปลายเท้าซ้าย	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

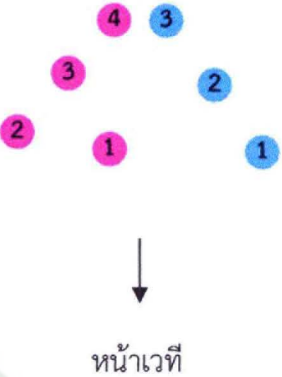
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อเรื่อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบการแสดง
ดนตรีรับ (ทวนทำนอง)	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,2,3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองผู้แสดงชาย มือ : มือหนึ่งข้างถือกระบุง มือซ้ายทำท่าผลักผู้ชาย ผู้แสดงคนอื่นทำท่ามอง <u>เท้า : ยืนตามอิริยาบถ</u> <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองผู้แสดงชาย มือ : มือซ้ายถือกระบุง มือขวาทำท่าผลักผู้ชาย เท้า : เท้าซ้ายยืนเหลื่อมเท้า <u>ผู้แสดงชายคนที่ 1,2,3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองผู้หญิง มือ : มือขวาถือเคียว มือซ้ายถือรวงข้าว ทำท่าทางหยอกล้อกับผู้หญิง อย่างอิสระ <u>หมายเหตุ</u> แสดงอิริยาบถหยอกล้อกับผู้แสดงชาย	

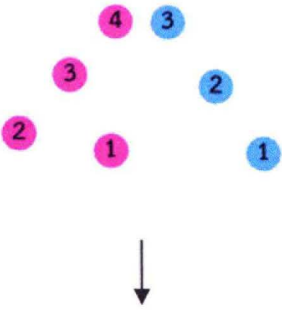
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
เกี้ยวเถิดนะ นายเกี้ยว	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา เหลียวหน้ามองฝ่ายชาย มือ : มือซ้ายถือกระบังระดับสะเอว มือขวาชี้นิ้ว ลงด้านซ้ายหักข้อมือลงตามจังหวะ เท้า : เหลื่อมเท้าซ้ายตบเท้าตามจังหวะ <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา หน้าเหลียวมองฝ่ายหญิง มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี้ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับสะเอว เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าโยกเท้าไปทางด้านซ้าย ตามจังหวะ	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

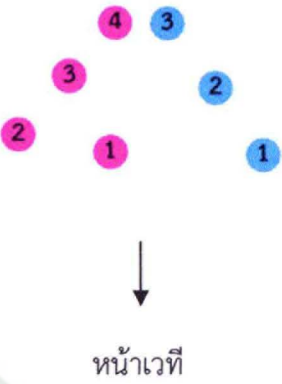
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
อย่ามัวชักช้า เลยเชียว ขอเชิญ มาเกี่ยว ข้าวกัน	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ถักคอขวสลับซ้าย มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับเอว มือขวาชี้นิ้วลง ด้านซ้ายหักข้อมือลงตามจังหวะ เท้า : ก้าวเท้าซ้าย-ขวาไปด้านหน้าตามคำร้อง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย หน้ามองฝ่ายหญิง มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับสะเอว เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้าโยกเท้าไปทางด้านขวา ตามจังหวะ	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

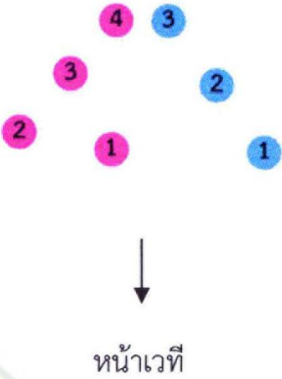
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
โน้ндыวตะวัน	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : เอียงซ้าย มองขวาตามมือที่ชี้ มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาชี้ขึ้นระดับศิริษะ เท้า : ก้าวเท้าขวาเบี่ยงสะโพกไปด้านข้าง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : เอียงซ้าย มองมือขวาที่ตั้งวงบน มือ : มือขวาถือเคียวระดับตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า วางส้นเท้าซ้ายหลัง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
จะลา	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศัรษะ : ลักคอขวา มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาปาดมือแบลงมาระดับสะเอว เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศัรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

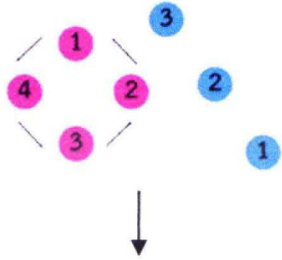
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ขอเชิญพี่ยา	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอซ้าย มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาหัก ระดับไหล่ซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวไปด้านข้าง เบี่ยงสะโพก <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองขวาไปทางฝ่ายหญิง มือ : มือขวาถือเคียวระดับอก มือซ้ายถือรวงข้าวระดับอก ขยับแขน ทั้งสองงอกระทบข้างลำตัว เท้า : วิ่งหมุนรอบตัว 1 รอบ แล้วกลับมา ยกเท้าซ้ายขึ้น กระทบจังหวะ	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

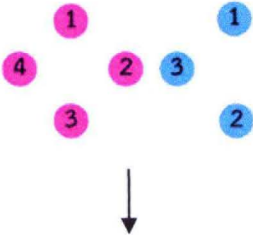
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
มาเกี่ยวเออ	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอขวา มือ : มือซ้ายถือกระบุงระดับสะเอว มือขวาชูนิ้วชี้ม้วนมืองตั้งวงสูงเหนือศีรษะ เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า วางส้นเท้าขวาหลัง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : มองขวาไปทางฝ่ายหญิง มือ : มือขวาถือเคียวระดับอก มือซ้ายถือรวงข้าวระดับอก ขยับแขน ทั้งสองงอกระทบข้างลำตัว เท้า : วิ่งหมุนรอบตัว 1 รอบ แล้วกลับมา ยกเท้าซ้ายขึ้น กระทบจังหวะ <u>หมายเหตุ</u> ท่ารำของฝ่ายชายจะต่อเนื่องจาก คำร้องขอเชิญพี่ยามาเกี่ยวเออ	

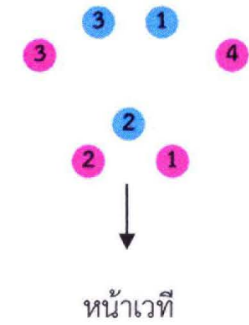
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ดนตรีรับ (ทวนทำนอง)	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ซ้ายหันหน้าตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระบุงระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าทวนเข็มนาฬิกาเป็นวงกลม เพื่อไปเปลี่ยนอุปกรณ์เป็นถือกระดัง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวฟาดลงด้านข้างแขนตั้ง สลับกับพาดไหล่ด้านซ้าย มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : แตะเท้าขวาด้วยจมูกเท้าสลับกับยกเท้า ซ้ายเดินแปรงแถว	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

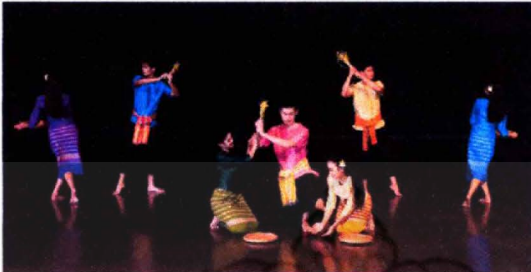
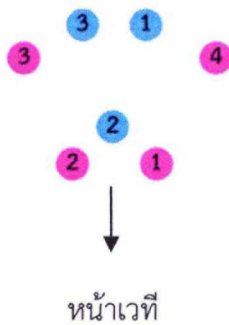
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ดนตรีรับ (ทวนทำนอง)	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : ซ้ายตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอว ด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าทวนเข็มนาฬิกาเป็นวงกลม <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวฟาดลงด้านข้างแขนตั้ง สลับกับฟาดไหล่ด้านซ้าย มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : แตะเท้าขวาด้วยจมูกเท้าสลับกับยกเท้า ซ้ายเดินแปรแถว	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
จังหวะ กลองยาว	 ผู้แสดงหญิงทั้งหมด ทิศ : ซ้ายตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าทวนเข็มนาฬิกาเป็นวงกลม แล้วปรับแถวตามแผนผัง ผู้แสดงชายทั้งหมด ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาถือเคียวระดับสะเอวอแน ตบศอกเข้าหาตัวตามจังหวะ มือซ้ายถือรวงข้าวยื่นออกมาด้านหน้า เท้า : ย่อเท้าซ้ายขวา 4 จังหวะแล้วเตะด้วย ส้นเท้าซ้าย จากนั้นเดินสลับเท้าทั้งสอง ไปจนถึงตำแหน่งใหม่ตามรูปแบบ การแปรแถว	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

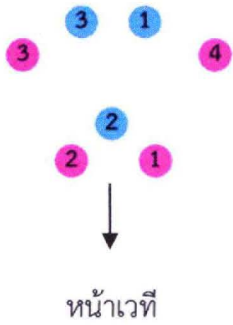
เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,2</u> ทิศ : ทิศหน้า ท่ารำเป็นการแสดงท่าทางกอบข้าวเปลือก ที่ผู้แสดงชายทำท่าฟาดใส่กระดัง สลับการหยอกล้อ กับฝ่ายชาย <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3และ4</u> ทิศ : ทิศหลัง ศิริษะ : ลักค่อซ้าย ขวาสลับกัน มือ : มือทั้งสองข้างถือกระดังระดับสะเอว ด้านซ้ายและด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้าและเท้าซ้ายก้าวหน้า ตามทิศทางและตำแหน่งที่ยืน <u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : เอียงขวา มองไปข้างหน้า มือ : มือทั้งสองกำเคียวและรวงข้าวชูขึ้นเหนือ ศิริษะด้านขวา เท้า : ยืนหนักเท้าขวาแตะด้วยปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ก้มหน้ามองพื้น มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวชูขึ้น เหนือศิริษะด้านขวา เท้า : นั่งตั้งเข่าซ้าย	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนทำรำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนทำรำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มองไปข้างหน้า มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวชูขึ้น เหนือศีรษะด้านซ้าย เท้า : ยืนหนักเท้าซ้ายแตะด้วยปลายเท้าขวา	

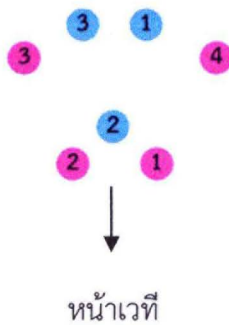
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองถือกระดังง์ขึ้นมาทำท่าผัดข้าว เท้า : นั่งลงคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอกขวา มือ : มือทั้งสองข้างทำท่าพยุ่งแขนขวา ของฝ่ายชาย โดยวางกระดังง์ด้านหน้า เท้า : นั่งลงคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหลัง ศีรษะ : ลักคอกขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังง์ระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า เปิดส้นเท้าซ้ายหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหลัง ศีรษะ : ลักคอกซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดังง์ระดับเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า เปิดส้นเท้าขวาหลัง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : มองซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวพาดลง ในกระดิ่งของฝ้ายหญิง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ก้มหน้ามองพื้น มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าว พาดลงพื้นตรงหน้า เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย <u>ผู้แสดงชายคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : มองขวา มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าว พาดลงในกระดิ่งของฝ้ายหญิง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง	

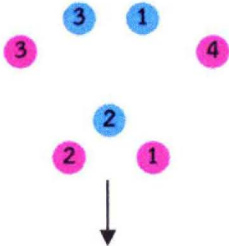
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ลักค่อซ้าย มือ : มือขวาวางบนหน้าขา มือซ้ายทำท่าปาดเหงื่อที่แก้มขวา เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ก้มหน้า มือ : มือทั้งสองข้างทำท่ากอบข้าวขึ้นมาจากพื้น นำไปใส่กระดัง เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ลักค่อซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : กระโดดสลับที่กับฝ่ายชาย เท้าขวาวางหลัง <u>แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ลักค่อขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับเอวด้านซ้าย เท้า : กระโดดสลับที่กับฝ่ายชาย เท้าซ้ายวางหลัง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนทำรำการแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนทำรำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : ลักคอกซ้ายขวา มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าว ไว้ด้านหลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ก้มหน้ามองพื้น มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวชู ขึ้นเหนือศีรษะ เท้า : นั่งตั้งเข่าขวา <u>ผู้แสดงชายคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : ลักคอกซ้ายขวา มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าว ไว้ด้านหลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง	

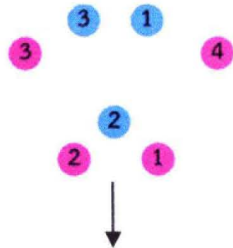
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองทำท่าบีบนวดไหล่ให้ฝ่ายชาย เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ก้มหน้า มือ : มือทั้งสองข้างทำท่ากอบข้าวขึ้นมาจากพื้น นำไปใส่กระดัง เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ลักค่อซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศิริษะ : ลักค่อขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหลัง ศีรษะ : มองซ้าย มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวชูขึ้น เหนือศีรษะด้านขวา เท้า : ยืนหนักเท้าขวาเตะด้วยปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ก้มหน้ามองพื้น มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวพาดลง ที่พื้นด้านหน้า เท้า : นั่งตั่งเข้าขวา <u>ผู้แสดงชายคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหลัง ศีรษะ : มองขวา มือ : มือทั้งสองข้างกำเคียวและรวงข้าวชูขึ้น เหนือศีรษะด้านซ้าย เท้า : ยืนหนักเท้าซ้ายเตะด้วยปลายเท้าขวา	

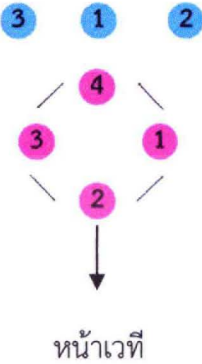
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อเรื่อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
จังหวะ กลองยาว	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองข้างถือกระดังระดับสะเอว เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองข้างทำท่าบีบแขนฝ่ายชาย เท้า : นั่งคุกเข่า <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอกขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : กระโดดสลับที่ เท้าขวาวางหลัง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ลักคอกซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : กระโดดสลับที่ เท้าซ้ายวางหลัง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : ลักคอกซ้ายขวา มือ : มือทั้งสองกำเคียวและรวงข้าวไว้ด้านหลัง เท้า : เท้าขวาก้าวข้าง <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทศ : ทิศหน้า ศีรษะ : ก้มหน้ามองฝ่ายหญิง มือ : มือซ้ายกำเคียวและรวงข้าวไว้ด้านหลัง มือขวากำมือหลวมๆ วางที่หน้าขา เท้า : นั่งตั่งเข้าขวา <u>ผู้แสดงชายคนที่ 3</u> ทศ : ทิศขวา ศีรษะ : ลักคอกซ้าย มือ : มือทั้งสองกำเคียวและรวงข้าวไว้ด้านหลัง เท้า : เท้าซ้ายก้าวข้าง	

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
จังหวะ กลองยาว	 ผู้แสดงหญิงทั้งหมด ทิศ : หันตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าตามวงทวนเข็มนาฬิกา ผู้แสดงชายทั้งหมด ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือขวาถือเคียวระดับชายพก มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เดินย่อเท้าแปรแถว ไปตำแหน่งที่กำหนด ด้านหลัง	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

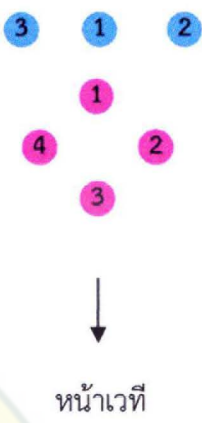
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 ผู้แสดงหญิงทั้งหมด ทิศ : หันตามวง คิริษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา มือซ้ายซ้อนมือขึ้นจากพื้น เท้า : กระโดดเข้าในวงนั่งย่อเข้า แล้วเดินหมุนตัวออก ผู้แสดงชายทั้งหมด ทิศ : ทิศหน้า คิริษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมือตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่อเท้า 4 จังหวะ ยกเท้าซ้าย ทำสลับเท้าตามจังหวะ	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

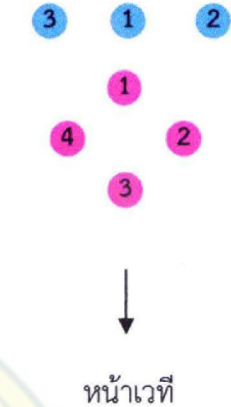
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : หันตามวง คีรีชะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับสะเอวด้านขวา พร้อมทั้งสับตกระดิ่งลงตามจังหวะ เท้า : ยกเท้าขวากระทบสะโพกกลาง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า คีรีชะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมื่อตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่อเท้า 4 จังหวะ แล้วยกเท้าซ้าย	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : หันตามวง ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : ย่ำเท้าขวาเท้าซ้ายวางหลัง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมื่อดึงวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่ำเท้า 4 จังหวะ ยกเท้าซ้าย ทำสลับเท้าตามจังหวะ	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : หันตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : ย่ำเท้าซ้ายแล้วยกเท้าขวา <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมือตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่ำเท้า 4 จังหวะ แล้วยกเท้าซ้าย	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

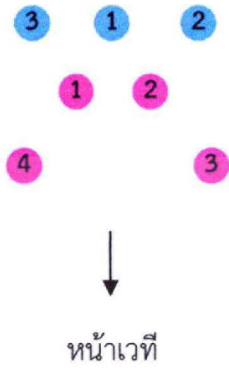
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : หันตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า :แตะด้วยปลายเท้าขวาด้านข้าง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมื่อตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่อเท้า 4 จังหวะ ยกเท้าซ้าย ทำสลับเท้าตามจังหวะ	

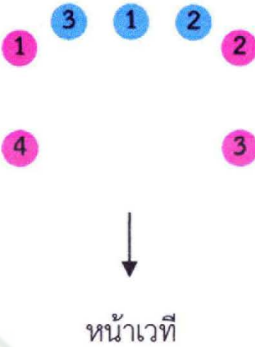
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงทั้งหมด</u> ทิศ : หันตามวง ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งข้างถือกระดังระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : ย่ำเท้าซ้ายแล้วยกเท้าขวา <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมื่อตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง แล้วย่ำเท้า 4 จังหวะ แล้วยกเท้าซ้าย	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

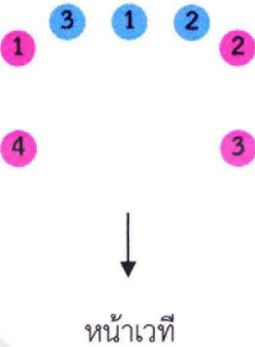
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำฟุ้งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
จังหวะ กลองยาว	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : หมุนรอบตัวแล้วแตะด้วยปลายเท้าขวา <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านขวา เท้า : หมุนรอบตัวแล้วแตะด้วยปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้ายสลับเอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมือตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง ย่ำเท้าแล้วยกเท้าซ้าย ทำสลับกันตามจังหวะ	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

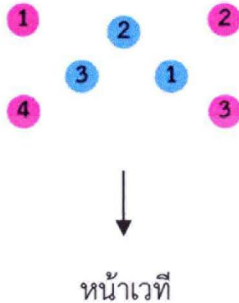
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,4</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองถือกระดังงาด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เดินย่อเท้าแปรแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,3</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองถือกระดังงาด้านหน้าระดับชายพก เท้า : เดินย่อเท้าแปรแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมืองตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เท้าขวาวางหลัง ย่อเท้าแล้วยกเท้าซ้าย ทำสลับกันตามจังหวะ	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

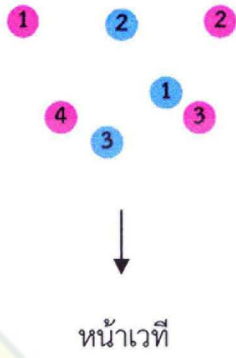
ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,4</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศัรณะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เดินย่อเท้าแล้วก้าวเท้าซ้ายด้านหน้า แปรงแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,3</u> ทิศ : ทิศขวา ศัรณะ : หน้าตรง มือ : มือทั้งสองถือกระดังระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าแล้วก้าวเท้าขวาด้านหน้า แปรงแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศัรณะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เดินย่อเท้าแตะด้วยเท้าขวา	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนองเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1,4</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับสะเอวด้านขวา เท้า : เดินย่อเท้าแล้วก้าวเท้าขวาต้านหน้า แปรรแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2,3</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับสะเอวด้านซ้าย เท้า : เดินย่อเท้าแล้วก้าวเท้าซ้ายต้านหน้า แปรรแถวตามตำแหน่ง <u>ผู้แสดงชายทั้งหมด</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : มองตรงไปต้านหน้า มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว สลับกับม้วนมืองตั้งวงระดับศีรษะ มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : เดินย่อเท้าแล้วยกเท้าซ้าย	 หน้าเวที ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนท่ารำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนท่ารำ	แผนผังรูปแบบแถว
ทำนอง ตอนจบเพลง	 <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : เท้าซ้ายก้าวหน้า แตะปลายเท้าขวา <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านขวา เท้า : เท้าขวาก้าวหน้า แตะปลายเท้าซ้าย <u>ผู้แสดงหญิงคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านขวา เท้า : นั่งย่อเข่าลง ยกเข่าขวาสูงกว่าเข่าซ้าย <u>แสดงหญิงคนที่ 4</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือทั้งสองถือกระดิ่งระดับศีรษะด้านซ้าย เท้า : นั่งย่อเข่า ยกเข่าซ้ายสูงกว่าเข่าขวา	 ● แทนผู้แสดงชาย ● แทนผู้แสดงหญิง

ตารางที่ 5 กระบวนทำรำการแสดงระบำทุ่งรวงทอง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง
เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข (ต่อ)

เนื้อร้อง/ ทำนองเพลง	กระบวนทำรำ	แผนผังรูปแบบแถว
	<u>ผู้แสดงชายคนที่ 1</u> ทิศ : ทิศซ้าย ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวทำท่าเกี่ยวข้าว มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า :แตะเท้าขวาด้วยจมูกเท้า <u>ผู้แสดงชายคนที่ 2</u> ทิศ : ทิศหน้า ศีรษะ : เอียงซ้าย มือ : มือขวาถือเคียวตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า :แตะเท้าซ้ายด้วยจมูกเท้า <u>แสดงชายคนที่ 3</u> ทิศ : ทิศขวา ศีรษะ : เอียงขวา มือ : มือขวาถือเคียวตั้งวงบน มือซ้ายถือรวงข้าวระดับชายพก เท้า : นั่งตั่งเข่าซ้าย	

4.2 กลวิธีการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว ที่สร้างสรรค์ครั้งนี้เป็นการแสดงอย่างละคร กล่าวคือเล่นเป็นเรื่องราว มีตัวละครดำเนินเรื่องตามบทที่สร้างขึ้น ตัวบทละครประกอบด้วยบทขับร้องเพลงพื้นบ้านและบทเจรจา รวมทั้งการแสดงท่าทาง อารมณ์ อากัปกิริยาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับสถานการณ์ในเรื่อง โดยสามารถสรุปกลวิธีการแสดง ดังนี้

4.2.1 การแสดงอารมณ์ที่สะท้อนเหตุการณ์ในเรื่อง

1) อารมณ์เศร้า สะเทือนใจ ผู้แสดงที่สวมบทบาทเป็นตัวละครในเรื่องจะต้องมีการแสดงอารมณ์ ความรู้สึกให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะ ตัวละครเอก 2 ตัว ที่มีปรากฏในตำนาน คือ พิมสูลาไลย และพรานสีนันท จะต้องสะท้อนอารมณ์ที่สำคัญ คือ อารมณ์แห่งการโศกเศร้า เสียใจ ในการกระทำที่ก่อให้เกิดการสูญเสีย โดยต้องแสดงออกมาทาง ท่าทาง แววตาอารมณ์ สะท้อนออกมาผ่านน้ำเสียงทั้งในบทสนทนาและบทขับร้องเพลงพื้นบ้านอย่างจับใจและสะเทือนใจ

ภาพที่ 4.2 การแสดงอารมณ์เศร้า สะเทือนใจ ของตัวละคร
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 4.3 การแสดงอารมณ์เศร้า สะเทือนใจของตัวละคร
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

2) อารมณ์สนุกสนานและความสุข ซึ่งอารมณ์ดังกล่าว จะปรากฏชัดเจนจากผู้แสดงที่เป็นชาวบ้าน ซึ่งเป็นตัวละครที่สร้างขึ้นเพื่อเพิ่มอรรถรสของเรื่องราว ได้แก่ ทิดย่อง ทิดเบา ทองสอด ทองแถม และชาวบ้านที่ประกอบในฉากที่ 1 ซึ่งทุกคนจะต้องแสดงถึงความสุขตามวิถีชีวิตชาวบ้านของตน ด้วยท่าทาง อากัปกิริยา คำพูดของบทสนทนาและบทร้องเพลงพื้นบ้านด้วยน้ำเสียงอย่างเหมาะสมตามบุคลิกของตัวละครที่สร้างขึ้น ซึ่งอารมณ์ดังกล่าวสามารถสร้างรอยยิ้มให้กับผู้ชมในตอนเริ่มต้นของเรื่องราวเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4.4 การแสดงอารมณ์สนุกสนานและความสุขของตัวละคร
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

ภาพที่ 4.5 การแสดงอารมณ์สนุกสนานและความสุขของตัวละคร
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว
ที่มา : ผู้สร้างสรรค์

4.2.2 การขับร้องเพลงพื้นบ้านประกอบการแสดง

เพลงพื้นบ้านที่ใช้ประกอบการแสดงผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ ได้แก่ เพลงน้อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าวและเพลงแหล่ ซึ่งเพลงพื้นบ้านที่กล่าวนี้ได้นำมาใช้ในการแสดงต่าง ๆ ของการแสดง ซึ่งผู้แสดงจะต้องขับร้องเอง ดังมีกลวิธีรายละเอียดของการขับร้อง ต่อไปนี้

1) เพลงน้อย ใช้ในการขับร้องเปิดตัวและการโต้ตอบของตัวละคร ทั้งในอารมณ์ธรรมดาและความเสียใจ ซึ่งตัวละครที่ต้องขับร้องคือ พรานสินธุ์ และพิมสุลาไลย โดยจะต้องขับร้องให้เข้ากับสถานการณ์ในเรื่องและที่สำคัญอย่างยิ่ง คำร้อง เสียงหนัก เสียงเบา ต้องสื่อถึงอารมณ์อย่างชัดเจน

2) เพลงอีแซวใช้ในการขับร้องเปิดตัวเล่าถึงที่มาของตัวละครและบทเศร้าโศกที่พรรณนาถึงความทุกข์ใจ ตัวละครที่ขับร้องคือ พิมสุลาไลย โดยจะต้องขับร้องให้เข้ากับสถานการณ์ในเรื่อง และต้องสื่อถึงอารมณ์อย่างชัดเจนโดยเฉพาะในบทโศกเศร้าสามารถสอดแทรกเสียงสะท้อนร่วมในการขับร้องได้ รวมทั้งการทอดทวนองศา ๆ เพื่อเน้นคำร้องให้มีความชัดเจนขึ้น

3) เพลงเกี่ยวข้าว ใช้ในการขับร้องประกอบการแสดง ระบุว่าทุ่งรวงทอง โดยแสดงในตอนต้นเพื่อเปิดเรื่องและในตอนท้ายผู้แสดงเป็นชาวบ้านร้องเล่นในฉากลานข้าว ซึ่งเพลงเกี่ยวข้าวเป็นเพลงที่มีความสนุกสนานของต้นเสียงและคำร้องรับลูกคู่ ดังนั้นผู้ขับร้องต้องสื่อความหมายถึงอารมณ์ดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการแสดงท่าทางประกอบการขับร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนานอันสะท้อนถึงความสุขของชาวบ้านอย่างแท้จริง

4) เพลงแหล่ เป็นเพลงที่ใช้ขับร้องในตอนท้ายของการแสดง โดยขับร้องเพื่อบรรยายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นภายหลังและมีปรากฏเป็นสถานที่ต่าง ๆ จนเป็นที่มาของตำนานเดิมบางนางบัวขิง จังหวัดสุพรรณบุรีในปัจจุบัน การขับร้องเพลงแหล่ในตอนท้ายผู้ขับร้องจะต้องใช้น้ำเสียงอย่างชัดเจน มีสำเนียงการเอื้อนตามลักษณะของเพลงแหล่ สะท้อนน้ำเสียงให้เข้ากับบทร้องอย่างมีอรรถรส

4.2.3 การมีปฏิภาณไหวพริบในการแสดง

เนื่องจากบทการแสดงเป็นบทที่ผู้สร้างสรรค์ได้ประพันธ์ใหม่ทั้งหมดโดยอาศัยเค้าโครงเรื่องจากตำนานเดิมบางนางบัวขิงในสำนวนต่าง ๆ สู่การเรียบเรียงและลำดับเหตุการณ์ รวมทั้งสร้างสถานการณ์ให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยง ดังนั้นตัวละครที่เสริมเข้ามาในเรื่องจึงมีบทบาทสำคัญ เช่นเดียวกับตัวละครเอกทั้ง 2 ตัว และที่สำคัญของตัวละครทุกตัวที่ผู้แสดงสวมบทบาทจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอย่างยิ่ง ทั้งในรูปแบบของการสร้างความสนุกสนาน สะท้อนใจ รวมทั้งความแม่นยำในบทร้องและบทสนทนาอย่างมีจังหวะ การรับส่งบทที่ต่อเนื่องต่อกัน ควบคู่กับการแสดงอารมณ์อย่างดีเยี่ยม นอกจากนี้ผู้แสดงสามารถคิดบทสนทนา หรือในภาษาเพลงพื้นบ้านเรียกว่า **ดับบท** ขึ้นมาใหม่ในขณะที่แสดงได้ ซึ่งต้องมีความสอดคล้องกับเรื่องราวและต้องไม่กระทบกับเหตุการณ์ที่มีอยู่ในตัวบทหลักที่สร้างสรรค์ไว้แล้ว จึงนับได้ว่าเป็นกลวิธีที่สำคัญยิ่งของการแสดงเพลงทรงเครื่องในครั้งนี้

4.2.4 กลวิธีการแสดงระบำทุ่งรวงทอง

การแสดงระบำทุ่งรวงทอง เป็นระบำที่มีรูปแบบของนาฏศิลป์ไทย ใช้แสดงเปิดเรื่องในตอนต้น นำเสนอให้เห็นขั้นตอนของการทำนาแบบดั้งเดิม เริ่มตั้งแต่ การหว่านข้าว การเก็บเกี่ยวข้าว การนวดข้าว การฟาดข้าว การผัดข้าว ระบำชุดนี้มุ่งหมายให้เป็นความสนุกสนาน ที่สะท้อนวิถีชีวิตของชาวนา โดยมีความสัมพันธ์กับเรื่องราวที่แสดง ดังนั้นผู้แสดงจึงใช้ผู้แสดงชายและหญิงแสดงร่วมกัน ซึ่งผู้แสดงจะต้องมีอารมณ์ที่สนุกสนาน หยอกล้อต่อกันโดยแสดงท่าทางอย่างเป็นธรรมชาติ และสมจริง นอกจากนี้ควรมีทักษะในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเป็นอย่างดี ได้แก่ รวงข้าว เคียว กระบุง กระดัง เป็นต้น ทั้งนี้ผู้แสดงจะต้องมีทักษะ ดังนี้

1) การใช้อารมณ์จินตนาการ ในที่นี้ผู้แสดงจะต้องมีอารมณ์ร่วมในการแสดง ซึ่งมุ่งเน้นที่ความสนุกสนาน รื่นเริงและความสุขในการที่เป็นส่วนหนึ่งของตัวละครในบทบาทของชาวนาน

2) ทักษะการเคลื่อนไหว ที่ต้องใช้กระบวนการปรับเปลี่ยนอย่างมีหลักการ ทั้งนี้ผู้แสดงต้องมีทักษะการวิ่ง การเก็บเท้า การหมุนตัว และเก็บรายละเอียดของการเคลื่อนไหวไปในทิศทางที่กำหนดอย่างชัดเจน

3) ความพร้อมเพรียง นับเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงประเภทระบำ ยังมีจำนวนของผู้แสดงที่มาก ต้องอาศัยความพร้อมเพรียงมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นผู้แสดงทุกคนควรตระหนักในข้อนี้เป็นสำคัญ ยังมีกระบวนการท่าทางเป็นท่าทางที่ต่อเนื่อง ต้องมีความแม่นยำให้มากไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นข้อบกพร่องและทำให้การแสดงขาดความสมบูรณ์แบบ

4) ทักษะในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดง ได้แก่ รวงข้าว เคียว กระบุง กระดัง ซึ่งอุปกรณ์ดังกล่าวมีลักษณะการใช้เฉพาะและสื่อความหมายให้เห็นถึงขั้นตอนการแสดง ทั้งนี้ผู้แสดงจะต้องถือให้ถูกต้องและเหมือนกันโดยต้องเก็บรายละเอียดเป็นอย่างดี ในการหักข้อมือ การม้วนมือ การสะบัดมือ เป็นต้น

5) การมีสมาธิในการแสดง ผู้แสดงทุกคนควรมีคุณสมบัติในข้อนี้อย่างยิ่ง และถือเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้การแสดงมีความผิดพลาดน้อยที่สุด สมาธิในที่นี้มีความเกี่ยวข้องนับแต่เริ่มการฝึกซ้อมและการแสดงจริงบนเวที

กลวิธีการแสดงผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานนางบัวขลุ่ยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของผู้แสดงที่เป็นตัวละครในเรื่องราวที่สามารถทำให้ผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวมีคุณค่า เป็นที่ประทับใจแก่ผู้ชม ตลอดจนเป็นการส่งเสริมให้เกิดความงดงามของศิลปวัฒนธรรมรูปแบบการแสดงพื้นบ้านที่เรียกว่า เพลงทรงเครื่อง อันแสดงถึงทักษะที่เกิดจากการหมั่นฝึกฝน ก่อให้เกิดความเป็นมืออาชีพและเป็นที่ยอมรับ ตลอดจนเป็นการพัฒนารูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่องให้มีมาตรฐาน เป็นองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งเป็นแนวทางของการสร้างสรรค์ผลงานในโอกาสต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นรูปแบบการดำเนินงานที่มีการศึกษา ค้นคว้าและลงมือปฏิบัติด้วยกระบวนการสร้างสรรค์อย่างชัดเจนและเป็นระบบเพื่อให้ผลงานมีความสมบูรณ์ถูกต้อง รวมทั้งความงดงามตามขนบ จารีตของศิลปวัฒนธรรมไทย ด้านนาฏดุริยางคศิลป์ โดยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ มีรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุป

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีที่มาจากแรงบันดาลใจเรื่องตำนานของอำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี โดยศึกษาข้อมูลจากตำนานเรื่องเล่าของอำเภอเดิมบางนางบัว จำนวน 5 ตำนาน คือ ตำนานย่านนางบัว ตำนานเรื่องบางนางบัว และเขานมนาง นิทานพื้นบ้านวัดนางบัว นิทานกำมะเชียร และเพลงพื้นบ้านดับตำนานเดิมบางนางบัว โดยนำเสนอผ่านรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง

เพลงทรงเครื่อง เป็นการแสดงพื้นบ้านที่เล่นเป็นเรื่องราว ใช้การขับร้องเพลงพื้นบ้านในการดำเนินเรื่องและการเจรจาโต้ตอบ มีการแต่งกายตามท้องเรื่อง มีวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง มีกระบวนการทำรำประกอบ ซึ่งเป็นการแสดงที่ใช้ปฏิภาณไหวพริบของผู้แสดงทั้งทักษะการขับร้องเพลงและการแสดงบทบาทควบคู่กัน ทั้งนี้ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว ผู้สร้างสรรค์ได้มีแนวทางตลอดจนกระบวนการสร้างสรรค์ ตามลำดับดังนี้

5.1.1 การวิเคราะห์ตำนานอำเภอเดิมบางนางบัว ซึ่งมีปรากฏอยู่หลายตำนานทั้งนี้ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาข้อมูลดังกล่าวจากการลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์ภูมิปัญญา ผู้รู้ปราชญ์ท้องถิ่นตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลการสืบค้นทางออนไลน์ ได้แก่ ตำนานย่านนางบัว ตำนานเรื่องบางนางบัวและเขานมนาง นิทานพื้นบ้านวัดนางบัว นิทานกำมะเชียรและเพลงพื้นบ้านดับตำนานเดิมบางนางบัว จากตำนานเรื่องเล่าจำนวน 5 ตำนานนี้ ผู้สร้างสรรค์ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงชื่อตัวละคร สถานที่และเหตุการณ์ที่ปรากฏว่าแต่ละตำนานมีความเหมือนหรือแตกต่างและเชื่อมโยงจนถึงจุดสำคัญของเรื่องราวที่สามารถสร้างสถานการณ์เพิ่มเติมให้เรื่องราวมีความน่าสนใจขึ้น

5.1.2 การกำหนดตัวละคร ตัวละครที่ปรากฏในตำนานเดิมบางนางบัว พบว่ามีตัวละครที่เป็นตัวเอกของเรื่องราว คือ พรานป่าชื่อสินธ์และหญิงสาวที่ชื่อว่า พิมสุลาไลย ซึ่งจากตำนานที่ศึกษาจะกล่าวชื่อได้ตรงกันรวมทั้งคุณลักษณะของตัวละครกล่าวคือ พรานป่าสินธ์ มีลักษณะของชายที่มีความบกพร่องด้านรูปลักษณ์ คือ ผิพรรณ ร่ากาย เป็นคนสกปรก ด้วยเป็นพรานป่าแต่มีคาถาอาคมและชอบต่อไก่ป่า ส่วนหญิงสาวที่ชื่อพิมสุลาไลย ทุกตำนานกล่าวว่าเป็นหญิงงามและ

มุ่งมั่นในการรักษาประจักษ์ นางตั้งใจทอผ้าเพื่อถวายองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งตัวละคร 2 ตัวนี้เป็นชื่อที่มีปรากฏในตำนานอย่างชัดเจน และเพื่อให้เรื่องราวมีความน่าสนใจ ผู้สร้างสรรค์จึงมีแนวคิดในการสร้างสรรค์ตัวละครเพิ่มขึ้นที่เรียกว่า ตัวสำคัญและตัวประกอบ โดยสร้างบทบาทให้เชื่อมโยงกับเรื่องราวของตำนานเดิมบางนางบัว

5.1.3 การสร้างเหตุการณ์เพิ่มเติมในเรื่องราวให้มีความสัมพันธ์กับตัวละคร นอกจากการยึดเหตุการณ์ตามที่ปรากฏในตำนานเดิมบางนางบัวแล้ว ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์เหตุการณ์เพิ่มขึ้นเพื่อเชื่อมโยงเรื่องราวตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงตอนจบ กล่าวคือเป็นเหตุการณ์ที่นำเสนอให้เห็นการดำเนินชีวิตตามวิถีชาวบ้านในอดีต คือ ชุมชน การเล่นเพลงพื้นบ้านในลานข้าว ที่มุ่งเน้นความสนุกสนาน ความบันเทิงและสอดแทรกคติธรรมควบคู่กัน ซึ่งคติธรรมที่ปรากฏในการแสดงนี้สอนให้ทุกคนตระหนักถึงการกระทำที่ควรมาจากการคิดไตร่ตรองอย่างมีสติ เพื่อจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนและความทุกข์ รวมทั้งสะท้อนถึงเรื่องกรรมที่เป็นผลจากการกระทำของมนุษย์

5.1.4 การกำหนดเพลงพื้นบ้านที่ใช้ขับร้องประกอบการแสดง ที่มีความหลากหลายตามสถานการณ์ของเรื่องราวอันปรากฏในการแสดง กล่าวคือ เดิมนั้นการแสดงเพลงทรงเครื่องนิยมใช้เพลงฉ่อยขับร้องเพียงเพลงเดียว ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงมีแนวคิดในการเพิ่มเพลงพื้นบ้านมาขับร้องในการแสดง คือ เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงแห่ล่ ควบคู่กับการขับร้องเพลงฉ่อยที่มีมาแต่เดิม

5.1.5 การสร้างสรรค์ระบำแทรกในการแสดง ใช้ชื่อว่า “ทุ่งรวงทอง” โดยใช้กระบวนท่ารำด้านนาฏศิลป์ไทยและการบรรเลงดนตรีไทยประกอบ อันมีท่วงทำนองของการตีกลองยาวสลับกันอย่างสนุกสนาน ซึ่งเป็นระบำที่นำเสนอควบคู่กับการใช้เพลงพื้นบ้านคือเพลงเกี่ยวข้าว เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ รวมทั้งการเชื่อมโยงกับเรื่องราวอย่างสอดคล้อง เหมาะสม อันเป็นอรรถรสในการแสดงโดยแบ่งช่วงการแสดงออกเป็น 3 ช่วง คือ

1) ช่วงที่ 1 ผู้แสดงฝ่ายหญิงออกมาแสดงท่าทางในการมอง การเดิน และการเรียกเพื่อชักชวนเพื่อนหญิงให้มาร่วมการเก็บเกี่ยวด้วยกัน โดยใช้ท่าทางธรรมชาติผสมผสาน การเคลื่อนไหวในรูปแบบนาฏศิลป์ไทยโดยมีกระบวนเป็นอุปกรณ์สำหรับถือประกอบการแสดง

2) ช่วงที่ 2 ฝ่ายชายออกมารำรำ โดยมือขวาถือเคียว มือซ้ายถือรวงข้าว ในช่วงนี้จะเป็นการเปิดตัวผู้แสดงชายพร้อมกับผู้แสดงหญิงโดยมีกระบวนท่าที่เป็นท่ารำรำและท่าที่เป็นธรรมชาติในการพูดคุยเกี่ยวพาราสีของฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

3) ช่วงที่ 3 เป็นการนำเสนอวิธีการฟาดข้าว ฝัดข้าว โดยแสดงท่าทางอย่างสนุกสนาน ซึ่งในช่วงนี้จะใช้ทำนองของกลองยาวตีประกอบเพื่อให้เกิดความเร้าใจอันแสดงถึงการเสร็จสิ้นภารกิจของชาวบ้านแล้วจึงมีการรื่นเริงอย่างสนุกสนาน

5.1.6 องค์ประกอบของการแสดง ประกอบด้วย ผู้แสดง ซึ่งเป็นตัวละครสำคัญที่ปรากฏในตำนาน คือ นางพิมสุลาไลย และพรานสินนท์ รวมทั้งตัวประกอบที่ช่วยเสริมอรรถรสใน

การแสดง ใช้วงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดง เพลงที่ใช้ขับร้องเป็นเพลงพื้นบ้านและเพลงบรรเลง ประกอบบรรยากาศของการแสดง ผู้แสดงแต่งกายแบบพื้นบ้านภาคกลาง กล่าวคือ เครื่องแต่งกาย ฝ่ายชายประกอบด้วยเสื้อแขนสั้น กางเกงขาเกวียน ผ้าขาวม้าผูกเอวหรือโพกศีรษะ เป็นหลัก ส่วนเครื่อง แต่งกายฝ่ายหญิงเน้นสีสดใส ประกอบด้วย เสื้อคอกลมแขนกระบอกสีล้วน ผ้านุ่งทอลายขวางทั้งผืน และดอกไม้ทัด รวมทั้งการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงเพื่อให้เรื่องราวมีความสมจริงและเป็นไปตาม เหตุการณ์ที่ปรากฏในตำนาน

จากการสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวพบว่าการกลวิธีการ แสดงเพลงทรงเครื่องนั้นผู้แสดงทุกคนจะต้องมีคุณสมบัติในการขับร้องเพลงพื้นบ้านได้อย่างมีทักษะ รวมทั้งการแสดงออกในเชิงอารมณ์ของตัวละครในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวละครเอก คือ นางพิมสุลาไลย และพรานสินนท์ ซึ่งตัวละครดังกล่าวได้ปรากฏชื่อเป็นตำนานที่มีการผูกเรื่องราว ให้มีความเชื่อมโยงถึงเหตุการณ์และสถานที่ที่ปรากฏในอำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี

เนื่องจากบทการแสดงเป็นบทที่ผู้สร้างสรรค์ได้ประพันธ์ใหม่ทั้งหมดโดยอาศัยเค้าโครงเรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัวจากตำนานต่าง ๆ สู่การเรียบเรียงและลำดับเหตุการณ์รวมทั้งสร้าง สถานการณ์ให้มีความสอดคล้องเชื่อมโยง ดังนั้นตัวละครที่เสริมเรื่องให้น่าขมยั้งขึ้นจึงมีบทบาทสำคัญ เช่นเดียวกับตัวละครเอกทั้ง 2 ตัว และที่สำคัญของตัวละครทุกตัวที่ผู้แสดงสวมบทบาทจะต้องมี ปฏิภาณไหวพริบในการแสดงอย่างยิ่ง ทั้งในรูปแบบของการสร้างความสนุกสนาน สะเทือนใจ รวมทั้ง ความแม่นยำในบทร้องและบทสนทนา มีจังหวะการส่งบท อารมณ์ อย่างแม่นยำ สิ่งนี้คือกลวิธีที่ สำคัญยิ่งของการแสดงเพลงทรงเครื่อง

5.2 อภิปรายผล

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีรูปแบบของการ แสดงที่เล่นเป็นเรื่องราวอย่างละคร ใช้การดำเนินเรื่องด้วยเพลงพื้นบ้านและบทเจรจา ซึ่งบทที่ใช้ แสดงนั้นเป็นบทที่มาจากการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่โดยใช้หลักการของการสร้างบทละคร ที่สอดคล้องกับ องค์ประกอบบทละครของอริสโตเติล (นพมาศ แวหงส์.2550) คือ โครงเรื่องซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของ เหตุการณ์ นำไปสู่ผู้ถ่ายทอดเรื่องราวคือตัวละครและการวางลักษณะนิสัยตัวละคร การสร้างความคิด หรือแก่นเรื่อง การใช้ภาษาสื่อสารอย่างชัดเจน รวมทั้งการใช้เพลงจะต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์กับ องค์ประกอบและกำหนดเพลงให้เป็นส่วนหนึ่งของบทละครเช่นเดียวกับบทเจรจา รวมทั้งภาพ ซึ่งหมายถึงบทบาทของตัวละครอันสะท้อนผลงานสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งในการจัดทำบท การแสดงครั้งนี้ ได้ศึกษาด้านเดิมบางนางบัว จำนวน 5 ตำนาน สู่การวิเคราะห์ด้านเหตุการณ์ ตัวละครและสถานที่ ด้วยการวางโครงเรื่องตามลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างมีจุดหมายปลายทาง และมีเหตุผล กำหนดตัวละครสำคัญของเรื่องที่ปรากฏในตำนานและสร้างตัวละครขึ้นใหม่ ที่เป็นตัว ประกอบเพื่อให้เรื่องราวมีความน่าสนใจ การสร้างแก่นของเรื่องที่แสดงให้เห็นถึงคุณธรรมของ

เรื่องราวอันสะท้อนถึงผลกระทบที่เกิดจากการกระทำว่า ทำสิ่งใดในอันที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ย่อมได้รับผลกระทบตอบสนองแห่งความทุกข์และความหายนะ มีการใช้ภาษาในบทสนทนาและบทร้องเพลงพื้นบ้านของตัวละคร โดยใช้เพลงและดนตรีประกอบการแสดง ซึ่งนำเสนอผ่านภาพของผู้แสดงที่เคลื่อนไหวพร้อมกริยาท่าทางที่สื่อความหมายอย่างชัดเจน

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีการคิดสร้างสรรค์ระบำในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยสอดแทรกการแสดง ชื่อชุด ระบำทุ่งรวงทอง โดยระบำชุดนี้ใช้แสดงเปิดเรื่องเพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามตำนาน แนวทางการสร้างสรรค์ระบำมีความสอดคล้องกับเฉลย สุขะวนิช (ไพโรจน์ ทองคำสุก.2545) ที่กล่าวถึงการประดิษฐ์ทางนาฏศิลป์ไทยมีลักษณะสำคัญคือ ท่ารำ ซึ่งท่ารำสามารถแบ่งออกเป็นท่าระบำ ท่าละคร และท่าเต้น มีรูปแบบการแปรแถวที่หลากหลายและชัดเจนสอดคล้องกับกระบวนท่ารำและการตั้งขุม ทั้งนี้ระบำทุ่งรวงทองเป็นการแสดงที่ใช้รูปแบบของระบำ มีท่าทางการตีบทแบบธรรมชาติและท่าที่อยู่ในขอบของกระบวนท่ารำเพื่อสื่อความหมายการแสดง มีการใช้เท้าในจังหวะเร็วคล้ายกับการเดินตามทำนองดนตรี มีการแปรแถวอย่างหลากหลายของผู้แสดงชายและหญิง รวมทั้งการตั้งขุมทั้งในระหว่างการแสดง เพื่อให้เห็นท่วงท่าของ ผู้แสดงอย่างชัดเจน ดังนั้นระบำชุดนี้จึงเป็นการประดิษฐ์ตามรูปแบบนาฏศิลป์ไทยที่มีความงดงามและเป็นส่วนหนึ่งของเหตุการณ์ในเรื่องอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้เป็นการสร้างสรรค์ตามหลักการของ“นาฏยประดิษฐ์” สอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) โดยผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว เป็นการคิด การออกแบบ และการสร้างสรรค์ แนวคิด รูปแบบ กลวิธีของนาฏศิลป์ชุดหนึ่ง ที่แสดงโดยผู้แสดงหลายคน ในการแสดงเพลงทรงเครื่องครั้งนี้นับได้ว่าเป็นการปรับปรุงผลงานในอดีตสู่การสร้างสรรค์และพัฒนาเพื่อให้เกิดความหลากหลายและน่าสนใจ ด้วยการกำหนดองค์ประกอบของการแสดง คือ บทการแสดง ผู้แสดง รูปแบบเครื่องแต่งกาย รูปแบบเพลงและดนตรีประกอบ รูปแบบฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง รวมทั้งการนำองค์ประกอบด้านทัศนศิลป์สู่การนำไปใช้เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในการออกแบบจนเป็นเอกภาพ ตลอดจนการเคลื่อนไหวของผู้แสดงที่ต้องมีพลังในการนำเสนอด้วยอารมณ์สนุกสนานของกลุ่มชาวบ้าน และเคร่าสະเทือนใจของตัวละครเอกในเรื่อง รวมทั้งให้อยู่ในจารีตปฏิบัติของการแสดงเพลงทรงเครื่องคือ การขับร้องเพลงพื้นบ้านเพื่อดำเนินเรื่องราวและการมีปฏิภาณไหวพริบของผู้แสดงอย่างเหมาะสม ทำให้ผลงานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของผู้สร้างสรรค์ทั้งในระดับเป้าหมายและระดับวัตถุประสงค์

ผลลัพธ์ของการสร้างสรรค์ที่นำตำนานของอำเภอเดิมบางนางบัว จังหวัดสุพรรณบุรี สู่การเผยแพร่ต่อสาธารณชนในรูปแบบของการแสดงเพลงทรงเครื่อง จะเป็นการฟื้นฟูและอนุรักษ์การแสดงเพลงทรงเครื่องให้ดำรงอยู่ รวมทั้งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อวงการนาฏศิลป์และวงการเพลงพื้นบ้าน ตลอดจนเป็นการเผยแพร่การแสดงเพลงทรงเครื่องให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะในการทำผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว ครั้งนี้ สามารถแบ่งเป็นประเด็น ดังนี้ คือ

1) ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวสามารถนำมาสอดแทรกในการเรียนการสอน โดยเน้นการฝึกหัดเพื่อให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้ตามแบบแผนของการแสดงและเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงที่ส่งเสริมด้านอัตลักษณ์ของท้องถิ่นในจังหวัดสุพรรณบุรี

2) ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว มีความเหมาะสมและสามารถนำเสนอการแสดงควบคู่กับการจัดงานที่มุ่งเน้นศิลปวัฒนธรรมเชิงประวัติศาสตร์ รวมทั้งการท่องเที่ยววิถีชีวิตของท้องถิ่นต่อสาธารณชน นอกจากนี้การได้นำผลงานดังกล่าวเผยแพร่ผ่านช่องทางด้วยระบบออนไลน์ เว็บไซต์ เพื่อให้มีการรับชมและแสดงความคิดเห็นเชิงสาธารณะแก่กลุ่มผู้ชมอย่างกว้างขวางขึ้น สามารถนำข้อมูลที่ได้จากผู้ชมดังกล่าวสู่การพัฒนาและเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งต่อไป

3) การดำเนินงานในครั้งนี้นับปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้แผนการดำเนินงานไม่เป็นไปตามที่กำหนด ดังนั้นผู้สร้างสรรค์จึงขอเสนอแนะในการดำเนินงานด้วยการปรับรูปแบบที่นำเทคโนโลยีมาใช้ควบคู่ เช่น ระบบสื่อสารผ่านโทรศัพท์ ระบบไลน์กลุ่ม ระบบเฟสบุ๊ก รวมทั้งการวางแผนในการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินงาน ระยะเวลาและกำกับติดตามขั้นตอนให้มีความรวดเร็วทันต่อสถานการณ์ดังกล่าวซึ่งเป็นอุปสรรคที่ไม่สามารถควบคุมได้ตลอดโครงการ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งต่อไป พบว่า ปัจจุบันการสร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏดุริยางคศิลป์มีการสร้างสรรค์อย่างหลากหลาย และมีที่มอดลอดจนวิธีการสร้างสรรค์ผลงานให้มีความแปลกใหม่อ่างน่าสนใจ ซึ่งสามารถนำเป็นแนวทางสู่การสร้างสรรค์ผลงาน ทั้งในรูปแบบรำ ละคร การแสดงของท้องถิ่นเชิงอนุรักษ์ การแสดงร่วมสมัย โดยสามารถนำมาประยุกต์ภายใต้บริบทของการเพิ่มมูลค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนควบคู่กับการอนุรักษ์ สืบสาน มรดกภูมิปัญญาไทยให้ดำรงอยู่อย่าง เป็นเอกลักษณ์ ก่อให้เกิดรากฐานทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

- กษิต์เดช สุวรรณมาลี. (2560). การเลือกเนื้อหาและการสร้างบทละครโทรทัศน์ในมุมมองของผู้ผลิตและผู้ชม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ขวัญจิต ศรีประจันต์. สัมภาษณ์ 12 พฤศจิกายน , 2 ธันวาคม 2563.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- ดวงเดือน สดแสงจันทร์. (2544). การศึกษาเพลงพื้นบ้านคณะขวัญจิต ศรีประจันต์. ปริญญาโทศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นพมาส แววหงส์. (2550). ปรัชญาศิลปะการละคร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นาฏศิลป์สุพรรณบุรี, วิทยาลัย. (2560). เพลงอีแซวจังหวัดสุพรรณบุรี. โครงการจัดเก็บมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี.
- นริศรา ศรีสุพล. (2558). การสร้างสรรค์นาฏศิลป์ พื้นเมืองจากวรรณกรรมเรื่องอุสภารสในบริบทวัฒนธรรม. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ. ปีที่ 17. (ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม) : 76-83.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2561). กลอนเพลงพื้นบ้านภาคกลาง : ปฏิพากย์ ปฏิภาณ การสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทางหุ้นส่วนจำกัดสามลดา.
- บัวผัน สุพรรณยศ. สัมภาษณ์ 13 พฤศจิกายน 2563.
- ปรมินท์ จารูร. (2553). เทศน์มหาชาติ-สวดพระมาลัย: คติชนจากผ้าพระบฏและ ประเพณีพิธีกรรมที่บ้านหนองขาว. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเทือง คล้ายสุบรรณ. (2528). ร้อยกรองชาวบ้าน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุทธินิสาร.
- พัฒนาชุมชนอำเภอเดิมบางนางบวช, สำนักงาน. (2559). เอกสารเรื่องอำเภอเดิมบางนางบวช . พิสูจน์ใจเที่ยงกุล. สัมภาษณ์ 5 พฤศจิกายน 2563.
- ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2545). วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ครูเฉลย สุขะวณิช. กรุงเทพฯ : สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร.
- พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2545). การแสดงและการออกแบบเรื่องเครื่องแต่งกายเพื่อการแสดง (Theatre Costume). กรุงเทพฯ : โอเดียนสแควร์.
- มนตรี ตราโมท. (2531). ศัพท์สังคิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ร้สวรรณ อติศัยภารดี. (2557). **การสร้างสรรค์ละครนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะศิลปกรรมศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์ จำกัด.
- วรรณ แก้วกว้าง. (2555). **การศึกษารูปแบบการพัฒนาการแสดงเพลงทรงเครื่องของแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ**. ปรินญาณิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ศิลปากร, กรม. (2542). **วัฒนธรรม : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุพรรณบุรี**. กรุงเทพฯ.
- ศิลปากร, กรม. (2549). **ทะเบียนข้อมูล : วิพิธทัศนา ชุด ระบาย รำ ฟ้อน**. กรุงเทพฯ : บริษัทไทภูมิพับลิชชิง จำกัด.
- _____. (2550). **ทะเบียนข้อมูล : วิพิธทัศนา ชุด ระบาย รำ ฟ้อน เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: บริษัทไทภูมิพับลิชชิง จำกัด.
- _____. (2551). **ทะเบียนข้อมูล: วิพิธทัศนา ชุด ระบาย รำ ฟ้อน เล่ม 3**. กรุงเทพฯ : บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).
- ศูนย์สังคีตศิลปธนาการกรุงเทพ. (2532). **การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนสร้อยฟ้าหิงศรีมาลา (หิงน้อยหิงใหญ่) คณะพ่อสไว แม่บัวผัน การแสดงรายการสังคีตศาลาครั้งที่ 481 วันที่ 24 มีนาคม 2532**. <https://www.youtube.com/watch>. สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2563.
- ศิษย์สวนสุนันทา. (2561). **บันทึกการแสดงสดการแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องขุนช้างขุนแผนตอนพลายแก้วล่องทัพ**. บทการแสดงรูปแบบของ แม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ. <https://www.youtube.com/watch> สืบค้น 12 พฤศจิกายน 2563.
- สาธารณสุขจังหวัดสุพรรณบุรี, สำนักงาน. (2555). **เอกสารประวัติอำเภอเดิมบางนางบวช**.
- สายไหม จบกมลศึก. (2541). **สารานุกรมไทยเล่มที่ 23 การละเล่นพื้นเมือง**. กรุงเทพฯ : สยามเพรสเมเนจเม้นท์.
- สิริชัยชาญ ฟักจำรูญ. (2546). **ดุริยางคศิลป์ไทย**. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา ภัทราชัย. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่มที่ 10 การละเล่นพื้นเมือง**. กรุงเทพฯ : สยามเพรสเมเนจเม้นท์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุจินต์ ชาวบางงาม. สัมภาษณ์ 10 พฤศจิกายน 2563.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2551). **ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์.

สุเทพ อ่อนสอาด. สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2563.

สุภร ผลชีวิน. (2523). **นิทานย่านสุพรรณ**. กรุงเทพฯ : สามเจริญพานิช.

สุมิตร เทพวงษ์. (2541). **นาฏศิลป์ไทย**. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). **หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำเนียง ชาวปลายนา. สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2556.

อมรา กล้าเจริญ. (2548). **เพลงพื้นบ้านกับวิถีชีวิตในการทำนา**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา.

_____. (2553). **เพลงและการละเล่นพื้นบ้าน**. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้งเฮ้าส์.

อภิลักษณ์ เกษมผลกุล และนิภัตรา เทพนิมิต. (2552). **ลำนาคำหวาน: เรื่องเล่าผ่านเพลงพื้นบ้านจากศาลายา**. นครปฐม : สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

เอนก นาวิกมูล. (2527). **เพลงนอกศตวรรษ(ฉบับปรับปรุง)**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.

_____. (2531). **คนเพลงและเพลงพื้นบ้านภาคกลาง**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการแห่งชาติ.

_____. (2549). **เพลงพื้นบ้านภาคกลาง จากแม่บัวผัน จันทรศรี ศิลปินแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ : บริษัทฟิลสไตล์ จำกัด.

ภาคผนวก

รายชื่อผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม

(Focus Group Discussion)

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบวช

วันศุกร์ที่ 26 มีนาคม 2564

เวลา 08.30 - 11.30 น.

ณ ศูนย์จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรม จังหวัดสุพรรณบุรี

วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
1	นางเกลียว เสร็จกิจ (ขวัญจิต ศรีประจันต์)	ศิลปินแห่งชาติ
2	ดร. รังนา พวงประยงค์	ศิลปินแห่งชาติ
3	รองศาสตราจารย์บัวผัน สุพรรณยศ	หัวหน้ากองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้าน
4	นายสุเทพ อ่อนสอาด	รองผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนวัดดอน ผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงพื้นบ้าน
5	นายมีกิจ อินทร์พิพัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย
6	นายสุจินต์ ขาวบางงาม	ศิลปินดีเด่นจังหวัดสุพรรณบุรี ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงเพลงทรงเครื่อง
7	นางสำเนียง ขาวปลายนา	ครูภูมิปัญญาและศิลปิน ผู้เชี่ยวชาญด้านการแสดงเพลงทรงเครื่อง
8	รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ	คณบดีคณะศิลปปะนาฏดุริยางค์ ผู้ดำเนินรายการประชุม
9	นางวรรณา แก้วกว้าง	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการ ผู้สร้างสรรค์ผลงาน
10	นางอินทิรา พงษ์นาค	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ผู้จัดบันทึกการประชุม
11	นางกิงดาว สวัสดิ์	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ เจ้าหน้าที่เอกสาร/ร่วมสังเกตการประชุม

รายชื่อผู้ร่วมประชุมสนทนากลุ่ม (ต่อ)

ที่	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง
12	นายพนม บุญเหลือ	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ พิธีกร/ผู้ร่วมสังเกตการประชุม
13	นายอนันต์ สุขศรี	ครู วิทยฐานะครูชำนาญการ ผู้ร่วมสังเกตการประชุม

แบบประเมินผลงานสร้างสรรค์ฉบับสมบูรณ์
ฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ชื่อผู้วิจัย วรรณภา แก้วกว้าง
สังกัด วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
ชื่อเรื่อง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่องเรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช
คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับคุณภาพ โดยพิจารณาตามเกณฑ์ ดังนี้

5	หมายถึง	มีระดับคุณภาพ	ดีเด่น	(ร้อยละ 80 ขึ้นไป)
4	หมายถึง	มีระดับคุณภาพ	ดีมาก	(ร้อยละ 60-79)
3	หมายถึง	มีระดับคุณภาพ	ดี	(ร้อยละ 40-59)
2	หมายถึง	มีระดับคุณภาพ	พอใช้	(ร้อยละ 20-39)
1	หมายถึง	มีระดับคุณภาพ	ควรปรับปรุง	(ต่ำกว่า ร้อยละ 20)

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
1. การเขียนบทนำ					
1) นำเสนอให้เห็นถึงแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน	✓				
2) แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการสร้างสรรค์ผลงาน	✓				
2. วรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง					
1) ความเกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์	✓				
2) ความสามารถในการสังเคราะห์วรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	✓				
3) ความสามารถในการใช้ประโยชน์จากวรรณกรรมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	✓				
3. วิธีการดำเนินงานสร้างสรรค์					
1) ความเหมาะสมของกระบวนการสร้างสรรค์ผลงาน	✓				
2) ความเหมาะสมของเครื่องมือ เทคนิค และวิธีการออกแบบสร้างสรรค์ผลงาน	✓				
4. การวิเคราะห์งานสร้างสรรค์					
1) เป็นไปตามวัตถุประสงค์การสร้างสรรค์	✓				
2) ความเหมาะสมของการนำเสนอผลการวิเคราะห์	✓				
3) ความชัดเจนในการนำเสนอผลการวิเคราะห์	✓				

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ				
	มากที่สุด 5	มาก 4	ปานกลาง 3	น้อย 2	น้อยที่สุด 1
5. การสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ					
1) ความเหมาะสมของประเด็นที่อภิปราย	✓				
2) การใช้หลักฐานและเหตุผลประกอบการอธิบาย	✓				
3) ความกระชับในการอภิปราย	✓				
4) ความเหมาะสมในการเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้	✓				
6. ความถูกต้องในการเขียนและการพิมพ์					
1) การใช้ภาษา วรรคตอน ย่อหน้า และการสะกดในเนื้อหา	✓				
2) ความถูกต้องของการพิมพ์บรรณานุกรม	✓				

ผลสรุปคุณภาพโดยรวมของผลการวิจัย

- ☒ ดีเด่น
- ☐ ดีมาก
- ☐ ดี
- ☐ พอใช้
- ☐ ควรปรับปรุง

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สายทองคำ)
ผู้ทรงคุณวุฒิ
วันที่ 27 พฤษภาคม 2563

หลักฐานใบผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

แบบบันทึกข้อมูลการประชุมสัมมนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

วันที่.....เดือน.....ปี.....

เวลา.....

สถานที่.....

ประเด็นพิจารณา	ความคิดเห็น		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
1. บทการแสดงเรื่องตำนานเดิมบางนางบัว			
1.1 ชื่อตัวละครสำคัญ ที่ปรากฏในเรื่องราว มีความถูกต้องตามตำนาน (นายสินธุ์ นางพิมสุลาไลย)			
1.2 เหตุการณ์ในเรื่องมีความสอดคล้องกับตำนานที่เกิดขึ้น			
1.3 ชื่อของสถานที่ที่ปรากฏในเรื่อง ตำนานเดิมบางนางบัวมี ความถูกต้อง กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น			
1.4 บทสนทนาของตัวละครในเรื่องมีการใช้ภาษาที่เหมาะสมและสามารถสื่อสารให้ผู้ชมเข้าใจได้ง่าย ชัดเจน			
1.5 บทละครมีการสอดแทรกมุกตลกและความสนุกสนานอย่างเหมาะสม			
1.6 บทละครมีการนำเสนอให้เห็นถึงคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม ของมนุษย์อย่างชัดเจน			
1.7 ระยะเวลาในการแสดงมีความเหมาะสม (30 นาที)			

ประเด็นพิจารณา	ความคิดเห็น		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
2. การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวข			
2.1 ผู้แสดง			
2.1.1 การคัดเลือกผู้แสดงในเรื่องมีความเหมาะสมและแสดงถึง บุคลิกภาพอย่างชัดเจน			
2.1.2 ผู้แสดงสามารถถ่ายทอดบทบาทการแสดงด้วยการเข้าถึงอารมณ์ได้อย่างมีทักษะ ทำให้ผู้ชมมีความรู้สึกคล้อยตามกับเรื่องราวที่แสดง			
2.1.3 ผู้แสดงสามารถขับร้องเพลงพื้นบ้านได้อย่างไพเราะและแสดง อารมณ์ได้สัมพันธ์กับบทที่ขับร้อง			
2.1.4 ผู้แสดงสามารถแสดงด้วยการสื่อสาร ส่งบทบาท ส่งมุขและคิวการแสดงต่อกันอย่างเป็นเอกภาพ			
2.2 เพลงและดนตรีประกอบการแสดง			
2.2.1 เพลงร้องพื้นบ้านที่ปรากฏในการแสดงมีความเหมาะสมกับเรื่องและมีการ ประพันธ์ได้อย่างถูกต้องตามฉันทลักษณ์			
2.2.2 เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงระบำที่สอดแทรกในการแสดงมีความเหมาะสมและสอดคล้อง สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง			

ประเด็นพิจารณา	ความคิดเห็น		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
2. การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว			
2.2 เพลงและดนตรีประกอบการแสดง 2.2.3 การเชื่อมโยงของเพลง ดนตรีที่ใช้ในการแสดง มีความเหมาะสม รวมทั้งส่งเสริมให้การแสดงมีความน่าสนใจอย่างยิ่ง			
2.3 เครื่องแต่งกาย 2.3.1 เครื่องแต่งกายของผู้แสดงมีความเหมาะสมกับเรื่องที่แสดง			
2.3.2 เครื่องแต่งกายสามารถสร้างจุดเด่น ให้กับตัวละครรวมทั้งมีความสวยงาม ตลอดจนช่วยเสริมสร้าง ให้การนำเสนอขมยิ่งขึ้น			
2.3.3 เครื่องแต่งกายประกอบการแสดง สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นอย่างเหมาะสม (จังหวัดสุพรรณบุรี)			
2.4 ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดง 2.4.1 ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงมีความสำคัญและช่วยสื่อสารให้เรื่องราวมีความน่าสนใจและชัดเจนยิ่งขึ้น			
2.4.2 ผู้แสดงสามารถใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ในเรื่องโดยไม่เป็นอุปสรรคต่อการแสดง			

ประเด็นพิจารณา	ความคิดเห็น		ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	
2. การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัวช			
2.4.3 การนำระบบเทคโนโลยี / นวัตกรรม มาประกอบการแสดงอย่างเหมาะสม โดยเสริมสร้างให้การแสดงมีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น			
2.5 ระบบแสง สี เสียง 2.5.1 การออกแบบระบบการให้แสงมีความเหมาะสมกับเรื่องและสถานการณ์			
2.5.2 ระบบเสียง มีการส่งเสริมให้ผู้แสดงได้นำเสนอบทการแสดงอย่างชัดเจนทั้งในบทสนทนาและบทขับร้องเพลง			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลงชื่อ.....ผู้ร่วมประชุม

(.....)

ตำแหน่ง.....

แบบการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ทรงคุณวุฒิ
“ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว”

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ สำหรับนำข้อมูลมาประกอบการศึกษา วิเคราะห์ในงานวิจัย เรื่อง ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้านการแสดงเพลงทรงเครื่อง โดยแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย ประเด็นคำถาม 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงเพลงทรงเครื่องและตำนานเรื่องเล่า

ของอำเภอเดิมบางนางบัว

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

1. ชื่อผู้สัมภาษณ์.....
2. ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....อายุ.....ปี
3. ที่อยู่ผู้ให้สัมภาษณ์.....
.....
4. อาชีพ.....ตำแหน่ง.....
5. สถานที่สัมภาษณ์.....
6. วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์.....

ประเด็นการสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการแสดงเพลงทรงเครื่อง

1. เพลงทรงเครื่อง มีนิยามว่าอย่างไร
2. การแสดงเพลงทรงเครื่องมีรูปแบบการแสดงอย่างไร แบบดั้งเดิมและในปัจจุบันเหมือนและแตกต่างกันอย่างไร
3. องค์ประกอบการแสดง เพลงทรงเครื่องด้านบทการแสดง / เนื้อเรื่องที่ใช้แสดงควรมีลักษณะอย่างไร
4. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่องด้าน ผู้แสดง ควรมีคุณลักษณะอย่างไร
5. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้านเครื่องแต่งกาย ควรมีลักษณะอย่างไร
6. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้านเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงควรมีลักษณะอย่างไร
7. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้านเพลงที่ใช้ขับร้อง ควรมีลักษณะอย่างไร
8. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่อง ด้านการใช้กระบวนการทำรำ ควรมีลักษณะอย่างไร
9. องค์ประกอบการแสดงเพลงทรงเครื่องด้าน เวที ฉาก และอุปกรณ์ประกอบการแสดงควรมีลักษณะอย่างไร

10. เพลงพื้นบ้านที่นำมาใช้ในการแสดงเพลงทรงเครื่องควรเป็นเพลงอะไรและสามารถเพิ่มเติมเพลงพื้นบ้าน อื่นๆ เข้าไปใช้ในการแสดงได้หรือไม่ อย่างไร
11. ผู้แสดงเพลงทรงเครื่องควรมีทักษะและคุณลักษณะเฉพาะเกี่ยวกับการขับร้องเพลงพื้นบ้านอย่างไร
12. ท่านเห็นด้วยหรือไม่ที่มีการสร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทยประเภทรบ้ำสอหดแทรกในการแสดง เพลงทรงเครื่อง เพราะเหตุใด
13. ท่านคิดว่าสิ่งใดคือเอกลักษณ์สำคัญของการแสดงเพลงทรงเครื่อง
14. ท่านคิดว่าผลงานสร้างสรรค์ด้านการแสดงเพลงทรงเครื่องควรมีสิ่งใดเพื่อให้การแสดงมีความน่าสนใจ และอย่างไร
15. ท่านมีแนวคิดอย่างไรเกี่ยวกับการอนุรักษ์การแสดงเพลงทรงเครื่องให้ดำรงอยู่ต่อไป
16. ผลงานด้านการแสดงเพลงทรงเครื่อง ที่ท่านประทับใจมีเรื่องใดบ้างและมีรูปแบบการแสดงเป็นอย่างไร
17. ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบวช มีหลักและกลวิธีการแสดงที่เป็นชนบสืบทอดจากรูปแบบดั้งเดิมหรือไม่อย่างไร
18. องค์ประกอบการแสดง ด้านบทที่ใช้แสดง ผู้แสดง การแต่งกาย ดนตรี เวที ฉากและอุปกรณ์ประกอบการแสดงควรมีความสำคัญและสัมพันธ์ต่อกันหรือไม่ อย่างไร
19. การสร้างสรรค์ที่นำเรื่องราวตำนานเดิมบางนางบวช สู่การนำเสนอในรูปแบบการแสดงเพลงทรงเครื่อง มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร
20. ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่อง ตำนานเดิมบางนางบวช มีรูปแบบการแสดงที่ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของการแสดงเพลงทรงเครื่องหรือไม่ อย่างไร

ข้อมูลเกี่ยวกับตำนานเรื่องเล่าของอำเภอดเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

1. ตำนาน มีความหมายอย่างไร
2. เรื่องราวเกี่ยวกับตำนานเรื่องเล่าของอำเภอดเดิมบางนางบวช มีอย่างไร
3. สถานที่ ที่มีความเกี่ยวข้องกับตำนานเรื่องเล่าของอำเภอดเดิมบางนางบวช มีที่ใดบ้างและเกี่ยวข้องอย่างไร
4. ข้อคิดและคุณธรรมที่ได้จากตำนานเรื่องเล่าของอำเภอดเดิมบางนางบวช คือ สิ่งใด และอย่างไร

แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการแสดง
ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

คำชี้แจง กรุณาทำเครื่องหมาย ✓ ในข้อที่ตรงกับความเป็นจริงและความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ☐ (1) ชาย ☐ (2) หญิง
2. อายุ ☐ (1) ต่ำกว่า 20 ปี ☐ (2) 20 – 40 ปี ☐ (3) 41 – 60 ปี ☐ (4) 60 ปีขึ้นไป
3. ความเกี่ยวข้องในการจัดการแสดงครั้งนี้
☐ (1) ผู้ทรงคุณวุฒิ/ภูมิปัญญาท้องถิ่น ☐ (2) ผู้แสดงหรือผู้บรรเลง
☐ (3) ผู้เข้าร่วมชมการแสดง ☐ (4) อื่น ๆ

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อการแสดง

ผลงานสร้างสรรค์การแสดงเพลงทรงเครื่อง เรื่องตำนานเดิมบางนางบัว

ประเด็นในการพิจารณา	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. เรื่องที่แสดงมีความน่าสนใจและสนุกสนานรวมทั้งส่งเสริมด้านคุณธรรม จริยธรรมอันดีงาม					
2. ผู้แสดงมีความเหมาะสมตามบทบาทของตัวละครที่ปรากฏในเรื่องราว					
3. ผู้แสดงมีทักษะในการถ่ายทอดอารมณ์/บทบาทการแสดงและการขับร้องเพลงพื้นบ้านได้อย่างเหมาะสม					
4. เพลงและดนตรีประกอบการแสดง มีความเหมาะสมและเชื่อมโยงให้การแสดงมีความน่าสนใจ					
5. เพลงพื้นบ้านที่ใช้ขับร้องประกอบการแสดงมีความน่าสนใจและเหมาะสมกับสถานการณ์ในเรื่อง					
6. របាំฟุ้งรวงทอง ที่สอดแทรกในการแสดงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับเรื่องและช่วยให้การแสดงมีความน่าสนใจ					
7. เครื่องแต่งกายของผู้แสดงมีความสวยงามและเหมาะสมกับเรื่องที่แสดง					
8. ฉาก/อุปกรณ์/นวัตกรรม /เทคโนโลยี ที่ใช้ประกอบการแสดงมีความเหมาะสมและช่วยสื่อสารให้เรื่องมีความน่าสนใจ					
9. ระยะเวลาในการแสดงมีความเหมาะสม					
10. ความพึงพอใจโดยภาพรวมในการจัดการแสดงครั้งนี้					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ/ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม

.....

.....

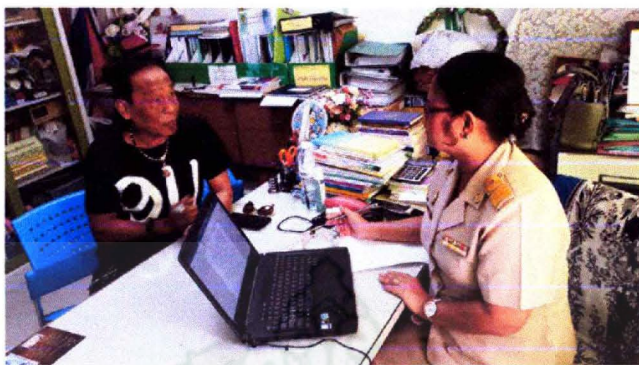
.....

.....

.....

ภาพการดำเนินงาน

ภาพการดำเนินงาน

ภาพการดำเนินงาน

ภาพการดำเนินงาน

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ วรรณา แก้วกว้าง
สังกัด วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ประวัติการศึกษา

- ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ รุ่นที่ 1 พ.ศ. 2555
- ศึกษาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล
สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย (ละครนาง) พ.ศ. 2532
- ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง กองศิลปศึกษา กรมศิลปากร
พ.ศ. 2529

ตำแหน่งปัจจุบัน

- หัวหน้าสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2558)
- อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา (หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตฉบับ
ปรับปรุง พ.ศ. 2562) วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลงานวิชาการ (งานวิจัย งานสร้างสรรค์ บทความ เอกสารวิชาการ ฯลฯ)

- วรรณา แก้วกว้าง. (2555). การศึกษารูปแบบการพัฒนาการแสดงเพลงทรงเครื่อง
ของแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ. ปริญญานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. กรุงเทพฯ ฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วรรณา แก้วกว้าง. (2555). การศึกษารูปแบบการพัฒนาการแสดงเพลงทรงเครื่อง
ของแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ ศิลปินแห่งชาติ. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ ปีที่ 14
ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2555)
- วรรณา และคณะ. (2557). ผลงานสร้างสรรค์ชุดบันเทิงเรีงรำ ลำนำเพลง. วิทยาลัย
นาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วรรณา แก้วกว้าง. (2561). บทความวิจัยเรื่อง ผลงานสร้างสรรค์บันเทิงเรีงรำ ลำนำเพลง
วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ. ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม- ธันวาคม 2561).
- วรรณา แก้วกว้าง. (2561). บทความประกันคุณภาพด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
เรื่องอะเคือลาวเวียง นำเสนอที่ประชุม วิชาการการประกันคุณภาพ ของบัณฑิตเครือข่าย
ภาคตะวันตก ครั้งที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- รางวัล Best Paper Award. บทความประกันคุณภาพด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เรื่องอะเคือลาวเวียง.การประชุมวิชาการการประกันคุณภาพ ของบัณฑิตเครือข่ายภาคตะวันตก ครั้งที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พ.ศ. 2561.
- วรณา แก้วกว้าง. (2561). บทความวิชาการเรื่อง อะเคือลาวเวียง. การประกวดนวัตกรรม สายอุดมศึกษาในงานมหกรรมวิจัยแห่งชาติ ประจำปี 2561 กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต
- วรณา แก้วกว้าง และคณะ. (2561). ผลงานสร้างสรรค์ ชุดเพลงยั่วหัวโต วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วรณา แก้วกว้าง (2562). บทความวิชาการ เรื่องเพลงพื้นบ้านสุพรรณบุรี : เอกลักษณ์ เพลงปฎิพากย์และการปรับปรนตามบริบทสังคมไทยในปัจจุบัน Suphanburi Folk Song : The identity of song and the accommodation on Thai Social Context ในการประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ครั้งที่ 3 และการนำเสนอผลงานวิจัยระดับนานาชาติ ครั้งที่ 2 ด้านมานุษยดนตรีวิทยา เอเชีย แปซิฟิก เรื่อง “ดนตรี ศิลปะการแสดง และวัฒนธรรมสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนเพื่อมวลมนุษยชาติ”
- วรณา แก้วกว้าง. (2563). ผลงานสร้างสรรค์ ชุดโกลโโปตี วิทยาลัยนาฏศิลปสุพรรณบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- วรณา แก้วกว้าง (2563). โกลโโปตี ในการนำเสนอผลงานด้านนาฏดุริยางคศิลป์ สร้างสรรค์ระดับชาติ ประจำปี 2563. วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.